

82599

255.07.02.02.01.06.41235
DERGI A/052-13
Türk Dili

İlkteşrin 1935

(Ekim)

Türk Dili

— Türk Dil Kurumu Bülteni —

1935
İSTANBUL
DEVLET BASIMEVİ

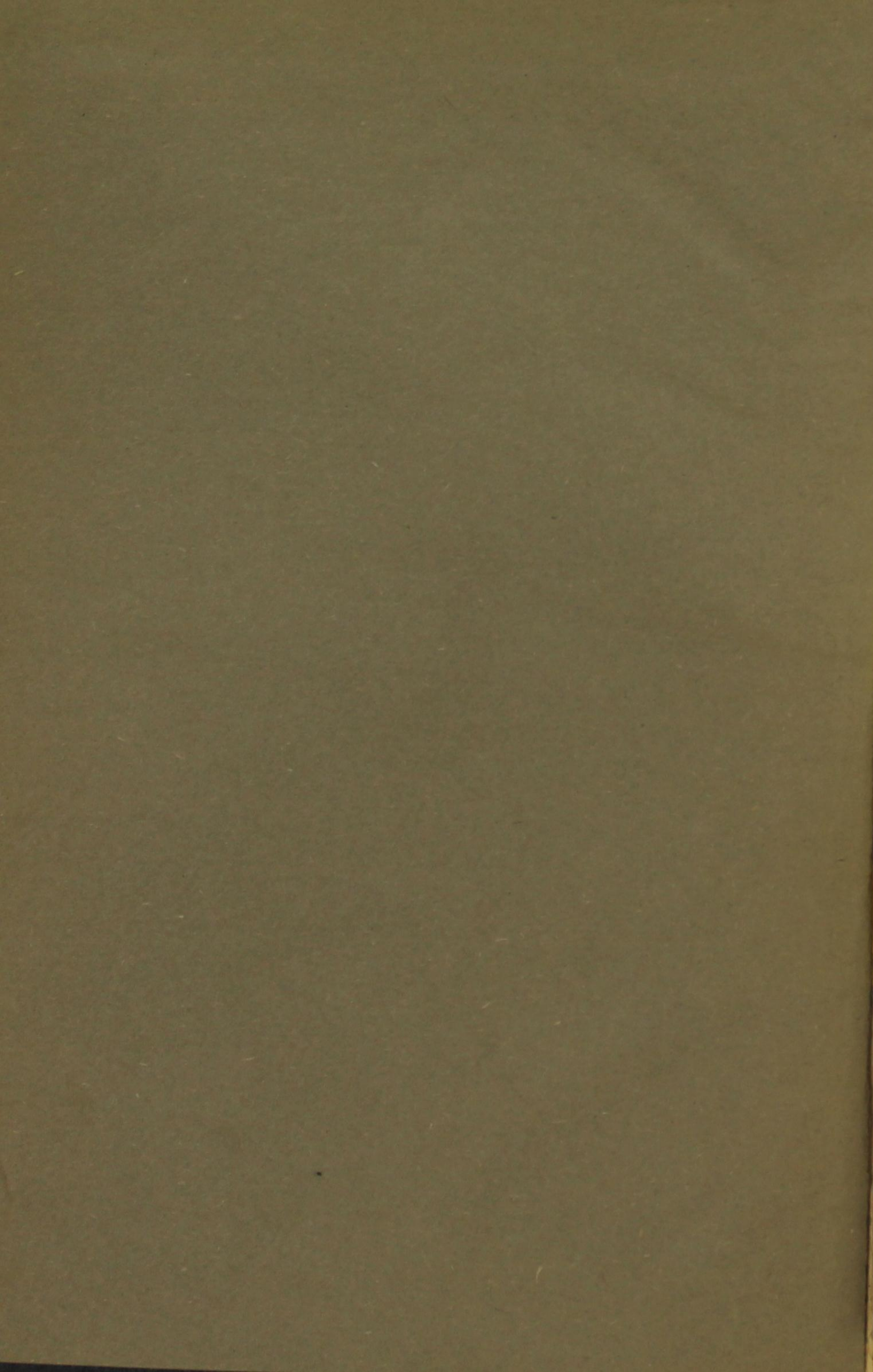
TÜRK DİL KURUMU

KÜTÜPHANESİ

Esas No. 123456789

Kayıt No.: 12345

Düzeltilme

"Türk Dili," bülteninin 11 inci sayısı Haziran 1935 te çıkmıştı; 12 inci sayının kabına (Ağustos) yazılacakken dizgi yanlışlığı olarak yine (Haziran) yazılmıştır. Bunu düzeltir, okuyucularımızdan özür dileriz.

Blatt 10

Die Dill, welche in der Gegend von
Köln (Köln) vorkommt, ist eine
(Köln) vorkommt, ist eine

TÜRK DİLİ

Türk Dil Kurumu Bülteni

ÜÇÜNCÜ DİL BAYRAMI

Ulu Önderimiz

K. Atatürk'ün

Kutlama Telgrafı

T. D. K. unu kuran ve koruyan Ulu Önder, 26 Eylül 1935 te üçüncü Dil bayramını kutlamak üzere çekilen telgrafa şu cevabı vermiştir:

*İbrahim Necmi, Dilmen Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
Dolmabahçe*

Üçüncü dil bayramını kutliyan telgrafınızı aldım. Türk Dil Kurumunun verimli çalışmasını ve bütün yurtdaşların dil işlerine gösterdiği büyük ilgiyi sevinçle anarım. Bayramınız mutlu olsun.

KAMÂL ATATÜRK

TÜRK DİL KURUMU	
KÜTÜPHANESİ	
Eski No:	T. D. 1371-1372
Kayıt No.:	6107

KURUMA GELEN TELGRAFLAR

Kamutay Başkanının Telgrafı

Türk Dili bayramını karşılık olarak kutlar, hakkımda gösterilen içten duygulardan ötürü teşekkürlerimi sunarım.

*B. M. M. Başkanı
Mustafa Abdülhalik Renda*

Başbakanın Telgrafı

Dil bayramı kutlu olsun. Hakkımdaki duygulara teşekkür ederim.

*Başbakan
İ. İnönü*

Genel Kurmay Başkanının Telgrafı

Üçüncü Dil bayramı gününü kutlarken özüme ve Orduya karşı gösterilen duygudan ötürü teşekkürlerimi sunarım.

*Genel Kurmay Başkanı Mareşal
Fevzi Çakmak*

Sü Bakanının Telgrafı

Türk dilinin yüksek değerini belirtmek amacındaki çalışmanızı anar ve dil bayramından ötürü gösterilen candan ilgiye teşekkür ederim.

*M. M. V.
K. Özalp*

Kültür Bakanının Telgrafı

Dil bayramımızın üçüncü yıl dönümü dolayısıyla beni ve Bakanlık arkadaşlarımı kutlayan ve bizi çok duygulandıran nazik telinizden ötürü teşekkür eder, Kurumumuzun bize gösterilen ışıklı yolda her an daha parlak başarılarla ilerlemesi dileğini sunmakla da mutlanırım.

*Kültür Bakanı
S. Arıkan*

C. H. P. Genel Sekreterinin Telgrafı

Parti ve Halkevi örgütlerimiz Dil bayramını coşkunlukla kutuyor. Ben de en sıcak duygularla onlara katılarak ve çalışmalarınızı överek yüce başarılar dileğimi Kurumunuz katına sunarım.

*C. H. P. Genel Sekreteri
Kütahya Saylavı
R. Peker*

Kurum Ankara Merkezinin Telgrafı

Üçüncü Dil bayramını kutlularken başardığınız işlerden dolayı da öğünür, özden gelen saygılarımızı sunarım.

*Ankara Türk Dil Kurumu
arkadaşları adına
Kütahya Saylavı
B. Atalay*

Ruşen Eşref Ünaydın'ın Telgrafı

Kuran ve koruyan en büyüğümüzün aydınlatıcı buyuruğunun ışığı altında engin Dil Kurumunun bu bucağında bir kaç gün çalışmakla mutlanmış küçük bir işçiyi dil bayramında sizin ve arkadaşların anmış olması ona verilen çok üstün değerinde bir mükâfattır. Yüksek ve erdemli duygularınızdan dolayı size ve arkadaşlara candan teşekkür eder, derin saygıyla bayramımızı sevinçle kutlarım sayın kardeşim.

Ruşen Eşref Ünaydın

KURUM'UN ÇEKTİĞİ TELGRAFLAR

Kamâl Atatürk

Cumhurbaşkanı

ANKARA

Yaratıcı dehanızın kurduğu, kutsal elinizin koruduğu Türk Dil Kurumu, üçüncü Dil bayramını kutlarken en büyük övünç olarak yüce adınızı anmakla seviniyor. Türke varlığını tanıtan, erkinliğini bağışlayan, dilinin ve tarihinin enginliğini öğreten Siz En Büyüğümüze bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte saygı ve şükranlarımı sunar, ellerinizi öperim, Ulu Önderim.

*Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen*

Bay Mustafa Abdülhalik Renda

Kamutay Başkanı

ANKARA

Türk Dil Kurumunun, bugünkü, üçüncü Dil bayramını Siz yüce Kamutay Başkanına ve bütün Ulus Saylavlarına kutlamakla onurlandığını bildirerek bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte içten ve derin saygılarımı sunarım.

*Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen*

General İsmet İnönü

Başbakan

ANKARA

Yüce korumanızdan erk alan Türk Dil Kurumu, üçüncü Dil bayramı gününde yüksek adınızı anmakla kıvanç duymaktadır. Bu mutlu bayram gününü, Önderin en yakın özdeş ve gönüldeşi olan Siz Büyüğümüze bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte kutlar, saygılarla ellerinizi öperim.

*Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen*

Mareşal Fevzi Çakmak

Genel Kurmay Başkanı

ANKARA

Üçüncü Dil bayramı gününü mutlulıyan Türk Dil Kurumu, Askerlik terimleri işinde bütün varlığıyla çalışan Siz sayın Mareşalımızla bütün Genel Kurmayın yüce kayralarınızı sevinçle anmaktadır. Bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte bayramımızı Siz Büyüğümüze kutlar, saygılarla ellerinizi öperim.

*Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen*

General Kâzım Özalp

Sü Bakanı

ANKARA

Dil Kurultayını Başkanlığınızla orunladığınız Türk Dil Kurumu, üçüncü Dil bayramının bu mutlu gününde yüce adınızı anmağı yüksek bir ödev tanır. Bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte bayramımızı siz Büyüğümüze kutlar, saygılarla ellerinizi öperim.

*Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen*

Bay Saffet Arıkan

Kültür Bakanı

ANKARA

Üçüncü Dil bayramının bu mutlu gününde, ülkenin bütün kültürü ile birlikte özel olarak Kurumumuzun da başında bulunan Siz yüce Başka-

nımızın değerli adını sevgiler ve saygılarla anıyoruz. Bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte bayramımızı size ve sizinle çalışan bütün Türk Kültür ardasına kutlar, en derin saygılarımı sunarım, Başkanım.

Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen

Bay Recep Peker

Cumuriyet Halk Partisi

Genel Sekreteri

ANKARA

Üçüncü Dil bayramının bu mutlu gününde, başında bulunduğunuz Partimizin, gençliği kucağında toplıyan Halkevlerinin ve özel olarak sizin yüksek yardımlarınızı övünçle anıyoruz. Bütün Kurum arkadaşlarımla birlikte bayramımızı kutlar, yürekten saygılarımı sunarım.

Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen

Bay Besim Atalay

Türk Dil Kurumu

ANKARA

Üçüncü Dil bayramını size ve Ankaradaki bütün arkadaşlarımıza candan yürekten kutlar, hepinize içten saygılarımı sunarım, kardeşim.

Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen

Bay Ruşen Eşref

Türkiye Elçisi

ATINA

Üçüncü Dil bayramının bu mutlu gününde yüreklerimizde Kurumun ilk ve ateşli Genel Sekreteri olarak sizin adınız büyük bir sevinçle çınlıyor. Bütün arkadaşlarımla birlikte bayramımızı kutlar, içten saygılarımı sunarım, sayın kardeşim.

Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri
İbrahim Necmi Dilmen

ÜÇÜNCÜ DİL BAYRAMI

26 Eylül 1935 Perşembe günü kutlanacak olan üçüncü dil bayramı programı

1. — 26 Eylül, birinci dil kurultayının toplandığı tarihtir. Kurultay bugünü dil kurumu üyeleri arasında kutlanacak bir bayram günü olarak kararlaştırmıştır. Dil işi bütün ulusun ortak bir işi olduğundan, bu bayram - geçen yıllar olduğu gibi - bütün halkevleri ile basın ve yayın kurumları tarafından geniş ölçüde kutlanacaktır.

2. — Türk Dili Araştırma Kurumu, 26 Eylül 1935 günü radyo ile bütün yurda bir aya verecektir. Bu aya için İstanbul ve Ankara radyo merkezleri birleştirilecektir. Aytanın hangi saatte, hangi radyo merkezinden verileceği ayrıca kararlaştırılarak bildirilecektir. [1] O saatte bütün halkevleri dil, tarih ve edebiyat şubelerinin öncülüğüyle toplu olarak bulunacak ve bu aytayı dinliyecektir.

3. — Halkevleri, dil bayramı için önceden hazırlanarak toplantılar yapacaklardır. Bu toplantılarda okunacak şiirler, verilecek söylevler için kapsal olarak şu yönerge verilebilir:

a) Elden geldiği kadar öz, sade, güzel, anlaşılır türkçe ile yazılmış ve söylenmiş olmak;

b) Konular, genel olarak Türk Kültür varlığının eskiliğini, genişliğini, büyüklüğünü ve özel olarak türk dili denen dilin bir yandan Türk Ulusunun en geniş ölçüde birbiriyle anlaşmasına yaradığını, bir yandan da bütün yer yüzü kültür dillerine kaynak olmuş en eski ve ana bir dil olduğunu anlatmağa yarayacak yolda seçilmek.

4. — Halkevleri toplantılarında söylenen şiirler ve söylevlerin birer kopyesi dil kurumu merkezine gönderilecektir.

5. — Halkevleri toplantıları, dil kurumunun radyo ile vereceği aytanın saatine göre, bu aytadan önce veya sonra yapılabilir. Ancak başında veya sonunda 2 nci maddede yazılı olduğu gibi bu aya dinlenilecektir.

6. — Radyo merkezi olan yerlerde halkevleri toplantıları da radyo ile verilecektir.

7. — Türkiyede çıkan bütün gazeteler o gün için dil işinin değerine, üç yılda alınan yolun ve önümüzdeki çalışmaların önemine dair ya-

[1] Dil Kurumu adına olan aytanın İstanbul Radyo merkezinde saat altıda verilmesi saptanmış ve ilân edilmiştir.

zılar yazacaklar ve dil bayramını canlandıracaklardır. Bu yazılar için de 3 üncü maddede yazılı yönerge göz önünde tutulmalıdır.

8. — Bu program, Cumhuriyet Halk Partisi halkevleri ve basın şeflikleri ile basın genel direktörlüğüne, Ankara ve İstanbul radyolarına ve Anadolu ajansına verilecek ve böylece bütün yurtdaşlara, halkevlerine ve gazetelere de yayılması sağlanacaktır.

26 EYLÛL NUTKU

[26 Eylûl 1935 Perşembe günü saat 18 de İstanbul - Ankara radyosunda T. D. K. adına Genel Sekreter İbrahim Necmi Dilmen'in söylediği nutku aşağıya koyuyoruz:]

«Sayın Yurtdaşlar,

«Üç yıl önceydi: Atatürk'ün yüksek buluş ve yaratış kaynağında yeni bir şimşek çakmıştı. Türke varlığını, erkinliğini, egemenliğini, sosyalliğini bağışlıyan Yüce Önder, Türk dilini de aydın gözünün önüne almıştı. Bu bakışın ilk verimi, 26 Eylûl 1932 de yurdun her yerinden gelmiş bin kadar dilcinin Dolmabahçe Sarayında toplanması oldu. Birinci Türk Dili Kurultayı adıyla Türk devrim tarihinde yer alan bu toplantının bugün üçüncü yıl dönümünü kutlıyoruz. Bayramınız mutlu olsun!

«Türk dili işini bu durağa getirmeden önce Önder, 9 Ağustos 1928 de Türk alfabesini yarattı. Bu alfabe dilimize soysal dünyada hakkı olan yeri vermişti. Bu alfabeğe yaraşır yolda lûgat, gramer, terim yaratma işine de el koymuştu. Ancak bu yoldaki ilk çalışmaların verimi, Atatürk'ün karanlıkları yaran, güçlükleri yenen, en kısa yoldan en umulmadık yüksek buluşlara varan dehasına göre yeter değildi. En küçük bir izden ulu bir anayol bulan Önder, bu yetmezliğin neden ileri geldiğini hemen gördü. Dil devrimine doğru yürüyen yolun tarih kaynağına dayanması gerekliliğini duydu ve yaltrık saçan gözlerini oraya çevirdi.

«Türk Dil Kurumuna öz bir kardeş olarak kutsal eliyle kurduğu Türk Tarih Kurumu, yer yüzü tarihinin ilk kültür ışıklarının Orta Asya'daki Türk anayurdunda parladığını, oradan türlü geçme yollarıyla Ural-İdil boyuna, Hint ellerine, İran yaylasına, Mezopotamya ovalarına, Ön Asyaya, Ege ve Akdeniz kıyılarına, Afrikaya, Atlas Okyanosu yakalarına, Vistül, Rayn, Tuna havzalarına, Çine, Amerikaya ve bütün Okeana yayıldığını ortaya çıkardı. Sosyal yaşamının, bilginin, her türlü Kültürün kaynağı böylece belletildikten sonra, yeniden dil üzerine dönülebilirdi. Tarihin verdiği yeni aydınlığa göre, yer yüzü dilleri üzerinde Türk Dilinin bir kaynak gibi gözden geçirilmesine başlamak, bunun için de bir yandan

Türkçenin en eski varlıklarına kadar derinleşmek, bir yandan da başka dillerin etimolojilerini araştırarak bunlarla dilimiz arasında tarihin, belki de tarihten öncenin karanlıkları içinde unutulmuş olan bağılıkları bulmağa çalışmak... İşte yeni dil atılışının başlıca amaçları bunlardı.

«Birinci Dil Kurultayı, kurduğu Dil Kurumuna iki büyük çalışma yolu göstermişti. Bunlardan birincisi daha çok pratik olarak Türk dilini herkesin kolayca öğrenip anlayabileceği şekle koymaktı. İkincisi, daha gücü ve daha esaslısı ise, dilimizin bütün dünya dillerine ana kaynak olduğunu ortaya çıkarmak, bunu bütün bilim dünyasına tanıtmaktı.

«Üç yıllık çalışmanın ucunda, bu iki büyük yol üzerinde ne kadar ilerlemiş, neler yapmış olduğumuzu, burada kısaca anlatmak isterim:

«Dilimizi bütün Ulusun kolayca anlayıp öğrenebileceği bir şekle koymak işi, kısaca yazı dilini konuşma diline elden geldiği kadar yaklaştırmak diye anlatılabilir. Soysallığın, ileriliğin en birinci şartı, okuma yazma bilmektir. Biz de bütün Türklere okuma, yazma, hesap öğretmek isteriz. Alfabe değişiminden sonra okuyup yazmada bir güçlük kalmamıştır. Yalnız okunacak şeyin anlaşılması da gerektir. Gazetelerde, kitaplarda kullandığımız yazı dili, herkesin konuşup anladığı dilden ayrı oldukça bu anlaşılma işi sağlanmış olmaz.

«İşte bunun için, Dil Kurumu, yazıda kullanılan, fakat konuşma dilinde yeri olmıyan sözlerin, konuşmada kullanılan sözlerle değişmesine çalışmaktadır. Karşılık arama yolundaki bunca emeklerin sebebi ve hedefi budur.

«Yazı dilimizde yer almış, fakat halk konuşma dilinden uzak kalmış olan sözlere karşılık aramak için kurumumuz şimdiye kadar şu işleri yapmıştır.

«1. — Bütün yurt içinde halk ağzından söz derlemesi yapılmıştır. Bunun için bütün öğretmenler, dilseverler, Devlet işyarları, Halkevleri ödev almışlardır. Köylere varıncıya kadar her yerde halkın ağzından duyulan sözler fişlere geçirilmiş, İlçe ve İl başkentlerinde toplanmış, süzüle süzüle Kurum Merkezine kadar gelmiştir. Birbirinin tıpkısı olanlar İlçe ve İl merkezlerinde birleştirildiği halde Kurum Merkezinde toplanan fişlerin sayısı (140) bine varmıştır. Bunları koynunda toplıyacak bir (Derleme Dergisi) hazırlamaktayız.

«2. — Yazı dilinde çok kullanılan, fakat halkın konuşma dilinde yeri olmıyan 1500 kadar kelime, gazeteler, ajanslar, radyolarla herkese bildirilerek bunlara karşılık aramak işi bütün Ulusa bir ödev olarak verilmiştir. (Büyük Dil Anketi) adı verilen bu çalışma bütün yurttaki derin bir sevgi ve ilgi ile karşılanmıştır. Bu sözlerin hepsine gelen karşılıklar sıralanarak (Türk Dili) bülteninde ortaya konmuştur.

«3. — Ankete konmuş ve konmamış yazı dili sözlerini karşılamak üzere, derlemeden gelen fişler ile yüz elli kadar kitaptan Türkçe sözler taratılmış, Türk dilinin varlıklarını, hiç değilse bu varlığın büyük bir kısmını koynunda toplıyan bir (Tarama Dergisi) basılmıştır. Bu dergide, şimdiye kadar yabancı sanılan 7000 den artık söze karşı, bunları anlatan 30,000 e yakın Türkçe söz vardır. Bu Türkçe sözlerin toplanışı dilimizin türlü şiveleri ve varlıkları üzerinde de karşılaştırmalar yapılabilecek geniş bir çalışma meydanı açmıştır.

«4. — Türk söz yaratma yollarını göstermek ve bir kökten bir çok sözün üreyişini ortaya koyarak, yeni yeni sözler bulma işini herkesin yapabileceği bir şekle sokmak isteğiyle, dilimizde söz kurumu yolları üzerine bir anket yapılmış, bu anketin iki parçası basılıp yurda yayılmıştır. Bunların verimi ve Kurumun çalışmaları, baskıya verilmek üzere hazırlanmakta olan (Ekler Dergisi) nde toplanacaktır.

«5. — En son olarak (Tarama Dergisi) ndeki karşılıklar elenmiş, gerekli sözlerin karşılığına yeni sözler yaratılarak bir (karşılıklar Kılavuzu) yapılmış ve herkesin gözü önüne konulmuştur. Bu Kılavuz, Osmanlıcadan Türkçeye ve Türkçeden Osmanlıcaya olmak üzere iki kısımdır. Cep Kılavuzu şeklinde basılmıştır. Herkesin kolaylıkla kullanabileceği bir biçimdedir.

«Bütün bu sayılan çalışmalarda göz önünde tutulan şey, yazı ve okutma dilini elden geldiği kadar konuşma diline yaklaştırmak, okuyacak Türk çocuğuna en kısa bir zamanda en kolay yoldan en çok bilgiyi belletme yolunu bulmak, her Türkün gazete, mecmua, roman okurken okuduğunu anlayabilmesini sağlamak olmuştur. Yoksa karşılığı gösterilen sözlerin öz köklerinin Türkçe olduğunu inkâr etmek değildir. Bu büyük hakikatin bütün ilim dünyasına gösterilmesi zamanı da uzak değildir.

«Biraz sonra daha geniş ölçüde anlatmağa çalışacağım: araştırmalarımız ileriledikçe, biz, Türkçeden ayrı gayrı denen dillerde de sevgili ana dilimizin köklerini ve sözlerini bol bol bulmaktayız. Bunun içindir ki Kılavuzda ortaya konan söz karşılıklarını kimseye zorla kabul ettirmeyi hiç bir zaman düşünmedik. Kılavuz, dilleri ve kalemleri durdurmak için değil, onlara daha geniş, daha varlıklı söz ve yazı yolları açmak için ortaya çıkmıştır.

«Sonuna yaklaşmış olan bu yoldaki çalışmaların verimi, yazarlarımızın emeklerine bağlıdır. Her yazarın yüreğinde, yazı yazarken, yazısını okuyacak olanların sayısını çoğaltmak; düşüncesini, duygusunu bütün Türklerin anlamasına yol bulmak sevgisi yaşarsa, yazısına halkın bilmediği, anlamadığı sözleri karıştırmaktan kolaylıkla geri durabilir. Atatürk

devrinin yazarları, Büyük Önder'in yarattığı yeni Ulusal Devlet rejiminin her şeyden çok ve her şeyden önce halkçı bir rejim olduğunu unutmazlar. Halkçı bir rejimde her şey halk içindir. 20 milyon Türkten yalnız bir kaç bininin okuyup anlayacağı bir yazı, kalitece ne kadar kuvvetli olursa olsun, Ulusal değerce çok geri demektir.

«Bütün yazarlar, bu büyük ve gönül alıcı dileğe yazılarını yaklaştıрмаğa çalışırlarsa, pek kısa bir zaman içinde, Türk gazete ve kitaplarının büyük kısmı, halkın öz malı olur. Gazetelerimizi, dergilerimizi, kitaplarımızın bir kısmını milyonlarca yurtdaşın okuyup anlayabileceği bir şekle koymadıkça tam soysal bir Ulus olarak kendimizi dünyaya tanıtamayız. Bu büyük ülküye her yazarın yardım etmek istediğine inanıyor ve güveniyoruz.

«Böyle bir akış, yazarlar için de çok faydalı olur. Bugün yazarlık, bizde insanın hayatını kazandırıcı meslekler sırasında sayılmıyor. Bunun sebebi de sürüm azlığıdır. Gazeteci gazetesini sekiz on bin yerine yüz bin, iki yüz bin olarak satarsa, bir kitap beş bin yerine yüz bin basılırsa, o zaman kalemiyle geçinebilecek insanlar da güvenerek hayatlarını bu işe bağlarlar.

«İşte, birinci amaç üzerinde Dil Kurumu çalışmalarının vargısı bunlardır: halkı okutma işini en kolay ve en çabuk yoldan başaracak, okuma öğrenen her Türkün anlayarak, tadalarak okuyabileceği yazılar yaratacak bir dil; çocuklarımızın en kısa zamanda en çok ve en iyi bilgi edinmelerine yarıyacak, taze kafaları ezberciliğe düşmekten kurtaracak bir dil; yurdun bilirlerini, yazarlarını bir kaç bin kişilik bir azınlığın değil, gerçekten bütün halkın ve ulusun okuyup anlamasını kolaylaştıracak bir dil...

«Derleme, anket, tarama, kılavuz... Bütün bunlarla buraya doğru yürüyoruz ve, öyle umarız ki, artık bütün Türk kalem sahiplerinin birleşerek yapacakları yazı devrimiyle, bu iş yoluna girmiş olacaktır.

«Bu mutlu bayram gününde, Kurumun ağzından bütün Türk yazarlarına, kalemlerini bu yola çevirmelerini rica ederim.

«Şimdi, ikinci, daha büyük ve daha derin çalışma yolu üzerinde de bir kaç söz söylemek isterim:

«Avrupa'da dil işleriyle uğraşan ve en çoğu bağınazlık kaygılarıyla bağlı bulunan bilginler, nasıl tarihte Türkün büyük birincilik ve yaratıcılık hakkını bilmezlenmişlerse, Türk dilinin ana kaynaklık değerini de öyle bilmez davranmışlardır. Güneşin ışığı ona gözlerini yumanların bile kirpikleri arasından nüfuz ettiği gibi, Türk dilinin birinciliği ve üstünlüğü de bunların araştırmaları ucunda kendini göstermemiş değildir. İçlerinden kakkı gururdan üstün tutarak bunu itiraf edenler de vardır.

«Bununla beraber, Türk dilinin gerçek varlığını derinleştirmek ve onun bütün dillere kök salmış bir diller anası olduğunu göstermek, en çok Türke düşer, Türke yaraşır. Hele Atatürk çocukları için bu, hem yüksek bir ödev, hem de büyük bir kıvançtır.

«Türk Dil Kurumu, bu yüce vargı üzerinde de iki geniş ve ana yoldan çalışmaktadır :

«Bunların biri Türk dilinin en eski, en uzak, en ilkel varlıklarına doğru derinleşerek araştırmalar yapmaktır. Bu yoldan yürüyerek dilimizin, bütün yer yüzü dillerine ana kaynaklık etmiş olan en ilkin söz köklerini bulmağa doğru gidiyoruz. Yazılı olarak elde bulunan en eski Türk dili anıtlarını, Orhun yazıtlarını, Uygur yazılarını, Kâşgarlı Mahmudun Divanı Lûgat-it-Türk'ünü, dilimize en yeni yolda çevirmek gibi çalışmalar, sonuçlarını vermeğe yaklaştı bulunuyor. Yazıdan önceki daha eski zamanların Türkçe varlıklarını bulmak için de, en uzak ve karışmamış Türk yurtlarında yâşıyan konuşma dillerini derinleştirmek gerektir. Yakut, Çuvaş, Kırgız, Altay lehçeleri gibi halk ağzında yaşamış, arsiislâmik edebiyata karışmamış dillerin sözlüklerini bu iş için en yararlı bulduk. Bunlardan Yakut dilinin büyük Profesör Pekarski tarafından rusça olarak yazılmış olan 1900 büyük sahifelik lûgati baştan başa dilimize çevrilmiştir. Bu lûgat bize dilimizin dünyaya yaygın söz köklerinden bir çoğunu tanıtmış bulunuyor. Sibiryanın doğu kuzeyinde yâşıyan, kendi öz evrimini halk dilinde yapmış olan bir dilde arapça, farsça, Lâtince, Grekçe ve bütün İndo - Öropeen sanılan ve denilen dillerin ana köklerini bulunca, hele Sümercenin baştan nihayete kadar en eski Türkçe olduğu anlaşılınca derin bir hayranlığa ve hayrete düşmemek mümkün değildir.

«Yine Yakutlar gibi Sibiryanın batı kuzeyinde yâşıyan Çuvaşların da biri rusça, öteki macarca olarak yazılmış iki küçük sözlüğünü de dilimize çevirmekteyiz. Çuvaş dili için Aşmarin'in yazdığı rusça büyük sözlüğün basımı henüz Sovyet ülkesinde de tamamlanmamıştır. Bittikten sonra bununla da uğraşacağız.

«Kırgız, Kazak, Altay... gibi eski Türk lehçelerinin lûgatlerini de bundan sonraki çalışmalarla dilimize maletmek umudundayız.

«Kendi öz dilimizi en eski ve en ilkin kaynaklarına doğru yürüyerek derinleştirmek yolundaki çalışmaların verimini bulmak üzere ikinci bir çalışma yolu daha kovalıyoruz. Bu da Türk dilinden ayrı ve başka sanılan dillerin etimoljisini araştırmak ve bu yoldaki çalışmaların verimini dilimizin söz kökleriyle karşılaştırmak yoludur.

«Bütün Avrupa dillerine kültür kaynaklığı etmiş denilen eski Grek ve Lâtin dillerinin etimolojileri bize bu dillerin Türk kökünden türemiş

olduğunu pek aydın bir yolda göstermiştir. Bütün Doğu ellerine ışık saçmış denilen Arap ve Fars dilleri üzerindeki derinleştirmeler, bunların da Türk dilinin zengin kaynağından akıp geldiğini belli etmektedir.

«Bizi ötekini kontrola yarıyan bu iki yol üzerindeki çalışmaların verimi arasında görülen birlik, hiç şüphe bırakmıyor ki dilimiz bugün Avrupayı, Asyayı, Afrikayı, Amerikayı ve bütün Okeanı kaplıyan engin insan gruplarının dillerinin anasıdır.

«Bu kutsal bayram gününde, bütün yurtdaşlarıma bu inanı bildirmek Kurumumuz için büyük bir sevinçtir. Bu sevinçten daha büyük bir borç varsa, o da bütün bu buluşların ve erişlerin şerefi, Kurumumuzu kuran ve koruyan, ona ufuklar açan, yollar gösteren Ulu Önderimiz, Büyük Türk Dâhisi KAMÂL ATATÜRK'e ait olduğunu tükenmez saygı ve sevgilerle söylemektir.

«Yurtdaşlarım,

«Dil bayramınızı içten kutlar, hepinize mutluluklar diler, bütün bu sevinçleri yaratan Büyük Atatürk'e uzun ve daima ışıklı ömürler dilerim.»

HALKEVLERİNDE

3 ÜNCÜ DİL BAYRAMI

ANKARA HALKEVİNDE

Ankara Halkevinde dil, edebiyat, tarih komitasının Halkevi Başkanıyla beraber hazırladığı dil bayramı programı muvaffakiyetle başarılmıştır. Halkevi salonu tamamen üyeler ve bay amı görmek isteklileriyle dolmuş bulunuyordu. Cumur Başkanlığı locasında Bayan Afet ile Kültür Bakanı Bay Saffet Arıkan ve daha birçok bakanlıkların yüksek işyarlari bulunmakta idi.

Saat 18 de Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri Bay İbrahim Necmi Dilmenin radyo ile verdiği ayta dinlenmiş, sonra program tatbik olunmağa başlanmıştır.

Müzik öğretmen okulunun kız ve erkek talebelerinin koro halinde söylediği Erkinlik ve Kurultay marşlarından sonra Halkevi Başkanı Bay Ferit Celâl açma nutkunu vermiştir. Bay Ferit Celâlden sonra Dil Kurumu Sağışmanı Kütahya Saylavı Bay Besim Atalay Türk dili üzerinde bir konuşma yapmıştır. Daha sonra şair Münir Müeyyet dil bayramı için yazdığı bir şiirini heyecanla okumuş, Bayan Melâhat te dil devriminde Türk kadınının rolüne dair bir konferans vermiştir. Programın birinci bölümünün son kısmı da Genç Osmanın saziyle halk havalarını teşkil etmekte idi.

On dakikalık dinlenme sırasında Cumur Başkanlığı Orkestrası türlü parçalar çalmıştır.

İkinci bölümde Hüseyin Namık Orkun, Türk tarihi ve Türk dili konulu bir konferans vermiş, Bay İshak Rafet eski edebiyat ile halk edebiyatının mukayeselerini yapmış ve bir de kendi şiirini okumuştur. Şair Bay Aziz dil bayramı için yazdığı bir şiirini okumuş, Bayan Hikmet Rıza da ulusal elbiseler giyerek halk havalarını sayramıştır. Törene saat dokuzda son verilmiştir.

Ankara Halkevinde dil bayramı için verilen aytalar:

*Halkevi Başkanı ve İçel Saylavı Bay Ferit Celâl
Güvenin açış söylevi*

Sayın Bayanlar Baylar;

Üçüncü yıl dönümünü kutlulamak için toplandığımız bu dil bayramı gününde arkadaşlarımızın ana dil için hazırladıkları söylevlerden önce bir kaç söz söylememe izninizi dilerim.

Sayın arkadaşlar;

Osmanlı İmparatorluğunun asla bağışlayamayacağımız suçlarından birisi de Türkün ana diline karşı gösterdiği dikkatsizliktir.

İmparatorluk bir türlü bu dikkatsizliğin ne derece korkunç bir şey olduğunu anlayamamıştır. Bu suretle halkla devlet, gün, zaman geçdikçe birbirinden ayrı, biri diğerinin derdinden, diğeri ötekini yapmak istediği şeylerden habersiz kalmışlardır.

Osmanlıca dediğimiz ve bir türlü halkın diline geçmiyen, uyamayan bu uydurma dil bir boş bulunmanın eseridir. Nitekim Osmanlıca, kitap yazı dili olarak dar bir tabakaya sıkışmış kalmış ve zaman zaman kendi içinde bile karışıklığa düşerek bir türlü belli başlı, çeşnisi sürekli bir varlık olmadığı gibi, Halk da bu kekre, çetrefil dile dilini uydurmaktan sakınmış ve kaçınmıştır.

Eğer Halk böyle bir sakınganlık göstermemiş olsaydı ana dilin bugünkü izlerini kolayca bulamazdık.

Bundan üç yıl önce, Türkün Ulusal varlığını her yanda olduğu gibi Kültür ve Sosyal alanda da sağlamlaştırıp, yerli yerine perkiştirmek için tedbirler alan, yol gösteren Ulu Önder Atatürk Türkün duru, yüksek, zengin dilini yabancı dil soygunlarından bir el önce kurtarmak için Ulu-su ve Ulusun okur yazarlarını bu savaşa çağırdı.

Bu savaş kolay sanılan bir savaş değildi. Bazı alışkanlıkları sökmek, onun yerine unutulmuşu fakat en doğrusunu koymak büyük uğraşmalara ihtiyaç gösteriyordu. Fakat Önderimizin şimdiye kadar gözüne kestirip yerine getiremediği hangi işi vardı. Ve yaptığı işlerin hangisi kolaydı. O, bu Ulusu karanlıklardan, birçok bunantılardan, geriliklerden kurtarmak için, çetin işleri başarmak için yaratılmış bir büyüktü.

Dil işlerinde de onun bu büyüklüklerine, yol bulup gösteren varlıklarına dayanarak izimize düştük. Günden güne süzülerek durulaşan, öz kaynak çeşnisini bulan, kekeriliği kalmıyan bir dille konuşmağa başladık. Öz ana dil sözleri yerlerini alıyorlar. Dizi olarak kullanılan bu sözler uzun bir ayrılıktan sonra sevgisinin, güzelliğinin bolluğu ile gelüp dilimize

yerleşiyor. Halk kendisine kendi dilile, kendi konuşuşu şekillerile söylemesini bilmiyenlere karşı çetindir, bir türlü onlara açılmaz.

Osmanlı İmparatorluğunun sarsılıp yıkılmasına sebep olan şeylerden birisi de bu dil ayrılığı olduğuna şüphe edilemez. İmparatorluk kendi sınırları içinde yaşayan diğer Ulusların dil ayrılığı üzerinde bir parça durmak yükünü omuzuna almamakla kalmamış, bir yandan da öz yığınla arasında bir dil ayrılığı yapmıştır.

Halka sesini, fikrini, duygusunu duyurmasını bilmiyen, halkın iç sezişlerini uyandırıp, onları besli ve hareketli bulundurması gerekliliğine inanmıyanlar; halkı kendi köşesinde dermansız bırakanlar nasıl olur da onlardan bir şey umarlar, onları kendilerine yar ve yakın görmek isterler.

Çok teşekkür olunur ki Halkın uzun asırlar kol ve emeklerinden geçinme yolunu tutanlar, onun dilini kendi düşünce, kendi ters anlayışlarına uydurmamışlardır. Elleri buna yetmemiştir.

Dil birliği, bir Ulusun en kuvvetli yanıdır. Herhangi bir topluluğu işe yaramaz, kolayca içine girilebilir bir şekle sokmak için en iyi usul o topluluğun içine dil ayrıtını sokmaktır. Ne kadar acı ki İmparatorluk bu işi de yapmış, Türk Ulusunun varlığına bir yandan da onu dil ayrılığına düşürmek suretile kıymıştır.

Birkaç yıllık uğraşma dilimizin sonsuz güzellik ve zenginliğini ortaya çıkarmıştır. Büyük bir ulus olan Türkün tarihi ve sosyallığı gibi dilinin de büyük, geniş ve eski olması kadar tabii ne olabilir. Yel, bir yerden tohumları nasıl alıp, yüksek dağlardan, ovalardan aşırarak bir ülkeden diğer bir ülkeye götürüp yayarsa, Türk akınları, Türk akınlariyle dünyayı kucaklıyan Türk soysallığı gibi Türk dilide en yüksek yerden, en engin yerlere kadar atılmış, dağılmış, tohumunu diğer ulusların dillerine atmıştır.

Çok geçmiyecek, duru çağılıtlı kaynağı elmas gibi göz ve gönül kamaştırıcı ana dilimiz, Türk dili, dillerin en alımlısı, en cana yakını olduğuna ve bu dilin diller anası olduğuna dünya inanacaktır. Var olduğu gibi dilimize dönen ana dilin konuşulduğu ve yazıldığı gün, geriye attığımız uydurma, o ne olduğu bellisiz dilin çirkinliğine bir defa olsun dönüp bakmağa güzel duygularımız dayanamayacaktır.

Dil devriminin Türk Ulusuna vereceği sayısız faydalara, onun değer biçilmez kuvvetine içten inanarak bağlıyız. Dilimizdeki yabancı alışkanlıkların üzerinde uyuşup kalmak, devrim alanında şahlanmış bizim gibi bir nesle elbette yaraşmaz. Biz yapılamaz, olamaz denilen şeyleri yapan bir Önderin ordusuyuz. En kuvvetli yanımız da imkânsızlıklara diz çökertmektir.

İşte bugün bu uğurlu dil bayramına, Önderimizin yüksek şerefine, yüksek varlığına gönlümüzü, gönlümüzdeki minnetleri bir daha bağliarak başlıyoruz.

Kütahya Saylavı Besim Atalayın söylevi

Bir kişinin karşısındakine düşüncelerini ve isteklerini iyice anlatabilmek için kullandığı araçların en iyisi ve en anlamlısı dildir.

En iyisi ve en anlamlısı demiştim. Çünkü daha bir çok araçlar vardır ki onlarla da düşündüklerimizi ve isteklerimizi karşımızdakine anlatabiliriz. Ellerimiz, gözlerimiz, çehremizin çizgileri dahi birer anlatma aracıdır. Bu iş için yaratılmış olan örge dildir. Saydığım araçların hiçbirisi dil denli doğru, dil denli açık olarak bu işi göremez.

Bu her zaman böyle değildir. Öyle sıralar olur ki bir damla göz yaşı binbir sözden daha etker olur. Öyle anlar bulunur ki bir boyun büküş binbir yakarıştan daha koygun gelir. Bir bakışın ok gibi yürekler delişi yok mudur? Her ne ise konuşmak ve anlaşmak için en normal araç dildir.

Dil üzerinde söylenmiş bir çok sözler vardır. En iyisi yine dildir. Dil gibi güzel bir kelime tatlı bir söz var mıdır? Dil kadar kötü bir nesne olmadığı da bilinmelidir. Dil yarasının bıçak yarasından daha etker olduğunu bilmiyen yoktur.

Söyliyen kimsenin aklına, görüşüne, okuyuşuna, anlayışına göre dil de değişebilir. Bir kişinin durumuna göre dilin değiştiği gibi, bir ulusun durumuna göre de dil bir çok değişikliklere uğrayabilir. Yaşayışı basit, düşüncüsü basit olan bir ulusun dili de basittir. Dilleri bir kaç sözün içinde dönüp dolaşan oymaklar ve uluslar çoktur. Dilleri en az elli altmışbin sözle dönen uluslar da vardır. Bu sonuncu ulusların bilgi ve sanat kelimelerini de sayıya alacak olursak yüz binlere varır. Onun içindir ki büyük bir dilcinin önemli bir sözünü her zaman gözönünde tutmak gerektir. Söz şudur: hiçbir kimse yoktur ki kendi dilinde kullanılmakta olan bütün kelimeleri bilebilsin. Hangimiz, boyunduruğun zelvesinin sağ yanında bulunan çivinin adını biliriz. Haydi bunu bilelim. Bir çok sanatlar ve bilgiler vardır ki o sanatı işliyenlerin, o bilgileri bilenlerin iş başında kullandıkları aykırıların adlarını, söyledikleri sözlerin anlamlarını kaç kişi bilir.

Sözün kıyası; diller de uluslarla birlikte doğar, büyür, yükselir, alçalır, genişler veya daralır. Bir ulusun soysallıkta ne denli ileri gitmiş olduğunu anlamak için onun diline bakıvermek yeter; bu şaşmaz bir ölçüdür. Türk ulusunun eski çağlarda ne büyük bir soysallık geçirmiş olduğunu eski dil andaşlarından pek iyi anlayabiliriz. Bundan (850) yıl

önce yazılmış bulunan (Divanı Lûgat) te Türklerin ütü kullanmış oldukları yazılıdır. Mendilin Türkler elile dünyaya yayılmış olduğunu tarih okuyanlar bilirler. Daha ilerisini söylersem şaşmayınız. Kıravatın, mantonun Türklerce çok eski çağlarda kullanılmış olduğunu Kaşgar illerinde sınıylarda gösterilmektedir.

Bir dil nasıl yükselir:

Eski ve doğru bir örnekle dili bir ağaca benzetebiliriz. Ağacın büyümesi, serpilmesi nasıl ki köklerinden dallarına ve gövdesine doğru giderse, dil de öylece gider. Dil, kökünden aldığı kuvvetle dallanır, budaklanır, genişler, serpilir. Kavağa kayısı aşılabilir gibi yabancı bir kök üzerine başka bir dil aşılabilir ve kurulmak istenilirse hiçbir nesne elde edilemez. Bir soydan olmıyan iki ağaç birbirine aşılabilir. Aşılansa emek boşa gider. İşte buralarını iyi anlamıyan eski saltanat yazıları, kör benzeticiler Türk dilini sözde güzelleştirmek, bezemek için bol bol arapça ve acemce kelimeler aldılar. Dili tanınmaz bir kılığa soktular. Dilimizin bu denli bozulmasına, bu denli karışık bir kılığa sokulmasına sarayın da hayli yardımı olmuştur. Saray her yerde kendini halktan ayrı tutuyor. Halkı kendilerine hizmetçi olarak yaratılmış bir sürü sanıyordu. Yaşayışı halktan ayrı olan sarayın dili de ayrı olacaktır. Dil, duygunun bir yangusudur. Dili ve duygusundan, büyük yığın dilinden ve duygusundan büsbütün ayrılmış olan saray, halkın sesini işitmiyecek, derdini dinlemiyecekti. Öyle saraylar vardı ki orada Türkten başka her soydan adamlar bulunuydu. Öyle sultanlar vardı ki ana dili yerine yabancı dil kullanırlardı. Acemşahi dediğimiz Şah İsmail Türkçe nefesler yazarken Yavuz Sultan Selim (Sailı) adını takınarak farsça şiirler yazıyordu.

İran tarihini, İran edebiyatını yoktan var eden Türk saraylarıdır. (Acem zin degerdem bedin parisi) diyen İran şairi, bir Türk sultanının sarayında yetişmişti. Din uluları da dilimizin bozulması işinde çok yardım etmişlerdir.

Onlara göre varsa da arapça yoksa da arapça idi.

Gelelim işimize: Dil de yaşayan her hangi bir (örge) gibidir. Bir varlıktır. Her yaşayan varlık ölmek için besleyici şeyler almalıdır. İçerisine aldığı nesnelere sindirmeyen bir varlık yok olur. Yaşayamaz. Türk dilinin ölüm haline gelmesine sebep içerisine gelişi güzel sokulmuş olan yabancı kelimelerdir. Bu kelimeleri oldukları gibi yazmak ve söylemek, söylenişinde hiçbir değişiklik yapmamak, yapılırsa yanlış saymak, küfür demek, dili öldürmeye uğraşmak demektir. Yine ağaç örneğini ele alalım. Bir ağacın gövdesini yaralamak, dallarını kırmak, kendi büyümesine bırakmamak, beri taraftan da dört yanını kötü sarmaşıklarla sarmak o ağacı kurutmaz mı?

Halbuki Türk dili, Türk soyu gibi yer yüzünün en büyük dili olmağa atanmıştır. Bir dil ki yedi sekiz bin yıldanberi bilgi ve soysallık dili olmuştur. Bir dil ki bugün bile Bosnadan Pekine, Sudandan Buzlu denizlere dek yayılmıştır. Bir dil ki binbir yağınçlara, binbir saldırılara göğüs germiş, ölmemiş, hiç küşüm etmemelidir ki o dil, ulusu gibi büyüktür, büyüyecektir.

Yedi sekiz bin yıldanberi bilgi ve soysallık dili olmuştur demiştim. Bu sözümü tanıklamak için size bir kaç örnek vereceğim. Farisî adı verilen bir dil vardır. Bunun bugün edebiyatı, tarihi ve başka her şeyi vardır. Bu dilin yarı yarıya Türkçeden gelmiş olduğunu söylesem şaşmayınız. Daha bir çok dillerin temeli olan Türkçemizin büyüklüğü karşısında ögünç ve kıvanç duymamak elde değildir. Farsçada bugün bile kullanılan umut, sürme, tensuh, kurut, çapık, çalak gibi sözlerin Türkçe olduğunu söylemeğe kalkışmak (güneş var) demeğe uğraşmak gibi bir şey olur. Ben size daha başka örnekler vereceğim. Bu örneklerin Farsça olduklarını açık sayanlar çoktur. Halbuki bir parça araştırılacak olursa Türkçe oldukları meydana çıkacaktır.

(Arus âsan âşamiden, baiû birehi bîzar, bâran, = tez, endam hayli, dâru, dürüş, kahraman, kâğıt yar..) kelimeleri gibi...

Bilginin istediği tanıkların hepsini bu yola da getirebiliriz. Bu kadar da tuttuğumuz yolun doğruluğunu göstermeğe yeter.

Türk soyunu düştüğü, düşürüldüğü ölüm uçurumlarından çekip çıkarılan, onu yer yüzünün her yanında saydıran büyük Önder; Türk dilini de kurtarmış, onun insanlığın en büyük, en eski ve en kullanışlı dili olduğunu herkese göstermiştir.

Bin saygı bunu başarana, bin sevgi bunu yapana.

Yeni dilde yazılmış ufak bir şiir okuyarak sözümü kesmek istiyorum.

ŞİİR

*Ne günlerdi dinleyin o ne kara günlerdi
Kan ve ateş denizi kudurdu kükredi
Ne karanlık günlerdi sam eserdi her yerde
Ay doğmazdı, yıldızlar yalımazdı göklerde
Güneş her gün kıpkızıl kan içinde doğardı
Herkes Türke düşmandı. Her şey Türkü boğardı
Ne günlerdi dert tasa
Bir çıldırılmış kudurgan deniz gibi ulusa
Yüklenmişti, ezerdi, yok etmeğe koşardı
Dalga dalga yükselen zulüm dağlar aşardı.*

*Ne günlerdi her gönüle bin bir acı dolmuştu
Yer yüzü Türk soyuna sanki tamu olmuştu.*

*Gün kararmış her bucak şimşeklerle yanardı
Bin bir zulümle Türklüğün kara bağı kanardı
Türk ulusu yaralı aslan gibi inlerken
Beklenirdi ölümü yoktu ümit kimseden
Derken ulus içinden bir demir el yükseldi
Arkasından çok yüce bir uyurtan ses geldi.
Parçaladı sisleri
Dedi Türk "İleri,,
Ey bahtiyar Türkoğlu
Önünde onur dolu
Ve san dolu bir yolu
Sen bu seste bulursun
Durmadan ilerlemek sana yeni din olsun.*

Bay Hüseyin Namık Orkun'un söylevi

Çok yakın bir geçmişe kadar tarihimizin en eski çağları Kayı boyundan olan Osman oğulları hanedanı ile başlatılmakta idi. Vakıa Süleyman Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Necip Asım gibiler tarihimizin daha eski çağlarını araştırmak ortaya çıkarmak istemişler ise de bu değerli araştırmalar bir kaç yabancı eserden bilgi almakla kalmıştı. Biz tarihimizin kaynaklarını bu kadar yakında aramakta iken yabancı ellerde çok önceleri - meselâ Fransanın Kırallık çağında yetişmiş olan tarihçiler - Türkün geçmişini Çinin kuzeyinde oturan Hiung - nu yani Hunlara bağlamakta idiler. Hunların tarihi ise elimizdeki açık belgelere göre İsadan önce yirmi dört yüz yıla kadar çıkmaktadır.

Arkadaşlar: her Ulus her şeyden evvel kendi Ulusal geçmişini araştırıyor. Yabancı bilginlerin bizim tarihimizi araştırması bu işi yabancı gözle görmek demektir. Netekim bunun çok apaçık sonuçları da meydana çıktı. Bunu bir misal ile açık olarak göstereyim.

Biliyoruz ki bugünkü Avrupa soysallığının kökü Yunanlılar vasıtasile Mezopotamyaya kadar dayanmaktadır. Buralarda bulunan eserler ise hep Sami dil ile yazılmış olduğundan Sami Ulusların soysallığın ilk esasını kurdukları iddia ediliyordu. XIX uncu yüz yılın ilk yarısında Layard ve Ressay, Ninive yıkıları arasında, Asur kralı Asur Banapal'ın kitap sarayını açınlamışlardır. Burada yüzlerce, hatta binlerce çivi yazılı yazı elde

etmişlerdir. Bunların yazıları ve dilleri Persepoli yazılarının üçüncüsü yazısile birleşmekte olup bu dilin de Sami bir dil olduğu biliniyordu. Asur Kralının Kitap sarayında bulunan bu yazıdalar araştırılırken bütün yazıdaların dili aynı dil olmadığı, bir de sami olmıyan dil ile yazılmış yazıdalar bulunduğu bilgi adamlarının dikkatini çekmiştir. Bu yazıdaların hemen hepsi diniğ metinlerdi. Dikkat edildiği vakit görülür ki metinleri asla dikkate almamışlar, aksine olarak sami dil ile yazanlar bu metinleri kendi dillerine çevirmeye çalışmışlardır. Ünlü bilgin Oppert 1854 de bu dilin Turan dillerinden bir dil olduğunu ortaya koydu. Oppert'in bu mesele üzerinde daha önemli bir buluşu vardır: bu çivi yazısını bulanlar Babylonia'daki Samiler değil Turan dilini kullanan bu ulusdur. Oppert'in bu buluşu artık soysallık eskiliği şerefının Sami Ulusların elinden gittiğini ilân etmekte idi. Bundan ötürü hemen musevi bilginleri arasında ortaya atılmış bu şerefi ellerinden kaptırmamak için aytışmaya başlanmıştı. O zamanlar bu dilin elde edilen eserleri pek az olduğu için ve bu eserler de hep diniğ olduğundan Halevi bir çok bilginleri de kendi tarafına çevirmeği başarıyordu, Oppert ve yanatları ile Halevi arasında çok çetin atışmalar sürerken öbür yönden Sümer dili adı verilen ve yazılarda Eme-ku adile anılan bu ulusun dil araştırmaları da ilerilemekte idi. Bir yandan da bir çok bilginler eski eserleri aramak için buralarda kazılar yapmakta, yeni yeni eserler elde etmekte idiler. En sonra Tel-loh da bulunan eserler çok açık bir surette ortaya koydu. Soysallığın eskiliği Sami Ulusların değil Turani dedikleri bu Sümer Ulusunundur. Deliç, Homel gibi bilginlerin de açık olarak ispat ettiklerine göre Turan Ulusu dedikleri bir ulusun dili yalnız ve yalnız Türk dili ile ilişkilidir. Fakat *Medeniyeti kadiymenin* elden gittiği gibi, bütün Avrupa medeniyetinin kökü de bu Türk ulusuna dayanınca, Avrupalı bilginler bu işi daha fazla karıştırmamak için ellerinden gelen gayreti sarfetmişlerdirdir. Meseleyi buraya getirip kendilerinden yana çıkmadığı için burade bırakan Avrupalı bilginlere teşekkür ederiz; işi daha ilerleri götürmek ödevini kıvançla üzerimize almamız kadar tabii bir şey olur mu?

Arkadaşlar, Türklerin Orta Asyada bir çok şehirler kurduğu ve çok eski çağlardan beri yüksek bir medeniyetin temellerini attıkları hepimizce malûmdur. Yine Avrupalı bilginlerin araştırmalarına dayanarak Avrupada Türklerin önemli büyük şehirler kurduğunu görebiliriz. Budapeşte Üniversitesi profesörlerinden Melich Janos yer altlarını araştırarak tarihin yazmadığı birçok hakikatları ortaya koymuştur. Biliyoruz ki Türklerde Akşehir, Kırşehir, Akhisar, Karahisar, gibi yerlere ad vermek usulü vardır. Bu misalleri daha çoğaltabiliriz. Anadoluda Akkaya, Akköy, Aktaş adlı birçok köyler vardır. Rusyada Akkerman yer adını biliyoruz: Ak,

belli olduğu gibi, Kerman da şehir demektir. Bir Hazer kalesinin adı Sarkeldir. Sar Türkçede ve bugünkü Çuvaşçada şehir, Ak kel de kule kaleye denir. İşte Türklerin bu suretle ad verdikleri yerler başka ulusların eline geçince oraya Türkçeden çevirerek kendi dillerinden o manaya gelen bir kelime koymuşlardır. Meselâ bizim Sarkel dediğimiz yere Ruslar da Bila Biza demişlerdir ki tamamen Sarkel sözünün Rusçaya çevrilmişidir. Evvelce Avar Türklerinin bir şehri olan bugünkü Bulgaristanda Preslav bulunan ve bugün yıkı olan yer vardır ki buna da slav denir. Bjolgrad yani Akşehir demişlerdir. O halde profesör Melich Janos'un ispat ettiğine göre bugünkü Belgrad şehri de Türkler tarafından kurulmuş bir şehir olup sonra slav Uluslarının eline geçince bu isim Türkçeden çevrilerek konmuştur. Filhakika bütün tarihiğ belgeler Belgradın bir Hun şehri olduğunu göstermektedir. Daha sonra Bükreş adının burayı kuran Buğraç adlı bir Türk beyinin adından alınarak koyulduğunu bütün yabancı bilginler ispat etmektedirler. Besarabya adı da Basara-apa denilen bir Türk kahramanın adıdır. Buda şehrini Atilanın kardeşi Budanın kurduğunu bütün yabancı tarihler de yazmaktadır. Bu çağlarda ise Paris şehri daha meydanda yoktu, onun yerinde Lütés adı verilen küçük bir köy vardı. Berlinin ise adı sanı yoktu. Berlin adı belgelerde ilkönce 1244 yılında yazılmağa başlanmıştır. Eski Çağlat da Vendların oturduğu bir köy idi. Arkadaşlar. Şu kısa anlatışlar bize iki önemli noktayı açıkça göstermeye yarar.

Bunlardan biri: bütün dünya medeniyetinin kökü Mezopotamyadan, Mezopotamya medeniyetinin kökü de Türklerden çıkarak dal budak salmıştır. İkincisi de: yalnız Orta Asyada değil Avrupada dahi en eski kültür merkezleri olan büyük şehirleri hep Türkler kurmuşlardır. Yabancı bilginlerin vardıkları bu sonuçlara kendi araştırmamızı da katar isek Türk medeniyetinin yalnız Mezopotamyadan değil, buraya da Orta Asyadan geldiğini açıkça öğrenebiliriz.

Arkadaşlar: soysallığının bu kadar eskiliğini ve genişliğini ve derinliğini kısaca izah ettiğim Türk ulusunun dünya yüzünde yayılıp yerleşirken beraberinde götürdüğü birçok kültür vasıtaları başında dilinin olduğunda hiç birimizin şüphesi yoktur. Bir ulus dünyaya yayılırken dilsiz yayılmaz ya... gittiği yerlerin, içine daldığı sosyetenin dillerini öğrenerek gezmez ya... hiç şüphesiz ki kaynağıp dünyaya aktığı yerlere, Türk ulusu, dilinin güzelliğini de beraber götürmüştür. Netekim incelemeler bize bu akışın ve bu akıştan doğan birleşmelerin izlerini gösteriyor.

Tarihimizde kendi varlığımıza bizi atan ulu Atamız dil alanında da Türk ulusunu kendi öz kaynağına götürmüş bulunuyor; biz, bu kaynağın serinliğinde, dünya dillerinin en örnekliğini ve güzelini yapacağız...

Bay İshak Refetin söylevi

Pek sayın Ülküdaşlar;

Atatürk devrimlerinin en derinlerinden, en kapsallarından birinin yıl dönümü bayramını kutluyoruz. Türk dili devriminin bu kutlu bayramında ne kadar sevinsek ne kadar övünsek yeridir.

Şu birkaç yıl, denemeli dil devriminin okullardan tutunuz da yurdumuzun en ücra yerlerine kadar yayılmıya, sevinçli, kıvançlı verimlerini vermeye başladığını gösterdi.

Atatürk devrimleri yeller gibidir, seller gibidir, yıldırımlar gibidir. Onun önünde durulamaz, onun arkasından koşulur. Ona ayak uydurulur.

İşte bugün güzel Türkçe kendi yerini almış bulunuyor. Osmanlıca ise aradan çekilmiş, tarihine geçmiştir. Artık Osmanlıca ile yazı yazanlar gülünç olmaktan başka bir şey yapamazlar.

*Makhuri nedamet nazarım yerlere matuf
Piyrameni azmimde hayaleti siyehper*

İşte bu, Osmanlıcanın büyük şairlerinden birinin bir beytidir. Bunu Türk anlar mı?

*Makhuri nedamet nazarım yerlere matuf
Piyrameni azmimde hayaleti siyehper*

Yalvarıyorum, düşününüz, bunu Türk nasıl anlasın? Peki bu beyit türkçe değil de farsça mıdır? O da değil, arapça mıdır, o hiç değil! öyle ise bu beyit niçin yazılmıştır? Kim için yazılmıştır? Bunu yazan şair konularını, ülgütlerini farslardan, araplardan yahut, frenklerden almayıp ta Türkten alsaydı, yazılarında ana türkçe ile yazsaydı bugün Türkiyenin birçok yerlerinde onun için dikilmiş anıtlar görecektik; bu ne kara bir yazıdır, ne acınacak sonuçtur. Size osmanlıcanın en büyük şairlerinden Nefi'nin bir parçasını okuyacağım, Nefi bu parçada (Badı saba) adlı bir atı anlatıyor.

*Ne saba saika dersem yaraşır surette
Ki seyirdirken ana sayesi olmaz hempa*

*Bırakır anı dahi sayesi gibi yolda
Olsa ger şatırı endişe ile pader pa*

*Düşmeden sayesi hak üzere eder âlemi tay
Sehv ile rakibi gösterse inana irha*

*Kuş yetişmez derdim, olmasa tayyar eger
Eremez gerdine ziraki ne sarsar ne saba*

*Nice tayyar o sebük payı cihan peymakim
Ana hem per olamaz hiç ne anka ne huma
Nurdan bâlâ ar uçmağa melektir sanasın
Olsa zimpuşî seralselerle nedem cilve numa
Tay eder alemi bir göz yumup açincayadek
Bu kadar çapuki çalâk olur mu acaba*

Evet olur mu acaba.. böyle bir ata olur mu acaba; böyle bir at şimdiye kadar yaratılmış mıdır. Acaba... böyle bir at, atı dünyaya tanıtan, armağan eden Türkün atı değildir. İşte Türkün atını okuyorum.

Dadal Oğlu Velinin at türküleri

*Şu yalan dünyaya geldim geleli
Bir atı severim bir de güzeli
Degip on beşime kendim bileli
Bir atı severim bir de güzeli*

*At kuşu tutmalı çıktığı zaman
Yalı kirpi gibi yıktığı zaman
At dört, kız on beşe yettiği zaman
Bir atı severim bir de güzeli*

*Atın büyük sağırsı kalkan döşlüsü
Kalem kulaklısı çekiç başlısı
Güzelin boylu samur saçlısı
Bir atı severim bir de güzeli*

*At kulağın diker gözlerin süzer
Akça çaren gibi çöllerde gezer
Azıcık dokunman yel gibi tozar
Atın kaba eşkini dizden bol gerek*

*Ablak sığın gibi ardını atar
Boğa geyik gibi önünü yiter
Kaçarsa kurtulur koğunca yeter
Uygun yoldaş ile uzun yol gerek*

*Tımarın elinle eyle ar sanma
Yemini bolca ver azı kâr sanma
Bir söz söyleyeyim sana zor sanma
Yiğide yar at mamur el gerek*

Ana türkçe ile osmanlıcaı karşılaştırma için Nefinin atıyla Dadal Oğlu Velinin atını karşılaştırmak yetişir sanırım. Dadal Oğlu Veli, Nefiden çok sonra yaşamıştır. Dadal Oğlunun yaşadığı çağlarda aşağı yukarı hemşerisi, yerdeşi sayılabilecek Sümbül Oğlu Vehbi Efendi yaşamakta idi; size Vehbininin (Sühen) kasidesinden de bir kaç beyit okuyacağım.

*Sühen oldur ki ola ayeti kübrayı sühan.
Yazıla sefhayı icazdan âlâyı Sühan
Şair oldur ki anın kalbine hassan gibi
Nefhayı ruhu emin eyleye ilkayı Sühan*

*Husrevü mülkü sühan ana denürkü kalem
Çeke menşuri hayâlâtına turayı sühan*

*Talibi nazmı gazel ilme çalışsun evvel
(Leyte şirî) deyu eyleser temennai sühan*

*Farisi ve arabiden iki şehbal ister
Taki pervazi bülend eyleye ankayı sühan*

*İktifa eylediler mesleki Aşık Ömere
Aşku şevk ile nice kafiye cuyayı sühan
Gevheri güftesine döndü bu günlerde medet
Gevheri Nadireyi lölüü lalayı sühan*

*Kimi mani kimisi vadei türkmanide
Kara oğlan kaya başısı yalâllâyı sühan*

İşte arapça farsça bilmeden değişik yazılamayacağını söyleyen Vehbi Efendinin son beytinde kara oğlan kayabaşısı diye karadığı, karaladığı, yerdiği parçalardan da okuyorum.

*Ala gözlü benli dilber
Satın al da kul et beni
Saçına bir dokunayım
Esen deli yel et beni*

*Sakla beni bucağında
Can vereyim kucağında
Od olayım ocağında
Alevlendir kül et beni*

*Bire ağlar bire beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim*

Aman kahpe felek aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzü çayır çemen
Almadan bir dem sürelim

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Daha ne gelecek başıma benim
Eger o sevgili benim olmazsa
Bakın gözlerimin yaşına benim

Yar bana söz verdi onu güderim
Eger yalan ise ya ben niderim
Başım alır ilim ilim giderim
Sevgilim düşerse peşime benim

Cüda bülbül gibi ötemez oldum
Türlü kumaşlarım tutamaz oldum
Kınaman ağalar yatamaz oldum
Giriyor sevgilim düşüme benim

Karacaoğlan yarı gördüm uzaktan
Gözlerim bozardı kan ağlamaktan
Ziyade korkarım zalim felekten
Bir yar ağı katar aşıma benim

Hey ağalar böylemi olur
Hali yardan ayrılanın
Akar ummana koyulur
Seli yardan ayrılanın

Kurur damarı çekilir
Başına otlar dökülür
On beş yaşında bükülür
Beli yardan ayrılanın

Gül dikensiz bitmez imiş
Bülbül gülsüz ötmez imiş
İşe güce yetmez imiş
Eli yardan ayrılanın

Karacaoğlan geçmez dilek
Tutuştı da yandı yürek
Sağ yanında hazır gerek
Salı yardan ayrılanın

*Bülbül ne yatarsın bahar iriştı
Ulu sular göl olduğu çağlardır
Kat kat açup gül yaprağı karıştı
Güle bülbül kul olduğu çağlardır.*

*Yine bahar oldu açıldı güller
Figana başladı yine bülbüller
Yarimin saçına benzer sünbüller
Âşıkların deli olduğu çağlardır*

*Yine bülbül bilir gülün halinden
Deli oldum bu ayrılık elinden
Aşıp aşır gelir yayla belinden
Yar kokusu gül olduğu çağlardır*

*Burcu burcu kokar bahçeler bağlar
Bülbül figan edüp kamuyu dağlar
Türlü çiçeklerle bezenmiş dağlar
Karlı dağlar yol olduğu çağlardır*

*Karacaoğlan eder geçti çağlarım
Migal vermez oldu gönül bağlarım
Aklıma düştükçe durmaz ağlarım
Gözüm yaşı sel olduğu çağlardır*

Vehbinin kayabaşı dediği bu parçaların bir tekine on dane, yüz dane (sühan kasidesi) yetişebilir mi?

Sayın Ülküdaşlar:

Osmanlı türkçesi Osmanlı türkiyesi gibi idi. Osmanlı Türkiyesinde nasıl yabancılar iş başına geçerek Türkleri geriletmişlerse Osmanlı Türkçesinde de yabancı sözler, yabancı konular, yabancı ülgütler ana Türkçeyi geride bırakmıştır. Bugün Osmanlı edebiyatının yığın yığın gazellerinden, kasidelerinden hangisi halka yayılarak mal olabilmıştır? Bir dane olsun örnek gösterilebilir mi? Türk halkının nesine gerek, kendi malı olmıyan, kendine söylemiyen, kendini düşündürüp dalgalandırmıyan herhangi bir parçayı ne yapsın? Doğrudan halk varlığına dayanan Türk Cümhuriyeti kendi yüceliğine yaraşır arı, sili bir türkçe ve bu türkçe ile yaratılan bir edebiyat ister. Osmanlı edebiyatı gibi çürük, yabancı bir edebiyat değil, Türk halkının seveceği, benimseyeceği bir edebiyat.

Biz halkcıyız diyoruz, halkçılık halkı sevmekle olur. Halkı sevmek halkı bilmeğe, tanımaya bağlıdır. Adam bilmediğini, tanımadığını sevebilir mi. Gerek sevmek, gerek beğenmek sevilecek beğenilecek şeyler üze-

rinde birtakım görüşler, düşünüşler, kanışlar ister. Halkı bilmeden, halkı anlamadan halkçıyım demek, körlerin renkleri üzerinde konuşmalarına benzer. Halkı bilmek için onun içinden gelmek, yahut onun içine girmek gerektir. Halkın iç benliğinden doğan şeyleri, ve iç benliğini işlediği için benimseyip sevdiği şeyleri bilmek gerektir. Halkın göreneklerini, törelerini, inanlarını, topluca söyleyeyim: iç ve dış varlığını inceliyerek, irdeliyerek kavramak gerektir.

Türk ulusu en eski soysallıkları yapan, yaratan, kuran ve yayan bir uludur. O soysallıklar, evren soysallıklarının bir çoğuna kaynak olmuştur. İşte o soysallıkların derin izlerini iç ve dış varlıklarında saklıyan, yaşatan ulusumuzun tek bir sözü, tek bir ülküsü, bir tek ezgisi üzerinde kısakanarak, özenerek, titriyerek çalışmak ve onları bugünün tekniği ile işlemek Halkevleri gençliğinin borcudur.

Sayın Ülküdaşlarım:

Şimdi size arı Türkçe ile yazılmış bir değişimi okuyarak sözlerimi bitireceğim.

Atatürk Türkçesi

*Arı, sili bir Türkçe, türkçenin kendisi bu
Bu işte de önümüz evrene saldı yanku
Su gibi duru bir dil, böyle anla, böyle bil
Senin öz anadilin karışık türkçe değil
İşte bu dil demektir Atatürkün türkçesi
Duyguda düşüncede budur Türklüğün sesi
Bu dil kuşların dili, bu dil suların dili
Türk dili kurtuluyor bayram etsin Türk eli
Atatürkün türkçesi yüz milyonun dilidir
Yüz milyon Türk bu dili sever, konuşur, bilir
Bosnadan, Balkanlardan tutta ta Çine kadar
Mısırdan Siberyaya dolaş Türk dili var
Ah Türk dili, ne derin, ne ince bir dilsin sen
İçimde ne dilekler ça kanır b'nu bilsen
Her sözün bir tanışıktır, derinlerden de derin
Anlatışın, kavramın denizler kadar engin
Dillerin kaynağısın gerçekten ana dilisin
Senin bu tansıklığın karşısında eğilsin*

Bütün dil bilginleri, bütün düşünen başlar
En geniş anlam sende, ne aransa sende var
Senin sesinde uçar baharlar kelebekler
Yıldırımlar sendedir, senden çıkar şimşekler
Yeller gibi esersin, seller gibi taşarsın
En çetin engelleri çiğneyerek aşarsın
Sende doğar güneşler, yıldızlar sende güler
Korkonç geceler sende, fırtınaların yer yer
Kükreşip haykırırken bir yanda ay aydın
Gölgelerim mineler, andırarak altını
En güzel renkler sende, güzel sesler sendedir
Bu güzel seslerinden ne ezgiler yükselir
Okadar yücesin ki Himalya alçalır
Okadar derinsin ki deniz gölgede kalır
Karşında dize gelir boyun büker baş eğer
Senin biricik sözün yüz bin pırlanta değer
Türk dili kurtuluyor, dil bayramıdır bugün
Türk dilini buluyor dil bayramıdır bugün
Ne mutludur bizlere, soyumuza ne mutlu
Ey Türk soyu kutlu olsun, dil bayramınız kutlu.

*Bayan Melâhat Azmi'nin dil devriminde Türk analarına
düşen ödevi anlatan söylevi .*

Türk tarihinin şu birkaç yıl içindeki devrimi bağınsız duyuşumuzun bir izidir. Bu devrim bize öz kültürümüzü gösterdi. Bu kültür içinde çarpan yüreklerimiz, beynimize karışan, ruhumuzu kavrayan, öz sözler istedi. Yalnız kabukta kalan yabancı kültürün yabancı sözleri artık benliğimizi sarmadı. Dilimizin geçirdiği devrim de bu yönden yine duyuşumuzun bir izidir. Biz dilimizi yorulmadan aradık. Onu kaybedişimiz özlüğümüzü kaybettirecekti. En karanlık günlerde hayatımıza doğan büyük güneş, Atatürkümüz, Türk varlığını, Türk yurdunu, Türk adını bütün dünyaya tanıttıktan sonra, bu büyük Türkün ana kucağını ve bu kucak ile anlaşılan Türkün ana dilini bulmak için yollar açtı, bir utku yarattı. Bu utkuya sürekle vermek için de en büyük ödevi analara verdi, çünkü gelecek nesli onlar yaratacaklardır.

Çocuk ana kucağından doğar, ana kollarına atılır. Ona gülen ilk hayal analık hayalidir. Çocuk bütün varlığıyla bu hayale bağlanır. Onun yaptığını yapmak, onun söylediğini söylemek ister. Aba gibi ilk seslerden sonra işittiği ilk sözler, hafızasına yer eder, yan yana üst üste dizilmeğe başlar, işte bu ilk devirde çocuk ilk sözlerini anadan alır. Anadan aldığı için dili ana dilidir. Bu dil ananın çocuğuna vermek istediği ruhî ve fikrî oydamlarına bir yol, bir temeldir. Üzerinde ananın büyük etkisi vardır. Çünkü ona en yakın olan anasıdır. Beşik ile okul arasındaki bütün anları gözümüzün önünde bulunduralım, her basamakta ananın yavrusuna karşı olan durumunu saptayalım. Çocuğun herkesten çok anasına olan bağlılığını, herkesten çok anasına olan inancını bu çağlarda buluruz. Şu halde ananın yavrusuna söyleyeceği ilk sözler de ana söz, öz türkçe olmalıdır; bu türkçe yeni yapılan bir türkçe değil, çok eskiden kalma değişlerle varlıklarını yetirmeden, dilden dile, boydan boya geçerek bugüne kadar erişen bir türkçedir. Örnek ola ak bir ananın kaybetmiş çocuğu başında söylediği ağıtı okumak isterim. Her türlü kayıtsızlıkla beraber bize kendi duru dilini nasıl saklı bulundurduğunu gösterir.

*Karşı dağ, gök, ekin
Gövermez bizim ekin
Herkes benim sorar
Sormazlar yürektekin*

Gök, güvermez, beniz ve buna benzer sözlerle birlikte etkisini, güzelliğini hiç bir devirde hiç bir zaman yitirmiyen izerler yapan bu Türk anasıdır. Amacımız yabancı sözleri çıkarmak, yerine kökünden Türk olan bu gibi eski sözleri koymak, ana sözü yaşatmaktır. Türk diline giren ve onu binlerce yıldanberi tutsak yapmağa uğraşan yabancı sözlerle yetişen analar hep birlikte bu sözleri arayıp bulacaktır. Üç yıllık çalışmalar sırasında Osmanlı dilinin uydurma dil örneğinden kendisini en çok korumuş olanları, köylerimizde, halkımızın arasında, Türk kadınında bulduk. Derlemelerin gerek konuşma gerek söz bakımından zenginliği Türk kadınının dilindedir. Askerlik, şehirlerle ilgilenmek gibi sebepler içinde, erkek, az çok osmanlıcaya kaçmıştır. Türk kadını ise, her alanda tarihi kadar eski olan dilini -bağrında sakladığı çocuğu gibi- içinde saklamıştır. Onun için bugünkü ana hiç bir özveriden çekinmiyecek, köylerde halkı arıyacak, bulacak, öğretecek, yüreği hervakit bu erek, bu ülkü için çarpacak, yavrusunun en içten duyurucusu olacaktır. Bu yönde yürüyeceği yol, çocuğunun ruhuna ilk sözlerinin ilk izlerini kazarken yadırgı sözler yerine öz sözler serpmektir. Niçin çocuk önce çabuk yerine acele desin, yavaş yerine ahesteyi öğrensin? Söylemek yerine arzetmek, gülümsemek yerine

tebessüm etmek, haykırmak yerine feryat etmek bize aykırı gelmiyor mu? «Gayret et çocuğum» ne kadar soğuk kaçıyor, onun yerine «uğraş, çabala» sözleri daha çok hareketli, daha çok canlı ve daha çok candan değil mi? Hiç kimsenin sözü çocuk üzerinde anadan gelen sözler kadar etkin olmaz; bunun için ananın seçeceği sözlerin çok büyük önemi vardır. Ana, diliyle çocuğuna Türklüğünü aşılacaktır. Öz diliyle onu ulusuna, sosyetesine, kültürüne hazırlayacaktır. Türklüğün asıl ve büyük anlaşma bağına Türk diliyle o kurtaracaktır. Ulusal temeli ana atacaktır. Okul ananın attığı bu temel üzerine yapı yapacak, onun üzerinde işliyecek, şive güzelliğini, uyum içtenliğini gösterecek, öz varlığını tanıtacaktır. Türk Cumurluğunun bitikleri, programları, yürütgenliği, yeğrimliği, her şeyi, bağınsız hayatımızın amacını ve ileri kolunu doğuran bu devrime bağlanır. Dil devrimimizi tamamlayacak en büyük utku en yüksek amacıdır. Sakarya, İnönü, Dumlupınar, İzmir utkularını yaratan Atatürkün buyruğu altında ulusal ve süel şerefimizi kurtarmak için temiz kanlarının son damlasını dökerek adlarını tarihin hafızasına bırakan Türk yiğitlerin anası, Türk kadını, devrimin en ödevli uğrunda ölmeyi bilen yeni Türk nesline kültür eğitimi kucağını açmakta bir an şaşalamamıştır. Ve şaşalamayacaktır. Sırtındaki mermiye çocuğunun kundağını sararak savaş alanlarında günlerce, haftalarca, çıplak ayakları, giyimsiz sırtlarıyla koşan, yurdunu işleten, tarlasını yeşerten Türk kadını, öz dilin kadınıdır. Onun hür ana vatan gibi hür ana dil olmasına ödevleri karşısındayız. Ulu Atatürkün açtığı ve aydınlattığı bu yollardan yürüyecek olan Türk kadını, Türkün anası, yeni nesli elinden tutarak götüreceğini yürekten adıyor.

İSTANBUL BÖLGELERİ

HALKEVLERİNDE

İstanbul bölgesi Halkevlerinde dil bayramı günü yapılan tören, Kurum Genel Sekreteri Bay İbrahim Necmi Dilmenin radyo ile verdiği söylevle başlamış, ve Eminönü, Beyoğlu, Kadıköy, Beşiktaş, Şişli, Şehremini ve Üsküdar Halkevlerinde ayrı ve güzel hazırlanmış programları kutlanmıştır.

Bu programları ve Eminönü Halkevinde verilen açma söylevi ile Kurum Genel Sekreterinin yaptığı konuşmayı yazıyoruz.

Eminönü Halkevi

1. — *Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.*
2. — *Açma sözü, Halkevi Başkanı Ağâh Sırrı Levent tarafından.*
3. — *İstiklâl ve Kurultay marşları: (Halkevi Koro heyeti ve Şehir bandosundan ayrılacak bir heyet tarafından).*
4. — *Dil hakkında konuşma (Dil Kurumu Genel Sekreteri Bay İbrahim Necmi tarafından).*
5. — *Öz Türkçe şiirler: (Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, İlhami Bekir taraflarından).*
6. — *Öz Türkçe nesirler: (İstiklâl lisesi talebesi tarafından).*
7. — *Konser: (Şehir bandosundan ayrılacak heyet tarafından).*

Beyoğlu Halkevi

1. — *Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.*
2. — *İstiklâl marşı (Koro),*
3. — *Konferans, dil devrimi, Bay Hıfzı Tevfik tarafından.*
4. — *Halk türküleri (Koro).*
5. — *Cumuriyet marşı (Koro).*
6. — *Şiir.*
7. — *Gösterit. (İstiklâl) Bay Reşat Nuri, Piyes 1 perde.*

Kadıköy Halkevi

1. — Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.
2. — İstiklâl marşı, Halkevi koralı, piyano beraberiyile (50) kişi, Bay - Bayan birlikte.
3. — Dil kurultayı marşı: Erenköy lisesinden 20 kız talebe tarafından.
4. — Türk dilinin enginliği (söylev): Kabataş lisesi tarih öğretmeni Niyazi Tevfik Yükselen tarafından.
5. — En eski Türk lûgati (Konferans): Haydarpaşa lisesi edebiyat öğretmeni Behçet Yaşar tarafından (bu arada bin yıl önceki dizilerimizden örnekler okunacaktır).
6. — Ayın on dördü (Halkevi koralı): dört sesli halk türküsü.
7. — Bayrak (Halkevi koralı): dört sesli, piyano ile beraber.
8. — Öz Türkçe şiir.
9. — Mandolin konseri, öğretmen Ziya ve talebeleri tarafından.
10. — Ulusal havalar (Halkevi koralı tarafından): eser Mustafa Fuat.

Beşiktaş Halkevi

1. — Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.
2. — İstiklâl marşı, piyano ve kemanla.
3. — Kurultay marşı, Dumlupınar şehir yatı okulu öğretmeni Hamdi ve talebeleri tarafından.
4. — ATATÜRK (şiir).
5. — Türk dili (söylev), Orta okul öğretmenlerinden Şakir tarafından.
6. — Soyumuz dilimiz (şiir).
7. — Beyaz Kahraman (piyes), Beşiktaş Halkevi gösterit grubu tarafından.

Şişli Halkevi

1. — Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.
2. — Söylev, (Türk Kültür ve dilinin eskiliği ve kıymeti) Methi tarafından.
3. — Şiir (Öz Türkçe).
4. — Söylev (Türk dili hakkında), İsmail Hikmet tarafından.
5. — Şiir (Öz Türkçe).
6. — Müzik (Musiki okulu tarafından).

Şehremini Halkevi

1. — Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.
2. — İstiklâl marşı (Musiki).

3. — *Kurultay marşı: Gençler tarafından.*
4. — *Türk dili, çalışmaları, ve çalışma tekniğimiz hakkında Öz Türkçe söylev.*
5. — *Şiir, soyumuz ve dilimiz.*
6. — *Osmanlı - Türk dillerinin mukayesesi, Nevzat tarafından.*
7. — *Halkla temas, güçlüklerin izalesi için kolun yapacağı yardım.*
(Genel Konuşma).

Üsküdar Halkevi

1. — *Radyo ile verilecek söylevin dinlenmesi.*
2. — *Dil ve tarih (söylev).*
3. — *Şiir (Halkevi üyeleri tarafından).*
4. — *Söylev (Öz Türkçe Halkevi üyeleri tarafından).*

Eminönü H. E. Başkanı Agâh Sırrının açık söylevi

Sayın Arkadaşlar:

Bundan üç yıl önce, bugün; Birinci Dil Kurultayı toplandı, ve böylece yeni bir devrimin büyük savaşı başlamış oldu. Dil savaşının önemle başladığı bugünü bayram yapmakla, ulusal bayramlarımıza birini daha katmış oluyoruz. Hakikatte bu bayram, bizim için bir kurtuluş bayramıdır. Türk İli nasıl yabancıların salgınından kurtulduysa, Türk Dilinin de, yabancı dillerin salgınından öylece kurtulması gerekti. Çünkü bir ulus, asıl dilini yabancı salgınlardan kurtarmakla kendi özgünlüğüne kavuşmuş sayılabilir. İşte bizim de özgünlüğümüz, Büyük Atatürkün en yüksek nutuklarından biri olan bu devrimle tamamlanmış oldu. Ondan ötürü, bu bayramda ne kadar sevinsek azdır.

Güzel dilimiz, ta islâmlığı kabul ettiğimiz çağlardanberi, güzelliğini, orijinalliğini kaybetmiş, melez, karışık bir hal almıştı. Yüzlerce yıldır, bilginler düşüncelerini bu dile anlatmağa, şairler, duygularını bu dile söylemeğe çalıştılar. Halk dile yazmağı bayağılık ve düşkünlük saydılar. Türk dili, büyük ulusun hepsi tarafından anlaşılır bir dil iken, gitgide, halkın şöyle dursun, azçok okur yazarların bile anlayamayacağı bir hale girdi. Hele Türk lehçeleri arasındaki ayrılık o kadar arttı ki, bu lehçeleri konuşanlar, yabancı dillerle konuşanlar kadar birbirini anlamaz oldu. Arap ve Fars dillerinin ve kültürlerinin etkisi altında kalan eski şairler, ne kadar bu dillerle karışık yazarlarsa, o kadar hüner gösterdim sandılar. Bu yüzden ne gülünç şeyler ortaya koydular. Meselâ o zamanın yazmanı «kılıçla öldürdü» demek için «mıkrası tığ ile gerdeni kâfur ilti-

basından farkı pürlemeanını cüda kıldı» sözünü kullanıyor. Yahut «canı çıktı» diyecek yerde «bâlâyı kühsarı serinde aşiyansaz olan zagi cifehanı canı habisi, şikâfı târekinden nişipgâhı duzaha pervaz cyledi» diyor.

Bunlar için her hangi bir ismi yalnızca söylemek imkânı yoktur. Mutlaka o ismin peşisıra, bir çok sıfatları ve katımları birlikte getirmek gerektir. Meselâ «kedi» denemez. Hiç olmazsa «gübrei şirpençei şirin-şemail» demek gerektir. «Et çengeli» demek yakışık almaz. «Aleti tahmili lûhum olan kullâbı ahenin» demelidir. «İçi gayretle dolu» yerine «zevayayı sandukai sinesi malamali gencine himmet oldu» demelidir. Bizim, «ruzgâr gibi koştı» dediğimiz yerde, hiç olmazsa «pişrevi semendi sebükseyri saba oldu» denecektir. Alelâde, «söze başladı» diyebilmek için ne kadar karışık şeyler söylemeğe lüzum görürler. Meselâ, «hokkai serbemührü dehenden serpuşu sükûtu berdaştei desti takrir etti.» Veyahut, «Goncai lâlini durnisarların şekersiz etti» derler.

Size daha karakteristik bir örnek göstermek için iki kıt'a okumak isterim.

*Bâlânişini mesnedi şahanı tâcdar
Vâlânişanı mârekei arsai keyan
Cemşidi ayşü işretü Darayı dâru gir
Kisrii adlû re'fetü İskenderi zaman*

*Sultan nişanı arsai iklimi saltanat
Bâlânişini mesnedi eyvanı künfekân
Hurşidi mülkperverü sultanı datger
Darayı datgüsterü kisrii keynişan*

Bu iki kıt'anın biri Türkçe, biri Farsca olduğunu söylesem inanılır mı? Evet bu iki kıt'anın birincisi Türk şairlerinden Bakinin Türkçe bir kasidesi içinden alınmıştır. Diğeri de İran şairlerinden Hafız'ındır.

Zaman zaman dilimizdeki bu bozukluğu ve bu karışıklığı sezenler ve öz Türkçenin savgasını yapanlar oldu. Fakat bunu başarmağa güçleri yetişmedi ve yetişemezdi. Bunu başarabilmek için, ancak, her işte Önderimiz olan, bütün ulusa kurtuluş yolunu gösteren Büyük Atatürkün demir ve güçlü iradesi gerekti. Şimdi, bu bayram için yaptığımız töreni açarken, Büyük Atatürkün adını, bin saygı ve sevgi ile tekrar anmağın en büyük bir ödev bilir ve kendilerini derin saygı ve minnetle selâmlarım.

Eminönü H. E. inde B. Mehmet Halit Bayrı'nın söylevi

26 Eylûl, Türk Dilini özleştirmek, Türk ulusunu öz diline kavuşturmak için Büyük Kurtarıcının elile açılan geniş çalışmanın ilk günüdür.

Bundan üç yıl önce bugün ilk Türk Dili Kurultayı toplanarak Büyük Atatürkün önderliği ile Türk dilinin yücelmesi için ilk adımı atmıştır. Bugün işte o günün yıldönümüdür. Bugün o günü kutluluyor, o günün verdiği sevinci bugün de içimizde duyuyoruz.

Ulu Önder dil devrimine Türk Dili Araştırma Kurumunu kurmakla başladı. İlk dil kurultayı da 26 Eylül 1932 de Dolmabahçede toplandı. Türk Ulusu Dil devrimi ile kendi benliğine kavuşmuş, kendi ulusal şuurunu bulmuş olacağını pek iyi sezdiği için binlerce Türk Kurultaya koşup geldi. Bu, dil devrimini bütün yurt sevenlerin nasıl sabırsızlıkla, nasıl büyük bir ilgi ile beklediğini pek güzel ve pek açık gösteren bir olgudur.

Belli oluyor ki dil devrimi Türk Ulusunun hemen kalbine girmiş, gönlünde, benliğinde açılıp serpilmiştir. İşte şimdi Türk Dili tutsaklıktan kurtuluyor, yabancı dillerin ağırlığını üstünden atıyor, gelişiyor, genişliyor. Eski dil, çöken İmparatorluğun dili, bir sözle Osmanlıca, yıkılıyor, onun yerine yeşil, körpe bir fidan, yıkılan kof çınardan daha köklü, daha güçlü, daha coşgun bir fidan yetişiyor.

Türk ulusu savaş alanında, siyasa alanında, ekonomi alanında olduğu gibi kültür alanında da göz kamaştırıcı bir kazançla yükseliyor. Ben bu inanı, bu gerçeği önünüzde söylerken seviniyorum. Ve gönlüm bu sevinç içinde titrerken, yurdumu kurtaran, ulusumu kurtaran, bir sözle Türkü yeniden yaratan Büyük Atatürke minnetlerimi bir daha sunuyorum.

İbrahim Necmi Dilmen'in açıklamaları

Saat 18 de İstanbul - Ankara radyosunda kurumun aytasını söylemiş olan Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen, saat 18 i 40 geçte Halkevine yetişmiş. Orada da şunları söylemiştir:

«Arkadaşlar»

«Dil bayramının bu üçüncü yıldönümünde, amaçlarımızı daha açık ve çok belirli olarak ortaya koymuş olabilmek, bizim için büyük bir sevinçtir.

«Dil işi, başladı başlıyalı iki büyük amaç üzerinde yürümektedir:

«Bunların biri akademik bilim amacıdır: Türk dili nasıl bir dildir? Başka dillerle arasında ne gibi bağlar vardır? Dilimizin tarihi, yalnız tarihi değil, tarihten öncesi nasıl bir ışıkla aydınlanabilir? buralarını aramak...

«Bu yoldaki çalışmalar, tarih tezimizin verdiği aydınlıklarda ışıklanarak, bize şu kanışı vermiştir: Indo - Öropeen dillerin aranıp aranıp ta bir türlü bulunamıyan ana kaynağı Türkçedir. Hamito - Semitik dillerin daha aranmasına bile girişilememiş olan öz kökü de Türkçedir. Açıkça ve kısaca, Türk dili, insan dillerinin ilk kaynağı, öz anasıdır.

«İnsan konuşmasının en ilkel kökleri Türk dilinde bulunuyor. Orta Asyadan yeryüzüne kültür saçmış olan Türkler, bu kültürün dilini de her yere birlikte götürmüşlerdir.

«İşte birinci amacın, dünya bilginlerine tanıtmak istediğimiz büyük verimi budur.

«Bu kadar büyük bir tezin her yanı ışıklanmış, bütün tanıtıları ve kanıtları belirtilmiş olarak bilim dünyasına sunulması günleri, hiç te uzak değildir.

«İkinci amaç, daha çok pratik bir ulus okutumu ve öğretimi işidir. Yirmi milyon Türkiye tü küne, yeryüzünün bütün soysal uluslarile atbaşı beraber yürüyecek yolda okutacağız. Bunlara vereceğimiz bilgi, düzce okuyup yazmak ve hesap yapmak bilgisidir. Doğrudan doğruya okullara giren Türk yavrularının da, elden geldiği kadar çabuklukla öğrenmelerini bitirerek işe girmeleri gerektir.

«Bütün bunlar için öyle bir okutma dili bulmalıyız ki, okuyacak olan çocukların da, halkın da öğrenecekleri şeyleri en büyük kolaylık ve çabuklukla edinmelerine yarasın.

Böyle bir dil, terimleri ve anlatışları doğrudan doğruya halk dilinin koynundan çıkmış, anlaşılması ve belenmesi kolay bir dil olabilir.

«Bu okutma dilinin yanbaşında halk için yazı yazacak olanların kullanacağı bir de yazı dili gerektir. Bu yazı dili halkın kısa bilgisine uyar, okuyana ne demek istediğini sezdirir bir dil olacaktır.

«Bu saydığım iki büyük amaç üzerinde üç yıldanberi neler yapılmış olduğunu, biraz önce radyoda söylediğim kurum aytası göstermiştir. Burada onları tekrarlıyarak sizi yormıyacağım.

«Yalnız bir iş için katınıza geldim: dil durumunun içinde, Atatürkün yüksek esinler veren ışığının altında çalışan biz, dil emekçileri, denizin içindeki balık gibi, kendi çalışmalarımızla sarılıyız. Bu çalışmaların dışarıya ne yolda ses verdiğini anlamak isteriz. Belki bize çok açık görünen bir takım sorumlular üzerinde iyi açıklamalar verememişizdir. Belki kuşku, işgilli yerler kalmıştır. Sizlerden dileğim, ne gibi bir duraklamanız varsa onu ortaya koymanızdır. Elimden geldiği kadar sizi çalışmalarımız üzerinde aydınlatmak isterim.»

Halkevi üyelerinin soruları

Bundan sonra, Halkevi üyelerinden birkaç genç, ayrı ayrı, şu soruları sordular:

“1. — Yeni dille ve klavuzdaki karşılıklarla bütün kültürü anlatmak mümkün olabilecek mi?

“2. — Öz dil kelimeleri olarak alınan sözlerin hepsini ya-

zarlarımız henüz kullanmamaktadırlar. Bunların içinde öyle sözler var ki köylü ve halk ta bunları bilmez. Bu gibi kelimeleri halka nasıl öğreteceğiz?

“3. — Şimdiye kadar arapça, farsça, Fransızca... bilinen bir takım sözler klavuzda Türk kökünden diyerek alınmıştır. Avrupalı bilginler bunların Türkçe ve Türk kökünden gelme olduklarını doğru buluyorlar mı?

“4. — Alıştığımız bir takım sözler var. Bunları arapça diye atıp ta yerine Fransızcasını alıyoruz. (Müdür) yerine (Direktör) gibi. bunun sebebi nedir?

“5. — Türkçe olan bir takım sözleri atarak yerine başka sözler alıyoruz: (Bey) yerine (bay), (hanım) yerine (bayan) gibi. bunun sebebi nedir?

“6. — Türkçede bir ahenk kuralı vardır. Yeni alınan kelimelerin bir takımında buna önem verilmemiştir: İlbay, genelay... gibi. bunun sebebi nedir?

İbrahim Necmi Dilmen, bu soruların her birine karşı şu açıklamaları yapmıştır:

1 — Kültür dili ve klavuz

«Kültür deyince bundan iki şey anlaşılır: 1 — Genel kültür, ki ilk ve orta okuma çağlarında verilen kültürdür; 2 — Uzmanlık kültürü, ki yüksek öğrenimin vergisidir.

«Bizim klavuzla karşılaşmağa çalıştığımız dil, genel yazı dilidir; halkla okumuşları birbirine yaklaştıracak, bilenlerin bilgilerini halka kolayca anlatabilmelerine yarıyacak olan dil...

«Klavuzda en çok bu dil, gazetelerin her günkü yazılarında, halk için yazılmış kitaplarda kullanılacak dil üzerinde durulmuştur. Az olarak genel kültür içine giren bir takım terimlere de yer verilmiştir.

«İlk ve orta okuma çağlarının ders kitaplarında kullanılan terimleri de Türkçeleştirmek üzere ayrıca terim kolu bölükleri çalışmaktadır. Klavuz sözlerine bu Türkçeleştirilmekte olan terimlerle, dilimizde ötedenberi kullanılagelen ve bir yabancı dil sözüne karşılık olmadığı için klavuza girmemiş olan Türkçe sözler katılırsa genel kültür dili tamamlanmış olacaktır.

«Biz öyle umarız ki Türkçe bu yolda arılanıp kurulduktan sonra, bu gün onbir yılda bile güçlükle verilen ilk ve orta öğretim, on yılda kolaylıkla Türk çocuğunun benimseyebileceği bir kolaylık kazanacaktır.

«Uzmanlık kültürüne gelince, bunda arsiulusal yüksek bilim terimlerini olduğu gibi alabiliriz. Çünkü ilk ve orta öğretimini bitirerek yüksek

okullara, üniversite fakültelerine varan Türk genci, bir yabancı dili de öğrenmiş demektir. Bu gibi uzmanlık terimleri halk dilile ilişiği olmıyan özel bilim dilinin çevrimi içindedir.

«Kaldı ki bugün arsiulusal kılığına girmiş olan bu terimlerin alındıkları eski Yunan ve Lâtin dillerinin de Türk dil köklerinden geldiği günden güne daha açık olarak anlaşılmaktadır.

«Size örnek olarak bir tek kelime söyleyeyim: bugün bilim adlarının kurulmasında boyuna kullanılan loji sözile «mantık» demek olan lojik sözü Yunanca logos'dan geliyor. Bu logos sözünün etimolojisi derinleştirilince bunun en eski Yunancadaki illiko'dan geldiği görülüyor. O dilde *illiko* iki şey arasında bir bağıllık, bir ilişiklik, bir ilgi demekmiş. Bunu biz uydurmadık. Avrupalı etimoloji kitapları böyle diyorlar. Şimdi bu illiko sözünün il ana kökü bizim ilgi, ilişik, ilgilenmek, ilişmek, iliştmek sözlerimizdeki ilin kendisi değil midir? Bizde de bu sözler hep bir bağıllık anlatmaz mı?

«Görüyorsunuz ki, bir yandan etimoloji araştırmalarile Türk dilinin bütün yeryüzü dillerine verdiği ana köklerden gelmiş ve bugün bütün uluslar arasında ortak yüksek bilim terimlerini yaratmış sözlerin benimsenmesi, öte yandan genel yazı ve genel kültür dillerinin açık Türkçeleştirilmesi yolları kendini göstermektedir. Böyle olunca kültür dilini Türkçenin kolaylıkla benimseyebileceğinde hiç şüphe etmemelidir.»

2 — Klavuz sözlerinin yayılması ve halkı okutma işi

«Klavuzdaki sözlerden bir takımının halkça ve yazarlarca henüz kullanılmamasından korkmıyalım. Düşünelim ki biz daha ilk günlerdeyiz. Klavuz bugün satışa çıktı. Burada 7 binden artık osmanlıca denen sözün 9 bine yakın karşılığı vardır. Hiç kimseye birdenbire böyle birkaç bin sözü belleyip yazmak özgesinde bulunamayız.

«Biz, Türkler, ulusal işlerde çok çabuk kendimizi yeniye uydurur bir halkız. Türk, kendisine iyi olduğunu gördüğü her yeniliği kolaylıkla kavrar ve çabucak benimser. Yazarlarımız bu günden yazılarını yeni ve açık dile uydurmaktadır. Ortaya atılan sözlerin bir çoğu ötedenberi bilinen ve kullanılan sözlerdir. Yeni yapılan sözlerin de büyük kısmı hemen hemen benimsenmiştir.

«Örnek olarak size önem kelimesini gösterebilirim. Bu kelime birkaç ay önce doğmuştur. Ama bugün artık «önemli», «önem vermek» gibi «önem»le yapılmış sözler yaygın bir hale gelmiştir.

«Bana öyle geliyor ki gelecek yılki dil kurultayında pek kolaylıkla öz Türkçe konuşup anlayabileceğiz.

«Bu dili halka nasıl öğreteceğiz? Bunun üzerindeki sorunun bir yandan hiç önemi yoktur; bir yandan da en büyük değeri vardır.

«Hiç önemi yoktur deyişim şundandır: ortaya konan dilin büyük kısmı halkın bildiği, kullandığı sözlerden kurulmuştur. Bunları halk bilmez değildir ki yeniden öğrensin. Bizim dilden çıkarmağa çalıştığımız sözler, halkın hiç bilmediği, fakat yazarların bir alışkanlık yüzünden kullandığı sözlerdir.

«En büyük değeri vardır deyişim de şundandır: burada önümüze çıkan sorum, büyük halk okutma işidir. Yirmi milyon Türkü, en ileri ulusların halkı kadar okutup yazdırmak işini yalnız dil kurumu yapamaz. Bu, bütün ülkenin ortak bir işidir. Kültür Bakanlığı, Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevleri, bütün ulusal kurumlar bu işe ilgilidir. Bir yandan Hükûmet, öte yandan Parti ve bütün ulus el ele vererek bu büyük amaca doğru yürümek yolları bulunacaktır.»

3 — Türk kökünden gelme sözler

«Bizim Türk kökünden gelmiş diye ileri sürdüğümüz sözlere Avrupa bilginleri ne diyecekler?

«Avrupa bilginleri bize karşı bir şey diyebilmek için en önce kendi dillerinin öz kaynaklarını bulmuş olmalıdırlar. Avrupada bugün yaygın olan büyük kütür dillerinin hangisini ele alsak görürüz ki bunların etimoloji bakımından ana kaynakları belirtilememiştir. Indo - Öropeen denilen dillerin ana dili hangisidir diye aramışlar, aramışlar; bir aralık sanskrit dilidir demişler; sonra bakmışlar ki bu da ana dil denemeyecek kadar katımlı bir dil; en sonra «eğer böyle bir ana dil var idiyse şöyle olmalıydı» diye bir uydurma ana dil taslağı yapmışlar...

«Bu taslakta teorik olarak gösterilen kökleri Türk dili kökleriyle karşılaştırıyoruz; birbirine uygun buluyoruz. Avrupa dillerine en çok işlemiş olan Yunan ve Lâtin dillerinin etimolojik kökleriyle Türk dili köklerini karşılaştırıyoruz; yine uygun buluyoruz. En eski Avrupa dillerini, diyelim, Kelt dili köklerini araştırıyoruz; bunlar da Türk dil köklerine uygun çıkıyor.

«Bunları birer birer gösterince Avrupa dircisi bize ne diyebilir?

«Önümüzde bir örnek var: Türk tarih tezi ilk ortaya atıldığı zaman Avrupalılar buna ne diyecek kaygusu yokmuydu? Vardı. Ancak Orta Asyanın ilk soysallık ve kültür merkezi olduğu Avrupalıların kendi belgelerile ve kendi metodlarile ortaya konduğu zaman, Avrupa bilginleri buna hayır diyebildiler mi? diyemediler.

“Biz inanıyoruz ki dilde de iş böyle olacaktır.”

4 — Fransızca sanılan sözler

«Şimdiye kadar bizde kullanılan ve arapçadan gelmiş denilen sözlerle karşı klavuzda şimdiye kadar Fransızca diye bilinmekte olan sözler alınmıştır. Direktör, sekreter... gibi.

«Bunları alırken düşünüldü, yalnız etimoloji bakımından bu sözlerin Türk dili köklerinden kopuşmuş olduğu da değildir. Bu düşüncenin büyük bir yeri vardır. Ancak bir de doğu soysallığından batı soysallığına geçmek düşüncesi vardı. Müdür, kâtip gibi sözler bize eski varlığı andıran bir kuruluşun izleridir. Direktör, sekreter yeni varlığın, sosyal ve kültürel varlığın imleridir.

«İşte bu bakımdan doğulu düşünüşten sıyrılmak, batı soysallığını eksiksiz benimsemek düşüncesi böyle bir takım sözlerin üstün tutulmasını gerektirmiştir. Yoksa etimoloji bakımından Avrupa dillerinin ana kökü Türkçe olduğu gibi, sâmi denen Arap İbranî, Geldanî, Asurî... dillerinin öz kaynağı da Türkçedir.»

5 — Türkçe söz yerine Türkçe söz

«Bey, paşa, efendi, ağa, hanım... gibi sözlerin kaldırılmasında etkisi olan düşünce, dil kaygusu değildir. Dil bakımından bay, bayan Türkçe olduğu gibi, bey, hanım da Türkçedir. Burada daha çok sosyal bir devrim düşüncesi yer tutmuştur.

«Bir takım insanları ötekilerden ayrı ve üstün tutan bir sosyal kuruluşun bıraktığı bu sözleri kaldırırken, Kamutayın amacı, demokrat Türk cumurluğunda eşitliği berkitmektir.»

Türkçede ahenk sorumu

«Dilimizdeki ahenk kuralı üzerine de bir şey soruldu:

«Türkçeyi Ural - Altay dillerinin bir bölümü olarak alan bir takım bilginler, dilimizde soneklerin köklere bitişinde kendini gösteren bir ses birliğini pek geniş ve genel bir kural olarak ileri sürmüşlerdir.

«Evet, Türkçede bir ses birliği kuralı vardır. Bu da nedir? Bir Türk söz köküne bir takım sonekler katarken bu soneklerin vokalleri, kökün vokaline uyar. «Gel» köküne «ir» katarız; «kal» köküne «ır» getiririz.

«Bunun ayrıları yok değildir. «İnan» sözü Türk dilinin hemen bütün bölümlerinde böyle ince vokalle başlar, kalın vokalle biter. «Yor» gibi, «ki» gibi, «ken» gibi bir takım sonekler hiç değişmez. «Kalıyor» gibi «geliyor»; «evdeki» gibi «sokaktaki»; «gülerken» gibi, «ağlarken» deriz.

«Hele birleştirme sözlerde bu ses birliği kuralı hiç yürümez. Birleştirme fiilleri alalım. «Bilmek»le yapılan birleştirme fiillerde «bil» in vokali değişir mi? «Gelebilmek» dediğimiz gibi «yapabilmek» deriz. «yazmak»la yapılan «düşse yazmak» birleştirme fiilinde ses birliği var mı?

«İşte «ilbay» gibi, «genoy» gibi sözler de böyle birleştirme sözlerdir. Bunlarda ses birliği aramak dilimizin kendi kurallarına da uygun değildir.»

Konuşmaların sonu

(İbrahim Necmi Dilmen, başka bir şey sorulmadığını görünce, şu sözlerle bu konuşmayı bitirdi:

“Görüyorum ki arkadaşların başka bir soruları yoktur. Burada konuştuğumuz türlü sorular üzerinde düşünmek, dilimiz için çok büyük bir iyiliktir. Gençliğin gösterdiği büyük ilgi, dil işinde doğru yürümemizi sağlamak yolunda bir dayanaktır. Dilimizin özlüğü işinde gençlerin titiz denecek kadar ilgili davranmalarını büyük bir duygu ile karşılıyorum. Aranıza gelirken duyduğum sevgi ve sevinç içimde artmış olarak sizden ayrılıyorum.

ADANA HALKEVİNDE

Adana Halkevi, üçüncü dil bayramını da bütün ulusal bayramlara verdiği özel bir önemle kutlamıştır.

Çok geniş hazırlanan kutlama programı el bilitleri ile bütün Adana halkına yayılmıştır.

Tören, bayram günü akşamı saat 18 de başlamıştır. Halkevi salonu, Adana halkını ve aydınlarını sıkı sıkı bağrına basmıştı. İstanbul radyosunda dil kurumu adına kurum genel sekreteri Burdur saylavı Bay İbrahim Necmi Dilmenin aytası hoparlörden salonu dolduran kalabalığın dil ülküsüne bağlı yüreklerine hız verici bir kuvvetle doluyor, bütün salon kulak kesilmiş, soluğunu kesmiş, genel sekreterin dil çalışmalarını açıklayan aytasını dinliyordu.

Bu kadar geniş bir ilgiye pek dar gelen halkevi salonunda yer bulamayan yurddaşlar İstanbul radyosundan bütün yurt havasına yayılan bu güzel aytayı belediye önünde, ziraat bankası önünde, yeni otel önünde toplanarak, buralara konmuş kuvvetli hoparlörlerden dinliyorlardı.

Radyonun yaydığı dil aytasından sonra halkevinde bandonun erginlik marşına salonu dolduranların yürekten kopan ortaklıkları salonu inletti.

Halkevi başkanı güzel bir açma söylevi verdi. Bando tekrar kurultay marşını çaldı. Aydınlarımızdan Hadi Okan, Yalman Yalgın, dil devrimi,

Türk dilinin ululuğu, dil kurumunun çalışmaları üzerinde önemli aytalar verdiler. Okul talebeleri öz Türkçe güzel şiirler okumuşlar, halk türkülerini söylenmiş ve geç vakit Cumhuriyet marşının iman verici havasile törene son verilmiştir.

Halkevinde verilen aytalar hoparlörlerle şehrin bir çok yerlerinde halka duyurulmuş ve dil bayramı günü için yaptırılan rozetler dağıtılmıştır.

Bayram şerefine Adanada güzel bir gece manzarası vardı. Bir çok kurumlar, binalar, dükkânlar gündüzden bayraklarla ve gece de elektrikle donatılmıştı.

Adana Halkevi Başkanı Bay Kasım Ener'in aytası

Bugün öz dilimizi düzenlemek ve en geniş bir ölçüde dil birliğini yaratmak için üç yıl önce toplanan dil kurultayımızın dördüncü çağına girdiği mutlu günü yaşıyoruz.

Büyük ve eşsiz devrimleriyle bütün acuna örnek olan ulusumuzun kültürünü genişletecek ve ulusal birlik ve yükselişini elde ettirecek bulunan dilimizin düzenlenmesi hiç şüphe yoktur ki başardığımız devrimlerin en önemlisidir.

Biliyorsunuz ki bütün yer yüzü kültür dillerinin kaynağı olan ana dilimiz, Osmanlı imparatorluğunun yanlış yönetimleriyle kendi öz kılığından çıkarılmış, anlaşılmıyacak ve bir dil denemiyecek biçime girdirilmişti. Halk, Osmanlıcaı bilmiyor, Türk ulusu birbirini anlayamıyordu. Böylece bozuk, karışık bir dil asırlarca iğrenç bir siyasanın kurbanı olarak ağızlarında dolaştı.

Bugün sonsuz sevinçlerle görüyoruz ki dilimiz bizdendir, biz dilimize yakışıyoruz. Bu üç yıllık görgüden sonra düşünmeden diyebiliriz ki, Türk ulusu ulu Atasının yüksek ilmiyle kültür savaşının amacı olan dil işini çok yakın zamanda sona erdirecektir.

Arkadaşlarım;

Gene biliyorsunuz ki, ulusların varlığı dillerine bağlıdır. Ulusal kalkınma, ulus egemenliği ancak kültürünün dayandığı dil birliği ile olabilir.

Bunun içindir ki, Türk kültür savaşında en önde gelen dil işimiz üzerinde dil kurultayımızın toplandığı bugünü, 26 Eylülü, Türk ulusu dil bayramı yapmıştır.

Bugünü bizi yaratan ve Türk kültürünün de ulu kurtarıcı ve koruyucusu bulunan Büyük Önderimiz Atatürkün yüksek varlığı önünde temiz yüreklerimizi dolduran sonsuz saygı duygularıyla eğilirken hepimiz için derim: bayramınız kutlu olsun.

Adana Halkevinde 26/9/935 Dil bayramında Yalman Yalgının söylevi

Saygılı dinleyicilerim.

Bugün Türk dil devriminin 3 üncü yılını bitiriyoruz. Bu büyük bayramın sevinçleri içinde gene önemli bir gün yaşıyoruz. Hepinize bayramınız kutlu olsun.

Sevgili dinleyicilerim.

Türk dili tıpkı Türk tarihi gibi binlerce yıl karanlıklar içinde kalmış ve unutulmuş bir hazine idi. Onun tarihiğ değerini bir çok engeller dünyadan kaldırmak istemişti Türk dilinin Orta Asyada bir gömü olduğunu ilk önce Arap ve Fars bilginleri, sonra da değerli Avrupa alimleri buldular; biz o çağlarda derin bir ölüm uykusu içinde bulunuyorduk.

Dilimizin ne kadar değerli, ne kadar benlikli ve ne kadar eski verimli, alımlı, geniş durumlu olduğunu bilgi alanında da görmek istersek önceden bu diller lideri Türk dilinin Orta Asyadaki durumunu gözden geçirmekliğimiz gereklidir.

Türk dilinin inceleme ve buluş yordamlarına 11-12 inci asırda başlanabilmişti; biraz daha inceliyecek olursak belki bu acunun ana dili olan Türkçe 9 uncu asırda biraz ışık vermişti. Türk dilinin bundan önceki durumu dil ulusları için karanlıklarda gömülüdür.

Türk dilinin, Arkeoloji kazıları, tarihle beraber yaşadığını ortaya koymuştur. Bundan böyle büyük bir inanç ve sevinçle umarız ki: bu mini araştırma ışıkları yakın bir günde bir güneş aydınlığıyla gözleri kamaştıracaktır.

Dilimizin araştırmalarına geçelim ve dilimize yardımları dokunanları saygılarla analım.

Orta Asya dillerini ilk araştıranlar Araplar ile Farslar olmuş ve sonraları bu önemli işe Avrupalılar da katılmış olduğunu biliyoruz.

12 inci yüzyıl ortasında İlanda yaşamış ünlü Arap gramercilerinden "Mehmed bin Kays,, Türkçe bir kitabı Arabcaya çevirmiştir. Mehmed bin Kaysin arabçaya çevirdiği bu kitap şimdi ortada yoktur. Mehmed bin Kaysden başka değerli bir Rus araştırmacısı olan Yoranski bu kitapdan pek çok şeyler ortaya dökmüştür. Kitabın en büyük değeri bize verdiği gramerdir. Bakınız bizim "Var,, dediğimize bu kitap hem "var,, hem "Bar,, hem de "ber,, diyerek bize daha iki lehceyi öğretiyor. Bu eserde:

Barğısadı = Varmak istedi

Gelgisedi = Gelmek istedi

dir.

Eski Osmanlıcanın “Varıser, geliser,, gibi sözleri Orta Asyanın bu lehcelerinden kopub gelmiş olsa gerektir.

Mehmed bin Kaysden sonra:

2 — Son Harzem hakanı Kutbüttin bin Mehmedin oğlu Celâleddin gelir. Celâleddin de Orta Asyada dil araştırmaları yapmış ve bilinmiyen bir kısım öz Türkçe kelimeleri ortaya atmıştır.

3 — Bir çok dillere çevrilen en önemli izer ise Mir Ali Şirnevai'nin “Muhakemetüllugateyn,,idir. Bu kitap (1399) da yazılmıştır. (1870) de Osmanlıcaya çevrilmiştir. Nevai burada bulduğu Türkçe kelimeleri ince-ler ve tararken “Ben Türkçe dilini her dilden üstün ve bay gördüm,,der. Nevainin bu buluşu, Avrupa bilginlerini bu yolda koşturmuş olmak, ikinci bir varlığın temelini kurmak önemini de kazanmıştır.

Nevaiden sonra:

4 — Temur'un torunu “İskender Mirza,, 5 — Mir Haydar, 6 — Mevlâna Lûtfi, 7 — Mirza Hacı Safdî, 8 — Mir Said Kâbili, 9 — Sultan Hüseyin Mirza, 10 — Baber Mirza, 11 — Abid Han, 12 — Kemal Ağa gibi daha bir bölük arayıcı yetişmiş ve her biri az çok Türk dili araştırma yolunda ün almışlardır.

13 — Bu arada Fadlullah Hanın Farscaya çevrilmiş “Lûgatı Türkî,, adlı biricik kitabını unutmamak gerektir. (Bu kitap şimdi Biritiş Müzeum kütüphanesindedir.)

14 — Hindistan hakanı Mehmed Şah'a 1747 de Şeyh tabibi Buharî'nin armağan ettiği “Fi beyanı lûgat-üt Türkîye,, adlı kitab da Türk dili için unutulmaz bir eserdir.

15 — Türkçenin öz köklerini derin bir araştırma ile bulan Mehmed Hubi'nin “Hulâsai Abba,, adlı kitabı dil bilginlerine değerli bir anahtar olmuş, hem de Avrupada bu iş ile uğraşanları coşdurmuşdur. (Bu kitab şimdi Tahranda Kral Hazretlerinin kütüphanesindedir).

16 — Bu inceleme ve araştırma kitaplarının en güzeli “Fethi Alâkaçar,, “Behcetüllûgat,, dır. Fars dilile yazılmıştır. Size bu kitaptan bir örnek verirsem eskilerin çalışma yoluna karşı bir parça fikir edinmiş olmaktan geri kalınmaz. Türkçeyi Farisî olarak tercüme eden araştırmacı diyor ki:

Oğan, tanrı, ized = Hüda

Yavrak = yafrak ya varak

Yalvuç = üst peyamber

Zem n = başud = Çağ

Şurada (Oğan, tanrı, ized) adlarının (Allah) adı olduğu, yavrak = adının ise (varak, olduğunu, yalavuç = peygamber, Çağ = zaman oldu-

ğunu anlatırken sizi (varak) kelimesi üstünde bir parça düşünceye koyultmak isterim.

(Yavrak) - yahut (yafrak) - kelimelerinin köklerle arapça olan (varak) kelimesi arasındaki yakınlık insana açıkca arap dilinin kurulduğu kökü tanıtmış oluyor.

Orta Asyanın (Türk dili) ni arayan Arap ve Farslardan belki daha çokları vardır. Biz bu konferansda on altı araştırmacı verebildik. Bundan sonra Avrupada uyanan dil araştırmaları arasında Orta Asya dilleri üstünde incelemeler yapanları da saymak gerekli borçlarımızdandır.

AVRUPADA TÜRK DİLİ

1 — (1823) den (1830) a değin Fransız dil büyüklerinden “dö Zober,, Orta Asya dilleri içinde yaptığı araştırmada “Uygur ve Çağatay,, kelimelerini toplamış ve ilk önce bir müjdecî gibi “Jurnal Azyatik,, de Türk dili lehçelerini tanıtmıştır,

2 — Bunun ardından İngilizlerden “Lumeyde Vids,, 1832 de “Sarf ve Nahvı Türkî,, adlı kitabını Londrada bastırarak bu yolun yolcusu olan bilginleri harekete getirmiştir.

3 — 1849 da Meli Yoranski adında bir Rus hiç kimsenin bilmediği “Özbek metnini,, Ruscaya çevirdi.

4 — Çok ağır başlı Fransız müsteşriklerinden “Enyen Katermer,, 1782 den 1857 yılına kadar (on-beş) sene bu uğurda yaptığı derin araştırmalarile “Türk diline,, ödenmiyecek kadar büyük iyilikler vermiştir.

5 — 1822 den 1892 ye kadar Ortaasya dilleri ve Türk dili incelemelerinde çalışan saygı değer Rus “Nikola İvanoviçi Lminski,, nin “Türkmen dilinin ilk örneği,, ni verişi dil bakışı yordamı ile saygı değer bir devrim olmuştur.

6 — Burada, Türkler için adının hiç unutulmaması gerek olan Alman “Vamberi,, 1862 den 1867 ye kadar pek zengin bir büküm ile “Abuşka, Çağatay lûgatı, Türkmen dili, Türk sarfı,, gibi izerlerle Türk dilinin bel kemiğini kurmuş ve Türklükten mutluluk kazanmıştır.

7 — 1865 de (Dil haberleri) mecmuasında Özbek metinlerini, bilmecelelerini, temsillerini, ata sözlerini, masallarını yayan Macar “Yudens Yujef,, acaba Türk soydaşlarının aklından silinebilir mi?

8 — Yine Almanlardan “Bolyos Teodor,,

9 — Ruslardan “Lazar Budakof,, un Türk lehçeleri üzerindeki araştırma ve incelemeleri Türk dili için büyük ve değerli bir varlık olmamış mıdır?

10 — Bu arada şark Türkçesi lûgatını basan Fransız âlimi “Pave de Kortey,, in çalışmalarına canla başla saygılar göstermeğe borçluyuz.

11 — Hele Alman bilgini “T. Hutsman,, in en eski çağlardan kalma “Yusuf ve Zeliha,, yı anlatan izeri bulup basması sevgili dilimizin mutluluğu üzerine unutulmaz sevinçler yığmıştır.

12 — Bu arada birçok konferansları ve çalışmaları ile dilimize değer veren Macar “Türi Yujef,, i bu konferansta saygı ile anmak her Türk için bir yumuş sayılır.

13 — Türklerden yerle gök arasındaki boşluğu dolduracak kadar saygı kazanan Vilhelm Radlof’un “bütün Türk lehçelerini,, koynunda saklıyan kitabı Türk dili tarihi için eşi olmıyan bir inci, bir hazine, bir dünyadır.

Bundan sonra Kodatkobilik, Divanı Lûgatı Türk, Dede Korkut ve daha buna benzer birçok kitaplar ile Türk dilinin tarihî değerleri ortaya atıldı. Lâkin bunlar öyle bir çağda atıldı ki: biz Türkler o çağda saltanatın uyuşturucu içkisinin sarhoşluğu içinde bir şeyden duygulu değildik.

Enderun mektebinin Arapça ve Fa scasını koyu koyu okuduğu ve yazdığı günlerde - Köprülü oğlu Fuadın “Türk mübeşşirleri,, adını verdiği - birkaç değerli şair yetişmiş ve dili sadeleştirmeğe çalışmış ise de, bunların bu yetişişi o zaman Türklerinin saydıkları o karanlık ölü gözû kadar bile ışık vermedi.

Bunlar arasında bu Öz Türk çocuklarının ad arını sayıştırmak borçtur:

- 1 — Tatavlı Muharremî... (Basitname).
- 2 — İstanbulun alınışı sırasında (Tacüledep) sahibi.
- 3 — (Türkii basiti) nin yazıcısı Nazmi'dir.

Bu üç şairin yetiştiği zamanlarda en sade bir dil düşmanı olan (Fakirî), Türklüğü böyle tahkir ediyordu:

*Nedir sen bildin mi âlemde Türkü
Ola elinde küreği, başında böreği
Ne mezheb bile, ne din ve diyanet
Yumaz yüzün, ne abdesti taharet
Meseldir bunu derler ehli mezheb
Avam, çoban, şerrinden saklıya yarab...*

Zavallı Fakirî, o günün edebiyatına karşı da fakir, kendisi ve hatta padişahı bile Türk olduğunu bilmiyecek kadar gafil??!!..

Cumuriyet :

Her yolda olduğu gibi (Dil yordamında) da eskilerin milyonlarca duygusuzluklarını görerek olanca hızı ile (Dil devrimini) ele aldı. Şimdi Türk dilinin başka dillere de kökük ettiğini bildirmek için size bir kaç tane örnek vermek ve davamızı bildirmek gibi bir istek karşısındayım:

1 — Elimize Rusçayı alalım: Ruslar: Eve (Dom) derler. Biz buna (dam) deriz.

2 — Biz (Tekdir) e azar deriz, Ruslar buna (Azart) derler. Biz idare edenlere lebe deriz. Ruslar yaşayışı idare eden ekmeğe (Lebe) yahut (Leba) derler.

3 — Âzer Türkçesinde büyük meydanların adı (Kabak) dır. Ruslar alanlarda sattıkları şarapların adına (Kabak) derler.

Rumcadan örnek ister misiniz?

1 — Rumlar (Deniz) in adına (Yalo) derler. Yalamak, yalak kökünden bizde bu, sahil manasına yalıdır.

2 — Rumlar yumuş uşağına (ırğat) der. Bizde bu (Irgalama) kökünden toprak kazıcı demektir.

3 — Rumlar annelerine (Mama) derler. Türkçede ve en eski Türkçede annenin bir ismi de (Mama) dır.

4 — Rumlar (Yalan) in adına (Psema) derler. Türkler bunu (Pis-Em) diye fena bir ilâç olarak tanırlar.

Avrupa dillerinden örnekler:

1 — Eski Türkçede suyun bir adı (Sup) dur. Avrupada bu kelime (terbiye) olarak et suyu oluyor.

2 — Türkçede (Abanma) kelimesi Avrupaya gidince yine kendi kökünden (Abuna) ve (Abunoman) oluyor.

3 — Türkçenin (Avlu - Kam) kelimesi Avrupada (Abluka) oluyor. Atilâ (Avlu-kam) kumandasını verdiği zaman harp arabaları bir değirmi çizerek orduyu içine alırlardı.) Görüyoruz ki bu kelimenin bugünkü manası da bundan başka bir şey değildir.

Size daha şaşılacak ve umulmıyacak bir örnek vereyim:

Amerika yerlileri dumanlı bir ateş yakarlar. Ve o ateşin dumanında et kuruturlar. Bir nevi pastırma yaparlar. Bu yaktıkları ateşin ve eti kuruttukları yerlerin adına (Bokan) derler. Bu kelime Türkçeden ayrılmış (boğan) kökünden olmadığını iddia edecek var mıdır?

(Dayoluk) köyünde Hasan ağa bana bir kelime vermişti: (Kombluğ). Manasını sordum: dedi ki, topluluk, çokluk, dolgunluktur. Şimdi size soruyorum : Fransızca (komple) kelimesinin kökü nedir?..

Türkler, sizi kutluluyorum. Dünyanın ilk tarihini kuran ve gene ilk konuşan Türktür. Yaşasın Türk...

*Adana Halkevi üyesinden Bay Hadi Okan tarafından
26 Eylûl 935 Dil bayramında söylenen ayta*

Saygı deger yurtdaşlarım:

Bugün Türk dilinin, Atatürk ülküsü alanında, bütün acun dilleri önünde atalık tacını giydiği günün üçüncü yıldönümünü, üçüncü yıl bayramını kutluyoruz. Anayurda göz koyan türlü yadları onun dokunulmaz

arığlığında boğan Atatürk, buduna yıkılmaz bir temel olarak Türk Cumhuriyetini armağan ettiği çağda tasarladığı birçok önemli devrimler arasında okuma, yazmadan uzak bırakılmış olan ulusumuzu yeni Alfabeyle, öz dile kavuşturmayı da en başlı birer ödev olarak almıştı. Bu güzide ulusun kafasını yaltırmak kolaylaşacak, ulusluk türesi daha iyi anlaşılacak ve bütün ülkeye yayılacaktı.

Hilâfetin kaldırılması, saltanatın yok edilmesi, eğemenliğin kayıtsız ve şartsız olarak Türk ulusuna geçmesi, kültürel, soysal ve sosyal nampların yeniden iş alanına konulması, kadınların yaşayış işlerine karışması, şapka giyilmesi, yeni alfabenin onaylanması gibi daha bir çok yerinde ve gerekli devrimlerden sonra dil devrimi de kültür alanında yer aldı.

Duygularımızı, düşüncelerimizi, anıklarımızı, en son anlayışlarımızı sözle karşımızdakilere anlatan ve kişinin tükel özü olarak tanınan bu dilin değişmesi, yapılan diğer devrimlerin en derini, en büyüğü olacaktı. Çünkü saltanat devrinin süs ve yaldıza değer veren çılgın ve şımarık böbürlenicileri şatafat olsun diye o güzelim öz Türk diline birtakım çapraşık arapça ve farsça sözlerden yapma bir esvap giydirmişler, işte Osmanlı dili diyerek onu bu kılıkla kültür alanına sokmuşlardı. Onlara göre dil, yüzüne arapçadan düzgün sürüp eline Farsçadan kına yakmış Kale yekülü havasına ayak uyduran bir çengiden ayırtızsızdı. Böyle düzme ve gülünç bir dil ortaya çıkardılar. Sonra iki mefail bir failâtünle kırtan bu soytarının karşısına geçip ne güzel dil, ne bulunmaz deyim diye böbürlenmeğe başladılar. İş bununla kalsaydı, kötülük bununla kapan saydı yıkım az olacaktı. Onlar böyle çocuklar gibi kendilerini avuturlarken ötede Türk budununu unuttular. Bu, gösteriş sarayında dalkavuklarının da işine geliyordu. Rum ve Çerkes cariyelerinin koynunda zevk edip balıklara kadar ihsan dağıtan Sultanlar olsun büsbütün ayrılmış öz Türkçeyi ne işitmek ne de duymak istemiyorlardı.

Sırmalı gösterişler, türlü türlü adlar, alaylarla, bambaşka bir varlıkla buduna görünmek isteyen bu kuş beyinliler, ileri gelen tutmaları sayılı özenleriyle saltanat pazarında yaldızlı ve yalazlı söz satımına çıkmışlardı. Budun öz dileğini öz diliyle söylüyordu. Onların yaptığı dil, budunun bucağına giremiyor, eşiğinden içeri ayak atamıyordu. Onlar hep kendileri için yazdılar. Kendileri için söylediler. Onun içindir ki yazdıkları da söyledikleri de kendileri ile birlikte aramızdan çekilip gitti. Atatürk, 932 yılının 26 Eylûlunda padişahları ve padişahlığı devirerek içinde budun eğemenliğini kurduğu saraylardan birinde, Dolmabahçe sarayında, bu yapma dili de bir avuç toprak gibi yıktığı saltanatın çöküntüsü üzerine silkip attı.

Saltanat çağlarında Türk gibi yüz üstü bırakılmış olan öz dilimiz, cumurluk çağında işte böyle canlandı ve kalkındı. Cumurluk bu yurttaki neyi unutulmamış bulmadı ki ona yeniden bir değer vermesin, neyi yan ölü bulmadı ki onu diriltmeğe çalışsın.

Yurtdaşlarım:

Bütün çevrimlerin kendilerine göre her alanda nasıl birtakım siyasaları varsa, cumurluğun da, siyasaları içinde baş alanda yer alan dil siyasası vardır. Bu siyasa da budunculuktur. Türk budununun diline değer vermektir. Türk dilini her yönden onararak, zenginleştirerek acun dilleri katında seçkin kılmaktır. Bu işin çok değerli olduğu kadar çok ta güç olduğu ortadadır. Bu geniş yükümün altından kalkmak için tuttuğumuz tek yol bütün ulusla baş başa verip çalışmaktır. Çalışıyoruz, çalışacağız. Üstte gök kubbenin maviliği, altta Kara toprağın karaltısı asırlara göğüs dayadığı müddetçe Büyük önder Atatürkün çizdiği bu geniş ve Kültürel asfalttan yürüyeceğiz. Durmadan ilerleyeceğiz. Yaşasın Atatürk ülküsü.

İzmir Halkevinde

Dil bayramını İzmir gençleri çok içten kutladılar. Saat on yedide Halkevi salonu tıklım tıklım İzmir aydınları ile dolmuştu. Törende İlbay Fazlı Gülec, Şarbay Doktor Behçet Öz, C.H.P. İzmir İl yönetim Kurulu Başkanı Avni Doğan, Manisa Saylavı Kâzım Nami Duru, birçok daire direktörleri vardı.

Kız Öğretmen Okulu Direktörü Bay Mustafa Rahmi öz türkçe hakkında güzel bir söylev verdi. Türkün kahramanlığını anlatan iyi yazılmış bir destanı okuyan Bay Ömer Cavkaytar ve (tanzimattan sonra Türk Dili) üzerinde güzel bir söylev veren öğretmen Abdülkadir Karahan çok alkışlandı. Bay Kâzım Nami Duru öz türkçe ve Türkçe için çalışanlar hakkında kısa fakat öğretici bir ayta verdi. Ve öz Türk Dili ile şiir yazılabilir mi diyenlere cevap olarak kendi yazdığı (Güzel Türkçe) adlı şiirini okudu. Bundan sonra İstanbul radyosundan Kurum Genel Sekreteri Bay Necmi Dilmenin aytasını ilgi ile dinliyen aydınlara, Halkevi büfesinde şerbetler sunuldu. Tören, içten coşan gösterilerle sona erdi.

*İzmir Kız Öğretmen Okulu Direktörü Bay Rahmi Balaban'ın
26 Eylûl 935 Dil bayramında Halkevinde verdiği söylev*

Bugün, yüce ve güzel dilimizin bayramıdır. Bayramımız hepinize kutlu olsun.

Dil, soysal enstitülerin en önemlilerinden biridir. Türk ulusu bütün soysal enstitülerini yenileştirdikten ve bunları ulusal ve modern temeller

üstünde kurduktan sonra şüphesiz dilini de uluslaştıracaktır. Bunun için üç sene evvel bir kurul kuruldu. Bugün, dilimizi uluslaştırmak için kurulan Türk Dili kurulunun yıl dönümüdür. Bu değerli kurul, az zamanda büyük işler gördü ve durmadan çalışmaktadır da. Bu büyük işte bütün ulus, Türk Dili kurulumuzla beraberdir.

Türk dilinde, Orta Asyadan kalkıp coşgun bir sel gibi acunun üç parçasında at süren, ülkeler kuran bahadırların süel kumanda karakteri olduğu gibi, en derin düşünceleri, en ince duyguları anlatacak kapasite de vardır. Dilimiz; yüksek düşünceleri ve ince duyguları, Türk elinin tırna gözü pınarları gibi duru, çam kokulu yaylalarından inen ırmaklar gibi akkın anlatır. Dilimizin dokumunda, lâcivert Türk gökünün lekesizliği vardır.

Yazık ki ulusal dilimiz, şimdiye kadar tutsak ve yamalı bir durumda idi. Türk ulusunun ereklik sonsuzluğuna ve Türk devriminin hür ülkelere, bir tutsak ve yamalı dil olan Osmanlıca şüphesiz araç olamazdı. Uzun yüzyılların soysal, ekonomik, siyasal her alanda dört çevremize yığıldığı kara dağları yıkan ve aşan Türk ulusu, dilindeki yamaları da attı. Şimdi Türk ulusunun tinel tan yerinde, ulusal dil, bütün güzelliği ile doğmaktadır. Öntükler ilmi ilerledikçe, en eski dillere bile kök olduğu meydana çıkan ve adam oğlunun tarihi ile başlayan Türk dili, pek yakında acunun en üst ve en güzel dili olacaktır. Öz dil için çalışma, hepimizin en büyük ve en kutsal ödevimizdir. Ne mutlu, yarının Türk çocuklarına ki onlar yamasız bir dil iyesi olacaklardır.

Başta Türk dili kurumu olduğu halde dil için çalışanların hepsine candan teşekkürler ederiz.

Yaşasın dil devrimini kuran ve yürüten Atatürk.

Yaşasın bu yolda çalışanların hepsi.

Öğretmen Bay Abdülkadir Karahanın İzmir Halkevinde verdiği söylev

“Tanzimat,, dan sonra Türk dili

Büyüklerim, arkadaşlar;

Birçok dillerin kaynağı ve acunun en büyük dillerinden biri olan Türk dilinin Tanzimattan sonraki gelişmesini ve bu gelişmeye yardım edenleri kısaca söylemeğe çalışacağım.

1839 yılında okunan «Tanzimat Fermanı» nın söz verdiği siyasal, ekonomsal, tüzel değişmeler ve düzeltmeler sonucunda dil alanında da bir şuur devresinin başlamasını tabii bulmak gerektir.

Yüz yıllardanberi Arap ve Acem kültürünün etkisi altında kalarak öz benliğini bir türlü bulamıyan Türk yazı dili, bundan yüz yıl önce acınacak bir durumda idi diyebiliriz.

“Serpil ve dizin,, dilinde kullanılan sözlerin yüzde sekseni Türkçe değildi. Bir halk çocuğunun, bir ilim eserin, bir devlet genelgesini, bir dizin parçasını okuyup anlaması güç bir nesneydi. İlk halka yaklaşmanın, halk dilile - hiç olmazsa halk diline yakın bir dille - yazmanın gerekli bir iş, bir kıstam olduğu onanmıyordu.

Sade ve kolay anlaşılır yazmanın faydalarını şuurlu olarak ilkönce sezen ve duyarak müdafaa edenler, Tanzimat büyüklerinden: Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ahmet Vefik, Naci... gibi yazarlarımızdır. Şunu da ekliyelim ki: Türk dilinin düzeltilmesini şuurlu ola ak istiyen bu yazarların hemen hepsinin bu yöndeki duygu ve düşünceleri bir değildir. Ve yine hemen hepsi müdafaa ettikleri savaşın başarılmış eserlerini vermiş değillerdir.

Bunlardan sonra dil alanında belli başlı çalışan ve düşüncelerini açıkça ortaya koyan Şemseddin Sami olmuştur. Eskiden Türkçeye Osmanlıca derlerdi. Ve dilimiz Arap, Acem ve Türkçenin karışığı sanılırdı. Şemseddin Sami, böyle bir düşüncenin sakatlığını, üç dilden yapılmış bir dil olamayacağını ve dilimize Türkçe demenin gerekliliğini ilkönce ileri sürenlerden biri olmak şerefile saygıya değer...

«Edebiyatı Cedide» adile de anılan «Servetifünun» cuların dili Türkçeleştirmek, öztürkçeye değer vermek yönünden büyük iyilikleri var dene mezse de dili pürüzlerden kurtarmak ve onu akkınlığa, açıklığa doğru götürmeğe çalışmak yolundaki etkisini anmak gerektir.

“Edbiyatı Cedide,, çağında öz Türkçe yazmağa özenmiş, ulusunu, büyüklüğünü, dilini, güzelliğini haykırmış, - yalnız şu var ki ar kapasitesinin çok üstün olmayışından ötü ü - sesini herkese duyurmasa bile yolundan dönmemiş olan Mehmet Eminî hatırlamak yerinde olur. Mehmet Emin, Türkler için Türkçe yazmak lüzumunu açık ve çok doğru olarak söylemiş, yazmıştır. O, her yazarın, isli, çökük çatılar içinde bile okumasını ve yazmanın kurtarıcı parmaklarını halkın yaraları üzerine koymasını ulusal bir iş saymak yalgörürülüğünü göstermiştir.

Edebiyatımızda ulusal akış başlayınca arı Türkçe yazmanın önemi bütün açıklığı ile belirmeğe başlamıştır.

Selânikte çıkan «Genç Kalemler» mecmuasının yazarları: Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Ali Canip dil meselesi için uzun atışmalara giriştiler. Sonuç bu Türkçü Türklerin utkularile bitti. Bunun böyle olması tarihsel bir kıstamdı... Yalnız itiraf etmek gerektir ki ulusal duygularla beslenen bu büyük adamların dil için istekleri yeter ve geniş değildi. Dil meselesinin genişlik ve derinliği bugünkü anlamla onlar tarafından müdafaa edilmemiştir.

Çünkü dilin düzeltilmesi yalnız yabancı terkipleri dilden koğmakla bitmez. Bütün olmasa bile - mümkün olan - yat sözleri de dilden kapı dışarı etmek, kendi öz dilimizin ve lehçelerinin zenginliklerinden, eklerden, halk sözlerinden, eski bitiklerden faydalanarak yeni sözler bulmak, yaymak lüzumludur. Bu, bir kısmın sandığı gibi müstehaseyi diriltmek demek değildir. Bu yeni ve büyük bir devrim içinde yaşıyan o büyük bir ulusun önemli bir işidir. Bu: yeni kavramaları, yeni zihini, yeni ülküyü ve yeni bilgiyi yaymak isteyenlerin bir borcu, bir ödevidir.

Görebiliriz ki: Tanzimattan Cumhuriyetin bilitine kadar dil alanında çalışmış ve yazı yazmış büyükler, yazı dilinin noksanlığını sezmiş ve görmüşlerdir. Yalnız şu var ki: bunu sezen ve görenler sezgi ve düşüncelerine, savalarına uygun olarak türkçe yazmamış ve bu işi başaramamışlardır. Cumhuriyet devrine kadar, - özge uluslarda olduğu gibi - bizde dil kurumları, akademyaları kurulmamıştır. Bir aralık kurulan (İlmiğ İstilahlar Encümeni) dile arapça, acemce birçok ıstilahlar bile sokmuştur.

Öz dilin yüksek değeri, ancak halkçı uluscu Cumhuriyet çağında gereken önemi bulmuştur.

Bütün hayatı boyunca eline aldığı her işi yapan ve yaptıran acunun en büyük adamı, Türkün uluğ bilge önderi Kamâl Atatürk, bu önemli mesele üzerine de parmağını bastı. O, buyurdu. Bütün Türk ulusu onun peşinde bu işte de yürümeği büyük bir şeref bildi. Ne var ki o söylesin de biz utkuyu kazanmalıyım. Bu, büyük tarihsel meselede de utku borusunu çalacağımızdan kim kuşkulananabilir.

Türk Dili Araştırma Kurumunun, yazarlarımızın, aydınlarımızın tükel ve müspet çalışmalarile yakın bir gelecekte Türk yazı dili: - eski tarih devrelerinde olduğu gibi - acun dillerinin en güzellerinden biri olacaktır.

Yarıncı tarihçi; Devrim Türkiyesini ve onun gözbebeği Atatürkü yalnız erginliği, egemenliği ve kağırmanlığıyla değil, bütün bu yüksek meziyetlerle birlikte dilini yadellerden kurtarmasile de övecek, alkışlıyacaktır.

Sözlerimi, ülkü ve bilginin engin göz erimlerini bize gösteren Atatürkün dil ve Türk dili için söyledikleri yüce bir öz sözüyle bitireceğim: "Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.

"Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.,,

Sivas Halkevinde

Üçüncü dil bayramını Sivas halkevi geniş bir programla kutlamıştır. Evin salonu hıncahınç dolmuştur. Törene gelenler arasında İlbay Bay

Akif İyidoğan, Tuğgeneral Abdi Pandır, saylav Bay Hikmet Işık, Bayan Sabiha, Sivas Şarbayı vardı. İstanbul radyosunda dil kurumu adına verilen konferansı dinlemek suretile törene başlanmıştır.

Süel bando ve sesle Erkinlik Marşı söylenmiş, öğretmen Kadri Özalçın (niçin toplandık) konusunu söyledi. Bay Hüseyin ve Halilin keman ve piyano ile verdikleri konser dinlenmiştir. Bundan sonra Erkek Öğretmen Okulu direktörü Ziya Karamukun Türk dilinin eskiliği ve evrenselliği hakkında ve geniş ölçüde özlüklerini anlatan söylevi çok ilgi uyandırdı. Bay Reşat Ergünün öz türkçe yazılmış güzel koşması beğenildi. Piyano ve kemanla bir konser daha yapılarak bu güzel törene son verildi.

Sivas Erkek Öğretmen Okulu direktör ve edebiyat öğretmeni Ziya Karamukum söylevi

Bayanlar, Baylar,

Tür dili kurultayının ilk toplantısının yıldönümü olan bu günde Halk-evimiz, dil çevresinde benim de bazı şeyler söylememi uygun gördü. Ben de bu işi sevinçle aldım, size dilimin döndüğü kadar, dilimizin kökünden ve yürüdüğü yollardan anlatacağım.

Bayanlar, Baylar,

Herkes bilir ki dil insanların biribirleriyle değeyde bulunmalarını temin eden işaretler sistemidir. Dünyada nekadar insan kalabalığı varsa okadar da dil çeşidi vardır. Türklerin türkçesi, Almanların almancası, İngilizlerin ingilizcesi, Fransızların fransızcası, v. s., hep ayrı ayrı dillerdir. Sayısı saymakla bitmiyecek olan dünya dillerinin kökünü araştıran bilgiçler dünya dillerinin kökünü Türkçede buluyorlar. Dil üzerinde gördüğümüz bu ayrılıklar hep tarih içinde ortaya çıkmıştır. Bu bahiste söz söylemek bilgiçlerin işidir, ben yalnız türkçenin bütün dünya dillerinin anası olduğunu söyledikten sonra türkçenin yürüdüğü yollardan bahsedeceğim.

Türkler, müslüman olmadan önce dillerine saygı ile bağlanmışlardı. «Türk dinini değiştirir, dilini değiştirmez» sözü mesel olmuştu: Türklerin bir kısmı müslüman olduktan sonra değeyde buldukları Arapların ve İranlıların dilleri türkçeye kuvvetle tesir etti. Müslüman dünyasında devlet kuran Türklerin başta bulunanları kendi keyflerine olarak Türkçenin içine yabancı dil sözlerinin ve gramer kaidelerinin girmesine önayak oldular. Okumuş kimselerden bir çoğu da okumalarını arapça ve iranca olarak yaptıklarından türkçe üzerinde hiç düşünmediler. Ve türkçe sözler kültür alanından yavaş yavaş uzaklaştı, fakat kaybolmadı. Türkçeye en büyük tokatı vuranlar Anadolu Selçuk imparatorlarile Osmanlı imparatorlarıdır. Bu imparatorluklar devrinde yetişen birçok Türkler bu tokata dayanamadıklarını bağıra bağıra anlatmışlar, fakat yanlışlığın önüne geçememiş-

lerdir. Her ne olursa olsun kendilerinde bir Türk kanı duyan Anadolu Türkleri büsbütün Arabın ve İranın yükü altında kalmağa da dayanamıyorlardı. Kendilerini Ortaasyadan gelmiş Türk olarak ta sayamıyorlardı. Çok tuhaf ve bugüne kadar sebebi anlaşılamıyan bir düşünce ile kendilerini büyük Türk kütlesinden ayırarak "Rumlu," olduklarını söylüyorlardı. Bütün eski eserlerde - bir kaçı müstesna - Anadolu bilimlilerine, şairlerine, halka Rum uleması, Rum şairleri, Rum halkı deniyordu. Ve işte Arabın ve İranın yüküne dayanamıyan bu Anadolu türkleri, kendileri pek övdükleri bir Rum dili yaptılar. Bu dil en çok olarak Arap, İran, ve çok az olarak ta türkçe kelimelerden teşekkül etmiştir. Bu yeni ve renksiz dil ile bir de uzun zaman süren edebiyat yapılmıştır.

Bayanlar, Baylar, bu dilin ve bu edebiyatın yaşadığı zamanlarda millî duygu tamamile yok olmuştu denebilir, fakat yalnız okumuş kimse-lerin millî duygusu.., Asıl halk kütlesi, asıl Türk budunu herşeyinde Türk kalmıştır. Okumuşlar ve saray adamlarının millî duyguları körlenmiş, millî vicdanları nasırlanmış idi ki Anadolu türkünün ta Ortaasyadan getirdiği türkçe şivesile alay ediyorlardı, on yedinci asır şairlerinden Atâî bu duygusuzluğun bir güzel örneğini göstermekten utanmamıştı, ve Abdül-aziz devri adamlarından Galip paşa Kastamonu türkçe şivesile maskaralık edip parsa toplamaktan sıkılmıyordu; o zamanki dejenere olmuş körler muhiti de bu maskaralığı alkış etmekten geri durmuyordu.

Bayanlar, Baylar,

İstiklâl savaşından sonra, evvelce fertlerin isteğile arınan dilimizi, hep birlikte arıtmaya başladık. Devrimlerimizi bir sıraya koymuştuk, her devrimimiz ulusal duygulara dayanmaktadır, elbette Türk dilini arıtmak ta en önemli ödevlerimizden biri olacaktı. Onun için,

26 eylül 1932 pazartesi günü dil işi için de kolumuzu sıvadık. 26 eylül 1932 pazartesi günü Dolmabahçe sarayında, Büyük Önderimiz Atatürk'ün huzurile ve binlerce yurtdaşın iştirakile birinci Türk Dili Kurultayı açıldı. Daha henüz hazırlanan tezlere başlamazdan evvel, adını şimdi saygı ile andığım büyük Samih Rifat'ın açma nutkundan sonra, Kurultayı kutlayan binlerce telyazısının en başında Başbakan General İsmet İnönü'nün şu telyazısı okundu:

Maarif Vekili Doktor Reşit Galip Beyefendi elinden Dil
Kurultayı Yüksek Reisliğine

Türk dili kurultayının açılmasını yüreğimizden sevinçler taşarak kutlarız. Kurultay son asırlarda mütemadiyen inhilâle uğrıyan millî kültürün

kıyamı ve cevabı eseridir. Kurultay millî kültüre temel atarken onun kucağında yer alan idealist âzanın duyduğu heyecanı ve gururu hep duyuyoruz. Kurultayda çalışanlara ne mutlu. Kurultayın dileklerini yerine getirmek için elinden gelen her hizmeti yapmak hükûmet için ve her vatandaş için bir borç, bir şeref olacaktır.

Başbakan

İsmet

Bayanlar, Baylar, dilimizi yabancı unsurlardan temizlemek için Cumhuriyet hükûmetinin yardım ve hizmet vadedmesi inkilâp tarihimizin pek şerefli sayfalarından biridir. Şimdiye kadar ana dile böyle kıymet verildiğini görmedik. Evet Türkçemizin varlığını korumak Cumhuriyetimiz için bir borç, bir şereftir. Cumhuriyeti, şerefi Türklere ait bir varlık olarak dünya üzerinde rakipsiz bırakmak ta ana dilimizin nasibidir. Arkadaşlar, borç ta, şeref te, nasip te Türk ulusuna kutlu olsun.

Bayanlar, Baylar, dil devrimimizin bize vaitle i çok, bizim umudumuz kuvvetlidir; ben birkaç madde altında bu vaitleri topladım:

- 1 — Türk içinde bundan sonra ayrılık görülmiyecektir.
- 2 — Türk'ün kültür kabiliyetini bundan böyle kimse inkâr edemiyecektir.
- 3 — Türk'ün şimdiye kadar yarattığı harikaların şerefi başkalarına mal edilmiştir, bundan sonra yaratacağı harikalar kendi şerefli damgasını taşıyacaktır.
- 4 — Türk dilinin keyiflerle, entirikalarla mahiyetinden uzaklaştırılmasından faydalanan simsarlara Türk dilinin konuşulduğu yerlerde hayat verilmeyecektir.
- 5 — Demokrat doğan Türk, Türk dili sayesinde bünyesine yabancı huylar ve hasletler taşıyamıyacaktır.
- 6 — Her işinde tabii ve müsbet olan Türk, Türk dili sayesinde metafizik telâkkilerden uzak, tabii ve müspet yaşayacaktır.

Balıkesir Halkevinde

Balıkesir Halkevi üçüncü dil bayramını büyük törenle kutlamıştır. Toplantıda İlbay Salim Gündoğan, C. H. F. İlyön kurul Başkanı Bay Hayreddin Karan ve birçok seçme aydınlar hazır bulunmuşlardır.

Bayram törenine saat 17 de erkinlik marşı ile başlanmış, Orta Okul türkçe öğretmeni Bay İlhan Akçal dil devrimi üzerinde güzel bir söylev vermiş, ve Bay İlhan Akçal, bu söylevle Türk dilinin diğer dillere olan üstünlüğünü ve pek kısa bir zaman içinde dil devriminde aldığı hızı anlatmıştır.

Şiirler okunmuş, müzik çalmış, gerek söylev, şiirler, ve gerek müzik, dinleyiciler tarafından çok beğenilmiştir.

Gece bu ulusal gün şerefine yine halkevinde bir toplantı daha yapılmış, «Himmetin Oğlu» adındaki piyes oynanmış, böylece hem gündüz ve hem gece olarak hazırlanan program iyi bir şekilde sona ermiştir.

Balıkesir Halkevinde öğretmen İlhan Akçal'ın söylevi

Sayın Bayanlar, sayın Baylar,

Bugün dil bayramıdır. Türk dilinin ilk büyük kurultayı bundan üç yıl önce, bugün toplanmıştı. Güzel dilimizin arıtılması ve onarılması için kesin adım atıldığı bu mutlu gün hepimize kutlu olsun.

Bu toplantıya geldiğiniz ve unur verdiğiniz için de halkevi ve komitemiz adına sizlere teşekkür ederim.

Bayanlar, baylar,

Siyasal Türk tarihinde kara bir leke olarak kalan kapitülasyon zincirleri nasıl 23 temmuz Lozan günü kırılıp parçalandıysa, ondan daha uzun, eski ve karışık bir tarihi olan dil kapitülasyonu da işte bugün, 26 eylülde, ilk şiddetli tekmeyi ve yumruğu yedi. Artık dilimize vurulmuş ve hemen de on asır sürmüş olan bu küflü ve paslı zincir kopmuştur, dağılmak üzeredir. Asırlarca yabancı sözlerin, hele ondan daha kötü olan yad kulların «kaide» esiriği altında ulusal benliğini, orijinallliğini, erginliğini «İstiklâl» kaybetmek tehlikesi gösteren dilimizin kara dikenlerden kurtulması bugün gerçekleşmiştir.

Şuurlu bir bilgiyle, teknik bir plânla başlayan dil savaşımızın şu üç yıllık çok kısa bir zamandaki sonuçlarını «netice» ve verimlerini şöylece bir gözden geçirirsek dudaklarımız gerilir, göğsümüz kabarır. Cumhuriyetimizin on bir yıl içinde başardığı siyasal, ekonomik, bayındırlık, kültürel ve daha binbir iş içinde en çetini ve hiç şüphesiz en önemlisi bu dil savaşı ve başarıklığı olmuştur. İğne ile kuyu kazar gibi çalışarak en kısa bir zamanda yüz bini çok aşan her kelimenin bir fişini birkaç kere incelemeden geçirerek onları derleyip toplamak, türlü dillere ve Türk lehçeleriyle yazılmış doksandan fazla büyük sözlükleri [lûgat kitabı] birer birer elden geçirmek, eskiden yazılmış ve basılmış yüzlerce kitapları sayfa sayfa, satır satır okuyarak içinde geçen öz türkçe kelimeleri taramak ve ayırmak hiç te kolay olmıyan ve üç yıla sığmıyan büyük ve geniş bir iştir.

İşte bu sebepten dolaydır ki dil çalışmasının mutlu sonucundan ve veriminden ulusal bir kıvanç duyuyoruz. Biraz önce dilimizin kapitülasyonundan söz açmıştım. Bunu genişçe anlamak ve anlatmak için epeyce gerilere gitmek lâzımdır. Türk dilinin ayrılığını ve erginliğini kaybetmesi

islâmlığın Türk illerine girmesile başlar. Tarihsel, dinsel ve siyasal türlü etkiler [tesir] altında önce Arap, daha sonrada İran söz ve kuralları [kaide] türkçeye girmeye ve yerleşmeye başladı. Arapça, din ve bilgi; Acemce de şiir ve edebiyat ifadesi olarak öyle bir yer ve hız aldı ki bir zaman geldi: bütün din ve ilim kitapları arapça yazıldı, şiir ve edebiyatta da yine Arapca ve Acemce üstünlük gösteriyordu. Ne yazık ki Türk edebiyatının, divan edebiyatının en yüksek eserleri bu zamanların ürünüdür. [mahsulü] Bu sıralarda, yani Arap ve Acem modasının alıp yürüdüğü devirlerde Türk dilinin zenginliğini ve bu dillerden üstünlüğünü şuurla sezen ve yazan kimseler görülmüştür.

On birinci asırda Kâşgarlı Mahmudun yazdığı [Divanılûgatittürk] türkçenin arapça kadar zengin ve edebî bir dil olduğunu ispat eden çok değerli bir eserdir.

Bugün kullanmağa başladığımız öz türkçe sözlerin bir çoğu da bu zengin hazineden alınmıştır.

Türkçenin acemceye üstünlüğünü ve ondan çok zengin, ince ve edebî bir dil olduğunu ve acemceye birçok kelimeler verdiğini onbeşinci asrın sonlarına doğru Çağatay edebiyatının yüksek bir şahsiyeti olan Alişir Nevai «Muhakematüllûgateyn» adlı eserile ispat etmiştir. Fakat neye yarar ki bu eserler etraflarına hiçbir etki [tesir] yapmamış ve bu hal ondokuzuncu asırda batıya dönmemizle ve yavaş yavaş Fransız kültürünü alarak fransızcanın da dilimize karışmasile sürüp gitmiştir. Gerçi tanzimattan sonra Şinasinin himmetile ilk çıkarılan gazete dolayisile dilde bir sadelik başladıysa da Türk dilinin yad söz ve kurallardan arınması akını meşrutiyetten sonra Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Ali Canip ve arkadaşlarının Selânikte çıkardıkları «Genç kalemler» mecmuasile şuurlu bir şekil aldı. Fakat bunun için evvelâ alfabe işini kurtarmak lâzımdı bu birhayli münakaşa edildikten sonra nihayet Büyük Atatürkün 9 ağustos söylevile bu pek önemli iş de başarıldı. Kullandığımız yeni Türk harfleri Türk dili için en uygun şekillerdir. Son çalışmalarla tamamlanmak üzere bulunan dil devriminin biricik amacı aşağı ve yukarı sınıf arasındaki dil başkalığının ve anlaşamamazlığının önüne geçmek, yazı ve konuşma dili arasındaki uçurumu kaldıran sade, güzel ve sahici [hakikî] Türk dilini bütün Türk illerine yaymaktır. Dilimizin zenginliğini, inceliğini ve güzelliğini batı bilginleri de hemen hep bir ağızdan söylüyorlar.

Türkçenin zenginlik ve eskiliğinden diğer diller de asiğlanmış [İstifade] lardır. Hindu - Avrupaî denen Arap, Acem ve bütün batı dillerinin hangi kök ve kaynaktan çıktığı şimdiye kadar bütün dil bilginlerince bilinememişti. Fakat bugün güzel türkçenin bu dillerde analık ve kaynaklık ettiği gittikçe gerçekleşmektedir.

Geçen yıl toplanan ikinci dil kurultayında Konya saylavı Naim Hazım Onat, arapçanın türkçeden ne kadar söz aldığını bütün örneklerle ispat etmiştir.

Geçenlerde de Malatya saylavı Dr. Hilmi «Otel» kelimesinin türkçe asıllardan geldiğini meydana koydu. Bu münasebetle bir İstanbul gazetesinde «B. T.» imzalı çıkan bir yazıda yine Arapların bizden «elmas, basma, baklava, iskemle, barut, şahin» kelimelerini hiç bozmadan, «elay, ehur, efyon, buğaz, buhçe, bencere, çevrep..» Sözlerini de biraz da değiştirerek aldığını söyledi. Yine bu yazar İngilizlerin de «Davven» sözünü bizim Tan, dip gibi okunan «Deep» kelimesini dip; çocuk dilinde «babacığım» demek olan «Dad ve Dada» kelimelerinin dede, «futbol = ayak topu» ndaki «fut» kelimesinin türkçe ayak manasına gelen «put» dan geldiğini iddia etmektedir. Bunların incelenmesi yetkeli [salâhiyetli] bilginlere düşer. Bunların hepsi doğru olmasa bile pek çoğunda bir sahicilik olduğu şüphe götürmez. Demek oluyor ki Türk dili şimdiye kadar pek yanlış olarak sanıldığı gibi sağdan soldan söz ve kural alan fakir ve dar bir dil değil, Türk ulusile birlikte batı illerine yayılmış ve o dillere söz vermiş ve nihayet Hindu-Avrupaî dillerine kaynaklık etmiş asil ve zengin bir dildir.

Cumurluk, dilimizin inceliğini, zenginliğini ve evrensel önemini hepimize ve herkese göstermiş ve anlatmıştır. Sahici Türk edebiyatı yeni başlıyor. Yarının saygiyle selâmlıyacağı büyük ozanı yine yarının sade, Arı Türk dili yaratacaktır.

Atatürkün yüksek önderliğile her şeyi başaran Türk ulusunun yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Bu derin inancı son söz olarak söylerken hepimizi saygiyle selâmlarım.

Maraş Halkevinde

İkinci dil bayramında olduğu gibi üçüncü dil bayramı da Halkevinin salonlarını başdan başa dolduran bir kalabalık önünde geniş ölçüde kutlanmıştır.

Türk kültür varlığının ve dilinin eskiliğini, genişliğini, büyüklüğünü ve bütün yer yüzü kültür dillerine kaynak olmuş eski bir dil olduğunu açıklıyan Orta Okul öğretmeni Ali Arıkanın söylevi ile ilk okul öğretmenlerinden Bayan Adile Girginin öz türkçe yazılmış şiiri derin heyecanlarla dinlenmiş, ulusal halk şairleri koşmalar, destanlar okumuşlar ve çok alkışlanmışlardır.

Maraş Halkevinde öğretmen Ali Arıkanın söylevi

Sayın Yurттаş; bugünkü dil bayramınız kutlu olsun!

TÜRK DİLİNİN ÖNEMİ

Bugün dilimizi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak, yabancı sözlerden arıtmak için kurulan birinci dil kurultayının toplandığı gündür. Bu gün, dil bayramı olarak onaylanmıştır.

Her gün yeni yeni bulunan ve incelenen izerler gösteriyor ki, Türk dili bütün dünya kültür dillerine kaynak olmuştur. Türk dili, Türk soy-sallığı gibi o kadar eski ve geniştir ki dil uzmanları tarihin karanlıkları içinde yollarını şaşırıyorlar. Bugünkü yazımda dil tarihinin bu kadar derinliklerine dalmıyarak islâmlıktan sonraki Türk dilinin kısaca tarihçesiyle osmanlı dilinin geçirdiği değişiklikleri ve dil devrimini anlatmaya çalışacağım.

İslâmiyetin Türk eline yayıldığı ve Türklerin yavaş yavaş müslüman oldukları onuncu asır sonlarına doğru doğu ve batı türkçesi olmak üzere iki büyük türkçe görüyoruz. Doğu türkçesine "Hakan türkçesi,, , Batı türkçesine de "Oğuz lehçesi,, , denir. İşte bizim Anadolu türkçesinin anası bu Oğuz türkçesidir ki türkmence de denir. Hazer denizinin güneyinden ve Kafkasyadan aşarak Anadoluya gelen bu dil eskiden Orhon kıyılarındada bir yazı ve edebiyat dili idi. Orhon kıyılarında bulunan mezar taşları (kitabeler) tarihin karanlık bir köşesini aydınlatmış, o çağda Oğuz türklerinin nasıl bir yazı ve edebiyatları olduğunu açığa çıkartmıştır. Ne yazık ki bu dil Anadoluya geçtikten sonra yalnız konuşma dili olarak kalıyor.

Garba doğru akın eden Türkler, önüne gelen İrani alarak önce Gâzneviler, sonra da Selçukiler egemenlik kurdular; fakat yönetilen halk yönetenlere uyup türkleşmedi. Tersine yönetimi elinde tutan Türk hükümdarları yönetilen halka uyarak acemleşti. İlkini arı bir Türk karakteriyle doğruluğu, kahramanlığı, erdemi seven Türk hükümdarları, gittikçe eski İran hükümdarlarının gösterişli yaşayışlarına kapıldılar. Bu halin bir eşi de Anadolu selçukilerinde görülür. Bu devletin ilk hükümdarı, -İran selçukilerinin az bir kuvvetle batıya gönderdikleri ve az zamanda bütün Anadoluyu baştan başa alan - Süleymandır. Bu devletin dili acemce idi. Bütün buyruklar acemce yazılıyor, bütün defterler bu dille tutuluyordu. Bilgi (ilim) dili de din yüzünden arapça idi, bütün bilgi izerleri arapça yazılıyordu.

Öz Türk olan halk ise türkçe konuşuyor, türkülerini, manilerini ve destanlarını türkçe söylüyor; kendi öz duyguların kendi öz varlığı ve havası içinde yaşıyordu.

Selçukilerin aksaması ve sarsılması yüzünden bir aralık Konyayı ve hükûmeti ele geçiren Karaman beyi bir fermanla resmî dil olan acemcenin yerine halkın öz dili olan türkçeyi geçirdi. Fakat asırlardanberi yazı dili olmıyan Türkçenin kendi bünye ve fonetiğine uymıyan arap harflerile birdenbire ortalığa çıkması kolay olmadı. Senelerdenberi arap ve acem kültürüne bağlı olan yüksek tabaka bir buyrukla ortalığa atılan türkçe yazı diline birçok yabancı kelimeler katıştırmaya başladılar. Gün geçtikçe öyle bir düşünce yer aldı ki yazılarında arapca ve acemce kelimeleri çok kullananlar, daha bilgin ve daha sezgin sayıldılar.

Selçukilerin yerine geçen Osmanlılarda da resmî dil türkçe oldu. Fakat bu dil o kadar karışık ve anlaşılmaz bir hale geldi ki halk bu dili anlayamaz oldu. Dilimize giren yabancı sözler kendi gramer kurallarını da beraber getiriyordu. Bu yüzden osmanlıca denilen hak dilinden başka bir dil daha meydana geldi. Yüksek tabaka duygularını bu dille anlatmaya çalışıyor, divanlarını ve resmî yazılarını bu karışık dille yazıyor, hatta konuşuyordu. Halkta dertlerini kendi öz diliyle anlatmaya çalışıyordu. Birinci, yüksek tabaka elinde ve ağzında işlendi. İkinci de halkın dilinde benliğini değıştirmede. Bundan ötürü hemen her kelimenin üç dilden karşılığı öğrenildi. Güneş «şems, hurşit» Mihir. Ak «Beyaz, Sefit». Ağaç «Şecer, Dirahıt». Ekmek «Hubüs, Nan». Göz «Ayın, Çeşim». Kara «Esved», Siyah... gibi. Bu halin uzaması dilimizdeki ana sözlerin yerine yabancılardan geçmesine ve türkze sözlerin yavaş yavaş unutulması yerinde yabancılardan kalmasına ve asının gereğine göre yeni yeni sözlerin bulunmamasına, sonuç olarak dilimizin kısır kalmasına sebep oldu.

Osmanlı toplantısı arasında kendimizi unutmuştuk. Kendi kendimizi çok küçük görüyorduk. Ulusallığımızı benimsemeyince dilimizin önemini de elbette anlamıyacaktık. Kaba Türk diliyle konuşmak ve yazmak bir osmanlıya yakışmazdı.

Dilimizin arınması ve halka doğru inmesi ulusal benliğimizin, ulusal duygumuzun uyanmasıyla başlar. Fakat bu da kolay olmadı.

Ergin bir dil kazanmağa ve iki dili bir etmeğe çok evvelden çalışılmağa başlandı. Fakat çok yavaş ilerliyordu. Bu alanda ön ayak olanlardan Ziya Gökalpı dinleyelim. Bakınız büyük türkcü daha o zaman ne diyordu:

Bir ülke ki camiinde türkçe ezan okunur,
Köylü anlar manasını namazdaki duanın...
Bir ülke ki mektebinde türkçe Kur'an okunur,
Büyük küçük herkes bilir buyruğunu hudanın;
Ey Türk oğlu, işte senin orasıdır vatanın.

Türk şairi Mehmet Eminin de aşağıdaki şiiri önemlidir:

Bugün sana yabancı, melez gelen öz dilin
Her şeyini Türklüğün vicdanından alacak,
Dâhilerin doğar senin dahi Virjilin
Altın sazla Turanın destanını çalacak.

İstiklâl savaşından sonra siyasal erginliğimiz kurtulunca dil devrimi de bütün açıklığıyla kendini gösterdi. Zincirli sözler çözüldü, terkipler bozuldu. Karşılığı olan yabancı sözler kullanılmaz oldu. Halka doğru bir akış başladı. Ulusal savaşımızın her yönünde olduğu gibi dil erginliğini de kurtarmıya savaştan Başöğretmenimiz "Atatürk,, dilimizin yapılış ve fonetiğine uymıyan arap harflerini yeni Türk harfleriyle değiştirdi. Asırlardanberi birbirlerinden ayrılan halk ve okur yazar dili biribiri içinde erimeğe başladı.

Yeni harfler alınırken yalnız türkçe sözlerin yapılış ve sesleri göz önüne alındı. Karşılığı bulunup yerine kondukça yabancı kelimelerin savuşup gidecekleri düşünüldü. Bu amaca erişmek için evvelâ Ankarada "Dil Encümeni,, kuruldu. Bu kurumun kaldırılması üzerine gene Ankarada "Dil Tetkik Meclisi,, kuruldu. Daha sonra bu kurumun adı "Dil Kurumu,, oldu. Birkaç sene içerisinde değişen bu adlar dahi bize dil devriminin zaman içinde nasıl ilerlediğini gösteriyor.

Dilimiz yabancı sözlerden nasıl sıyrıldı? Yukarıda gösterilen örneklerde olduğu gibi türkçesi olanların arapça ve acemcesi atıldı. Kara varken, esvet, siyah kullanılmaz oldu.

Yurdun her yanında, bütün yurtdaşların el birliğiyle, halk dilinde olupta yazı diline geçmemiş olan sözler derlendi. Yöre, Ülkü, Böğür, Ün, Arı, Ötürü sözleri gibi.

Türkçe söz köklerinin önüne eklentiler getirilerek kelimelerin anlamları değiştirildi ve böylelikle söz çoğaltıldı. Eş - Eşit, Öğret - Öğretmen, Say - Sayın, Ön - Öncü - Öncül - Önem - Önerge, Kes - Keskin - Kesim - Kesinti - Keski - Kesik - Kesin - Kesmiş gibi.

Bütün eski ve yeni Türk izerleri ve lehçeleri araştırılarak ve incelenerek bulunan sözler osmanlıca kelimelere karşılık tutuldu. Ulus, Erdem, Acun, Kamu, Onat, Ören, İlenmek gibi.

Gerek dilleri yabancı dillerle karışmamış olan bugünkü Türk lehçelerinin incelenmesinden ve gerekse eski izerlerin incelenmesinden anlaşılmıştır ki Türk dili bütün yer yüzündeki kültür dillerine kaynak olmuştur. Yabancı sandığımız sözlerin bir çoğu Türk kökünden gelmektedir. Bu sebeplerledir ki geçenlerde çıkarılan kılavuzda Sebep, Şekil, Hak, Hü-

küm, Hükme, Derman, Devlet gibi sözler Türk kökünden olarak gösterilmiştir.

Yakında osmanlıca sözlerin türkçe karşılıklarını kesin olarak gösteren bir sözlük çıkarılacaktır. Onun yardımıyla bütün yurtdaşlar öz türkçe okuyup öz türkçe yazacak ve öz türkçe konuşacaktır. Bütün dergiler, araştırmalar, ve incelemeler bittikten sonra da büyük bir (Türk sözlüğü) çıkarılacaktır. Bu sözlük te çıktıktan sonra her türlü duygularımızı anlatmak zorluğu kalmıyacak. Türk dili bugün yaşamakta olan dünya kültür dillerinin başına geçecektir.

Bütün siyasal ve sosyal devrimimize yön veren ve bütün zorlukları yüksek görüş ve sezileriyle önliyen ve başaran "Atatürk,, bu alanda da bizlere yürüyeceğimiz yolu göstermiştir. Ona bizden sonsuz sevgi ve saygılar...

Ali Arıkan

Malatya Halkevinde

26 Eylül Dil bayramı, Halkevinin büyük salonunda, işyar, öğretmen, okur ve çeşitli ertiklerden yüzlerce halk tarafından yürekten kutlandı.

Önceden hazırlanan programa göre tören, saat 16 da Egemenlik marşı ile açıldı.

Törende ilk sözü dil komitesinden Hüsnü Eke aldı. Bay Ekenin, içinde tek bir yabancı söz bulunmayan duru ve özlü söylevi derin bir ilgi ile dinlendi.

Lise Türkçe öğretmeni Bayan Melâhat Tezerin Türkçemizin güzelliğini, üstünlüğünü ve bütün dillere kaynak olduğunu anlatan söylevi çok alkış topladı.

Gazi okulu öğretmenlerinden Pertevin, Türk dili ve Türk tarihi araştırmalarını anlatan ateşli aytası da dinleyicilerde büyük bir etki uyandırdı.

Bay Gündüz (Dil için savaş var) başlıklı şiirini okudu. Liseden iki talebe güzel düzgülerle içten doğan duygularını anlattılar, en sonunda müzik kolunun seçme parçalardan hazırladığı konseri kıvançla dinlendi. Tören güzel söz ve güzel müzikin dinleyicilerde bıraktığı tatlı anılar içinde sona erdi.

Malatya Halkevinde Bayan Melâhat Tezerin söylevi

Sayın arkadaşlar:

Böyle seçkin bir topluluğun karşısında söz söyleyebilmek kuşkusuz benim gücümün yeteceği bir iş değildir. Bu mutlu günde duyduğumuz tatlı, coşkun duyguları paylaşmak isteğidir ki: beni sizin karşınıza çıkardı.

Arkadaşlar ;

Bugün Büyük Atatürkün Ulusumuza yaşattığı bayram günlerinin en mutlularından biridir. Dil bayramımız hepimize kutlu olsun. 12 ağustos 1932 de kurulan Türk dili araştırma kurumu aynı yılın 26 eylülünde ilk kurultayını yaptı. İşte biz bu Ulu günü kutluluyoruz. Kurultayın yapılışı, T.D.T. Cemiyetinin kuruluşu, güzel, köklü, özlü, dünyanın en canlı, en eşsiz dili olan Türkçemizin yaban kelimelerinden temizlenmesi, öz benliğine kavuşması yönünden atılmış kutlu bir adımdı. Daha özelleri araştırırsak, bu adımın, çok önce, 1928 yılının 9 ağustosunda Büyük Önderin Sarayburnunda söylediği tarihsel söylevle atıldığını görürüz. Bu söylev yepyeni bir savaş başlangıcıydı.

Arkadaşlar Türk Kültürünün temelini temizlemek, özleştirmek ve sağlamlaştırmak savaşı:

Lâtin alfabesinden alınan yazı yüzyıllardanberi demir bir çerçeve içinde kalan, birtakım yad sözler, anlaşılmaz ilimlerle yorulan, bunalan, kafalarımızı aydına, kolaya kavuşturmakla kalmadı. Yalnız bir avuç kişinin okuduğu yazdığı anladığı dilimize genişleme imkânı verdi. Okuma kolaylaşınca okuyan ve yazanlar da çoğaldı. Anadolumuzun en ıssız bucaklarına kadar büyük baştan doğan ışık yayıldı. Yıllarca bilgiye susıyan, en ufak bir bakımla nazlı birer çiçek gibi açılan kafalar aydınlandı. Az bir sürede Türk köylüsü, şarlısı, işçisi, aşçısı okur yazar oldu. İşte bu devrimdenberi yedi yıl geçti. Bu verimli aydınlık yolun üzerindeyiz arkadaşlar: Dilimizin yazılıp okunmasını kolaylaştıran Büyük Önder, Türk Ulusunun geriye doğru gidildikçe ucu bucağı bulunmıyan değerli geçmişini araştırıp belirtmek için Türk Tarihi Araştırma Cemiyetini kurdu. Tarih alanındaki araştırmalardan çıkan parlak verim, göz kamaştırıcı değeriyle bugün karşımızdadır. Türk tarihinin bütün çağlarında görülüyor ki ulusumuz, yabancı uluslar arasında birleşmeler ve kaynaşmalar yaratmış, bu kaynaşmalar arasında da Türk dili bütün komşu dillere söz vermiş ve onlardan söz almıştır.

İnsanın doğuşundan sonraki çağlarda ortaasyada yaşıyan Türklerin konuştukları dil, yukarı yerlerin dili, aşağı yerlerin dili ve ortadakilerin karışık dili olarak üçe ayrılıyordu. Daha sonraki yıllarda yukarı ülkelerin konuşmasına (Hakaniye) konuşması, aşağı ülkelerin konuşmasına da (Oğuz) konuşması adını veriyorlardı. Bugün (Hakaniye) konuşmasından orta ve yukarı Asyada yaşıyan Türklerin dili (Çağatayca) doğuyor. Oğuz Türkleri İrana ve Anadoluya doğru göç ederlerken bunlardan Kafkaslarda kalanların dili (Azeri) Türkçesi adını alıyor. Anadoluya geçip oradaki Türkler arasında yerleşenlerin diline de Anadolu Türkçesi diyoruz. İşte Anadolu Türkçesi dediğimiz bugünkü konuşma-

mıza bir düşüncesizlik izeri olarak alınan Arap, Fars sözleri dilimizi anlaşılabilir bir duruma sokmuş, temiz, eşsiz türkçemiz tıpkı fazla süslü, şatafatlı, fakat içi boş, hakiki değeri olmayan nesnelere benzemişti. Osmanlıca denilen bu türeme özentili dil yıllarca sivrilmiş bir avuç kişinin dili, daha doğrusu saray dili olmuş, yıllarca kendileri söylemiş, yalnız kendileri anlatmıştır.

Öbür tarafta, halk, öz dileğini, öz duygusunu yıllarca yüz üstü bırakılan temiz, pürüzsüz katkısız, Türkçe ile söylemiştir.

Beri tarafta Nedim:

*Naz olur dembeste çeşmi nimi habında senin,
Şermeder rengi tebessüm lâli nabından senin.*

derken, öbür tarafta bizim içimizin, önümüzün bağı yanık ozanı :

*Şu dağlar olmasaydı, çiçekler solmasaydı.
Ölüm allahın emri, ayrılık olmasaydı.*

diyerek yüreğinin ateşli duygusunu sıcaklığından hiç bir şey eksiltmeden duyan gönüllere sunmuştur. Birçok ölmez izeler, birçok örnekler bize gösteriyor ki : bizim temiz, zengin türkçemizle anlatılamıyacak hiç bir derin fikir, hiç bir ince duygu yoktur. Ne yazık ki biz onu yüz yıllarca işlememiş, beri tarafta yabancının sözleriyle - tıpkı yalancı taşlardan değerli bir süs eşyası yapmak isteyen kuyumcu gibi - güzel, iyi sanatlı yazı yazacağız diye uğraşmışız. Bize, öz tarihimiz gibi, kültürel yöneyde yükselme imkânının ancak öz dile ulaşmak ve türkçemize ulusal bir damğa vurmakla kabil olacağını da Cumhuriyet öğretti. Cumhuriyeti yaratan tunç elin açtığı dili özleştirme savaşının amacı şudur: Türk dilini ulusal kültürümüzün eksiksiz bir deyim âracı durumuna getirmek, onu zenginleştirerek acun dilleri arasında seçkin bir düzeye çıkarmaktır.

Bunun için dilimize girmiş yabancı sözleri atacağız. Başka dillere geçmiş, türlü kılığa sokulmuş Türk söz köklerini bulup alacağız. Bütün bu değerli özdeler üzerinde çalışacağız. Baş başa el ele verip bütün ulus çalışacağız ki Büyük Amaca tez varalım. Yüce dilimiz hakikî orununa tez ulaşsın. Bizi bu mutlu çalışma, yücemle yollarına kavuşturan, bize kendimizi, öz benliğimizi tanıttıran Ülkü, Türk Cumhuriyetidir. Onu yaratan Atatürke hepimizden gönüller dolusu sağ ve sevgi...

Adapazarı Halkevinde

Dil bayramını Adapazarı Halkevi çok ilgili bir şekilde kutlamıştır. Halkevi Başkanı Dr. Nuri Rona, özlü bir söylevle osmanlıca ile türkçe arasında bir karşılaştırma yapmış ve sözüne (bu gidişle yurdumuz bütün dünya türklérinin okuma ve öğrenme ocağı olacaktır) diye son vermiştir. Dr. Nuri Ronadan sonra Edirne okulu öğretmeni Bay Agâh Yönsel ve ilk okul öğretmenlerinden Bay Zeki Tanıl Dil Kurumu çalışmalarından, Kurumun çıkardığı klavuzun öneminden bahsetmişler, eski karışık ve anlaşılmaz dille bugün özlüğüne kavuşan dilimizin arasındaki farkı güzel örneklerle böyütmüşlerdir.

Adapazarı Halkevinde öğretmen Zeki Tanılın söylevi

Sayın arkadaşlar;

Bugün buraya yüce bir değerın anlamını yapmağa toplandık. Yüklendiğim bu ödevin ağırlığını biliyorum. Gücümün ve kapasitemin oluru kadar anlatmağa ve sonuçlamağa varırsam sevineceğim.

Türk ulusunun devrimler yığan ve yaratan bir ulus olduğunu bütün acun artık öğrendi. Türkün üst gelenliğini tanıdı.

Türk ulusu, varlık ve eğemenliğini acuna yayan güneşinin ışığı altında bugün yaşamaktadır.

Türk ulusu her zaman simasında, kalbinde, içinde ve inanışında yaşayan ve yaşıyacak bu verimli sarı güneşin mucize olan her direktifinde bir devrim, her adımında bir hamle kazanagelmiştir. Ve daha da ona devrim eklemekle işlevdedir. İşte bugün eklenmiş taze ve okan bir bayramı Türk ulusu kazanmakla kutluyor. Ve içinden kıvançlarını taşıyor.

Arkadaşlar;

26 Eylûl 1935, günü bundan sonra her sene mubarek sayacağımız bir gün olacaktır. Çünkü öz dilimizi bulduğumuz ve ona ulaştığımız bir gündür.

Bu dil: yer yüzünün kültür dillerine kaynak olmuş en eski ana dilimizdir. Medeniyet denilen nesneyi acuna ilk yayan Türk ulusu bugün de öz dilini kaynağından bulmuş, kotamış ve artık onu kullanma savaşına dölen etmiştir.

Acun uluslarının bugünkü kültürel dil savaşımızı bir günü ile sezdiklerini, gözetlediklerini ge çekli bir onurla sizlere iletmek mutluluğunu duyarım. Koca Türk tarihimiz esaslı belgeleriyle acun uluslarını inceler ve süzerken, bugün medeniyet ve varlıklarını gördüğümüz ulusların Türk ilinden göç etmiş, bugün Türk benliklerini unutmuş, aslan Türk göçmenleri olduklarını saklamamıştır.

Bundan ötürüdür ki öz türkçe Acuna yayılmış, yığınlarca Türkü zamanla öz konuşmalarile koklaştıracak, tanıştıracak ve anlaştırmaya en kuvvetli bir vasıta olan bu devrim de Türk erkininin sembolüdür.

Bu devrimin değeri karşısında Türk ulusunun bitimsiz duyganlılıkla kıvanç duyacağı günü yaşarken bu öze kaynak olan yüce önderimize hudutsuz bağlılık, minnet ve saygılarımızı burada bir kere daha anmayı kendim ve topunuz namına ödev bilirim.

Sözlerimi biraz da bundan sonra karşılaştığımız öz dilimizin bazı ince durumlarına döndürmek isterim.

Dil işi bir kültür işidir. Hükûmet bunu kavrayıcı ve başarıcı bir plâna bağlamıştır. Bu suretle okullarımız önemle ve verimli bir işçenlikle bu işe yakından bir yönet verecektir.

Arkadaşlar ;

Okullar bu ödevini yaparken halkın ne yapacağı, hâttâ nasıl öğrenebileceği endişeleri, düşünceleri her gün her tarafta konuşmaktadır. Halkın bu sanıkası yersizdir. Türkler her işinde olduğu gibi bu işinde de akımsar olmamalıdır. Çünkü işin bu yöntemini hükûmet gerekli ve çok önemli tutmaktadır.

Yakında herkesin alabilmesi için ucuz satılacak sözlük bastırılmaktadır. Yarın karşılaştığımız bu sözlüğün bazı önemli bir iki noktası üzerinde durarak söylemek isterim.

Bu sözlük, içine topladığı öz Türkçe şimdilik sekiz bin kelimeyi 3 kategori üzerine toplamıştır.

1 — Osmanlıca dili içinde ötedenberi bilip, kullanıp ve yazdığımız sözlerdir. Bunları bundan sonra malımız gibi kullanacağız. Meselâ: güneş ve seçim kelimeleri Türkçedir. Fakat biz ekseri güneş yerine şems, seçim yerine de intihap diye kullanırız. Ve yazarız. İşte bundan sonra Türkçe olduklarını bildiğimiz kelimeleri kullanacağız.

2 — Yeniden yapılan Türkçe sözlerdir. Bunlar esası Türk kökünden gelen kelimelere Türk ekleri katılmak suretiyle yapılmıştır. Dilimizin en tatlı yöntemi de budur. Çünkü isabet diye kullandığımız yabancı bir sözün yerine daha ahenkli, daha hoş ve malımız olan (yerindelik) kelimesini kullanacağız.

Bir misal daha arzedeyim. Zaruret kelimesi yerine (Zorağ). Görülüyor ki bunlar yeni kelimeler konuşmamızda ne kadar kolaylıkla ve sevişerek yerleşecektir.

3 — Birde Türk diline sanki yabancı dillerden gelmiş gibi sanılan sözler vardır. Nitekim ötede beride işitiyoruz. Bu kelimeler Türkçe olur mu? Bu kelimeler mükemmel bir başka lisandan alınmıştır.

Hayır arkadaşlar hayır. Böyle düşünenler çok yanılıyorlar. Çünkü bu tenezzül Türk varlığına, erkinliğine yaraşmaz. Esasen Türk ırası bunu asla kabul edemez.

Bu ancak Türk dili kaynağından çalıpta kendilerine bu zamana kadar mal etmeğe uğraşan uluslara yakışır. Kamoyda dolaşan bu gibi gütgeler varsa silinmelidir.

Bugün değerli dilcilerimiz bunun üzerinde derin bir duyulanlık göstererek incelemeler yapmaktadırlar.

Hindu — Öropeen ve semitik denilen dillerin şimdiye kadar bulunamayan ana kaynağının öz Türkçemizin koynunda saklı olduğu artık meydana çıkmıştır. Avrupa dilcileri bunu itraf edememekte çok gerçeklidirler. Çünkü bu ana kaynağı, üzerinde durup derinleştirerek anlayamamışlardır; az anlayanları da anlamsız bir onurla bu gerçeği söylemekten bugün çekinmektedirler.

Arkadaşlar ;

Dil hakkında şurada kısaca anlattıklarım hiç bir vakit dilimizin değerini tebarüz ettirmiş ve sizlere anlattırılmış olamaz. Esasen bunun daha esaslı yüceliğini izaha kültür seviyem yetmez. Bundan ötürü her Türkün bu işe tükel bir imanla ilgilenererek asiğlanabilmesi için irdelemeler yapması gereklidir. Yalnız şu noktayı da belirtmek isterim. Türk ulusu başladığı ve savaştığı devrimlerini tükel bir muvaffakiyetle bitirmiştir. Bu devrim de ilmî olmasına rağmen Türk kültürü bunu başaracaktır. Fakat bunun bugünle bitecek küçük bir iş olduğunu sanmamalıyız. Bu devrimin ömrü uzundur. Onu seneler ve nesiller omuzlarında taşıyacak ve çalışacaktır. Böylelikle yaşayan ulusun yaşayan dili de evrimini sürüp götürecektir.

Sözümle biriksinizdir, bilirim. Diyorum ki: Devrimin uzun yaşayışı kadar, devrimi yaratan ve baş etkisi olan -bütün devrimlerimizin ilham kaynağı olan - Atatürk, bu devrimin ömrü kadar değil, buna daha da ekleyeceği ömürlü devrimler kadar başımızda sağ bulunsun. Ona hepimizden binlerce minnet ve saygı.

Amasya Halkevinde

Halhevi salonu dolmuştu. Saat tam 15 te bandonun erginlik marşı ile dil bayramı kutlak törenine başlandı. Orta okul Direktörü Bay Doğan Aykısıa bir söylevle bugünkü topladının maksadını ve dil bayramını anlattı. Öğretmenlerden Bay Kemal, Bay Ethem ve Bay Necip Üçok faydalı söylevleriyle dilimizin tarihini ve şimdiye kadar geçirmiş olduğu devreleri anlattılar.

Törene bandonun Kurultay marşıyla son verildi.

Aydın Halkevinde

Aydın Halkevinde de güzel bir toplantı yapılmış, bandonun Erginlik, Kurultay, Cumhuriyet marşları arasında ve güzel söylevlerle üçüncü dil bayramı kutlanmıştır. Halkevi dil, edebiyat, tarih komitesi Başkanının dil devrimi hakkındaki söylevi bu güzel tören programı içinde önemli bir yer almıştır.

Bilecik Halkevinde

Dil bayramını heyecanlı bir şekilde kutlamak için hazırlanan program, halkevinin çalışkan ve ülkülü aydınları tarafından iyi bir surette başarılmıştır. Diğer halkevlerinde olduğu gibi Bilecik halkevinde de önemli aytalar söylenmiş, Türk dilinin yabancı unsurlardan temizlenerek özlüğüne kavuşmasının önemi üzerinde durulmuş, dil çalışmaları üzerinde halka geniş ölçüde malûmat verilmiştir.

Bafra Halkevinde

Türk dilinin yüceliğini anlatmak için bütün yurttaki yapılan ve kutlanan üçüncü dil bayramı Bafrada iyi bir şekilde karşılandı. Halkevinin dil, tarih, edebiyat kolu, el biletleri dağıtarak halkı değerli dil devriminin ne demek olduğunu anlamağa çağırdı. Saat 17 de ilk okul çocuklarının hep birden söyledikleri Kurultay marşının alkışlanmasile başlayan tören, dil, tarih komitesi Başkanının ve İlçebayın güzel söylevleri ile genişledi. Radyo ile yapılan dil neşriyeti dinlendi ve törene son verildi.

Bergama Halkevinde

Bergama gençleri dil bayramını oldukça hazırlıklı bir programla karşılamışlardır. Halkevi salonunda sıkı bir kalabalık halinde toplanan yurtdaşların yüreklerinden taşan coşkun günlerine bir kez daha yol açan bu toplantıda öz Türkçe şiirler okunmuş, söylevler verilmiş, Karaca Oğlan, Yunus Emreden parçalar söylenmiş, Türk dilinin üstünlüğü üzerinde konuşmalar yapılmıştır.

Çankırı Halkevinde

Dil işlerine çok yakın bir ilgi gösteren Çankırı gençleri üçüncü dil bayramını büyük törenle ve candan kutlamışlardır. Halkevi salonu saat 17 de tıklım tıklım dolmuştu. Kalabalık arasında işyarlar, cemiyetler, aydınlar ve halktan yüzlerce kişi vardı. Güzel bir program hazırlanmıştı.

Toplantıya gelenler bir kere daha öz dilin önemi üzerinde aydınlatıldılar. Orta okul öğretmenlerinden Bay İbrahim'in dil hakkındaki söylevi çok beğenildi. İstanbul ve Ankara radyolarından verilen dil aytaları da dinlenerek güzel ve özel toplantıya son verildi.

Eskişehir Halkevinde

Eskişehir Halkevinde dil bayramı töreni, yurdun bütün halkevlerinde olduğu gibi, salonu dolduran gençlerin ve aydınların ortaklığı ile ve güzel bir törenle kutlanmıştır.

Eskişehir lisesi Türkçe öğretmeni Bay Alışan, öz dil üzerinde güzel bir etüt hazırlamıştı. Etüdünü [Türk dilini yüksek bir kültüre yetecek derecede yükseltmek ve Türkçeyi her yönden egemenliğini ve erginliğini histtirecek bir devreye getirmek... İşte bu bizim en büyük ülkümüzdür..] sözleri ile bitirdi ve alkışlandı. Dil kurumunun grammer kolu üyelerinden ve Eskişehir lisesi Türkçe öğretmeni Bay Cemal Duru da güzel bir ayta ile dil devrimini ve öz dil ülküsünü anlatmıştır.

Tarih öğretmeni Bay Nurettin Ormancı da güzel bir söylev vermiş, Tören özel bir içtenlikle sona ermiştir.

Gümüşhane Halkevinde

Halkevi salonu tamamen dolmuştu. Herkes dil bayramı günü öz dilin önemini ve dil ülküsünü kavramış olarak buraya koşmuştu. Orta okul Türkçe öğretmeni Bay Avninin Türk dili hakkındaki konferansı önemle dinlenmiş ve güzel, faydalı bir programla bayram kutlanmıştır.

Konya Halkevinde

Konya gençleri, aydınları üçüncü dil bayramı için halkevinde önemli ve özenli bir tören hazırlamışlardır. Seçme bir kalabalık salonu taşıracak derecede doldurmuştu. Törene erginlik marşı ile başlanmış, radyo ile kurum genel sekreterinin aytası dinlenmiş, programın tatbikine geçilmiştir. Bay Hicri, (Atatürk) ve (Türkün sesi) adlı iki şiir okumuş, Bay Mes'ut Kuman güzel bir söylev vermiş, lise felsefe öğretmeni Bay Ziya Tuğrul dilin sosyolojisi hakkında konuşmuş, tören sonunda ilgili makamlara kutlama tel yazıları çekilmiştir.

Kastamonu Halkevinde

Kastamonu halkevi de seçme bir kalabalık içinde dil bayramını ilgi ile kutlamıştır. İstanbul ve Ankara radyolarından verilen dil aytaları

dinlenmiş, Bay Uykur Tibrayın Osmanlı tarihi ve (Osmanlıca ile Türk tarihi vo öz Türkçe) hakkındaki karşılıklı söylevi alkışlanmıştır.

Kırklareli Halkevinde

Üçüncü dil bayramı Kırklarelinde hakikî ulusal bir bayram olmuştur. Cumhuriyet parkında, Ulu Önderin anıtı önünde halkevi bandosunun erginlik marşı ile başlıyan tören, halkevi üyeleriden öğretmen Vefikin dilimiz hakkındaki coşkun söyleviyle bitmiş, bundan sonra Kırklareli halkı bu ulusal bayramı sevinçle karşılamışlar ve kutlamışlardır,

Kütahya Halkevinde

Dil, tarih ve edebiyat kolunun öncülüğü ile bu kola bağlı üyeler ve seçkin bir aydınlar kalabalığı halkevinin çatısı altında toplanmıştır. Gösteriş, yayın ve müzik kollarının da büyük bir ilgi ile katıldığı bu toplantıda Ulu Önder Atatürkün en büyük eserlerinden biri olan dil devrimimizin köklüğünü, özlüğünü ve Türk dilinin ana dil olduğunu belirten söylevler verilmiş, şiirler okunmuş, gösteriler verilmiştir. Lise öğretmenlerinden Bay Ali Haydar dil için yazdığı bir şiiri okumuş, Bay Eflâtun Cem edebiyatımızın geçirdiği devreleri anlatmış, Âşık (Ruhsatî) den, (Meslekî) den parçalar okumuştur. Zor nikâh piyesinden Kapıkulu edebiyatını ve bunların yapma dilini karikatürleştiren bir parça gösterilmiş, piyano ve kemanın özel bir tad kattığı toplantı Kütahyalılara yeni bir dil hızı vererek sona ermiştir.

Manisa Halkevinde

Manisa halkevi de güzel bir program hazırlamıştır.

Süel bandonun Erginlik marşı ile başlıyan tören programında halkevi Başkanı Bay Ülkü, tümen 16 başhekimisi H. Sayiner, öğretmen Azmi Önakın, Bay Nazmi Bayaç ve Bay Cevat Ülkünün güzel söylevleri yer almıştır. Bütün bu söylevler ve öz dille yazılmış şiirlerin okunması, halkevi salonunu dolduran kalabalık aydınlara üçüncü dil bayramını güzel kutlamağa yol açmıştır.

saat 18 de radyo ile verilen ayta dinlenmiş, törenin gündüz programı bu suretle bitirilmiş, gece de ayrı bir toplantı yapılarak yine dil üzerinde serbest konuşmalar yapılmıştır.

Muş Halkevinde

Muş halkevi de, üçüncü dil bayramını, dil devrimini halka daha iyi anlatmak yolunda etraflı bir program hazırlamak suretile kutlamıştır.

Samsun Halkevinde

Dil bayramı için gündüz bayraklarla ve gece elektrikle süslenmiş olan Samsun halkevi, iyi hazırlanmış bir programla Samsun gençlerini ve aydınları güzel salonuna toplamıştır.

Erginlik marşından sonra söz alan kültür Direktörü C. Gültekin, öz dil üzerinde bir konuşma yapmış, müzik Kurultay marşını çalmış, öğretmen Bayan Nezahet, Bay Fikret, Bay Ali Ertan, Bay Ahmet Vural öz dilden şiirler okumuşlar, Bay Naşit Arı dil ülküsü ve dil çalışmaları hakkında önemli bir söylev vermiş, güzel müzik parçaları çalınarak dil bayramı özel bir içtenlikle kutlanmıştır.

Halkevinin bütün salon ve odaları hıncahınç dolmuş, tören programı ayrıca şehre konan operalörlerle halka dinletilmiştir.

Sinop Halkevinde

Sinop halkevi de dil bayramını özel bir önemle kutlamış, seçkin bir aydınlar kalabalığını salonuna toplamış, dil ülküsü ve dil devrimi üzerinde söylevler verilmiş, konuşmalar yapılmıştır. Temsil kolu tarafından oynanan piyes çok alkışlanmış, sahnede gösterilen beden hareketleri gençliğin heyecanını arttırmışlardır. Tören gece geç vakte kadar devam etmiş, bayram için Sinop hemen baştan başa donatılmıştır.

Simav Halkevinde

Simav halkevi, üçüncü dil bayramı için hazırladığı tören programı ile Simav gençliğine güzel bir gün geçirtmiştir. Öz Türkçe şiirlerin okunduğu ve dil devriminin halka bir kere daha anlatıldığı bu törende orta okul tarih öğretmeni Nurettin Tan'ın söylevi çok beğenilmiş ve alkışlanmıştır.

Sandıklı Halkevinde

Öğretmen Bay Nesip, Türk dili hakkında kısa, fakat dil işlerini etraflıca anlatan bir söylev vermiş, dilimizin eski vaziyeti hakkında hazır bulunanları aydınlatmış, öz Türkçe üzerinde dil kurumunun çalışmalarını ve dil bayramının nasıl bir bayram olduğunu anlatmıştır.

*
*
*

Diğer halkevlerimizde de dil aydınlarımız dil bayramını candan kutlama törenleri yapmışlardır.

ÜÇÜNCÜ DİL BAYRAMI:

VE

TÜRKİYE BASINI

Üçüncü dil bayramı günü bütün yurt gazeteleri, öz Türkçe yazılı, dil devriminin önemini anlatan makaleler, dil bayramı hakkında güzel ve özel yazılarla bezenmiş olarak çıkmıştır. Bültenimize bütün bu yazıları olduğu gibi veya kısaltarak almanın imkânsızlığı karşısında içlerinden yalnız bazılarını sayfalarımıza geçirmek zorunda kaldık. Diğerlerinin de adlarını yazıyoruz. Kurum, bütün Türkiye basınına, bayramına candan katıldığı için yürekten teşekkürlerini sunar.

Ankara'da:

Ulus gazetesinin 26 Eylül 1935 Perşembe başyazısı

DİL BAYRAMI

F. R. ATAY

1935 yazılarına dikkat ediniz. Hemen hemen hepsi terkipsizdir. daha iyi bir şey haber vermek isterim: bugünkü edebiyat dilimiz, osmanlı edebiyat dilinden ölçülemeyecek kadar ileri, üstün, ince ve güzeldir. Türkçe ile fikirlerini anlatamadıklarını söyleyenlere inanmayınız. Herkesin fikri kadar dili vardır. Bütün kusurları kafamızın yalnız bir parçasında bulmakla haksızlık etmiş oluruz. Bir frenk sayfasının karşısında durup: « — Türkçede bunu söyleyebilir miyiz? » diyenlere cevap veriniz: « — Kafanız bunu düşünecek olgunlukta mıdır? » Büyük bir filozofumuz, büyük bir romancımız, büyük bir şairimiz olmak için, eksikimiz, yalnız Lârus kelimelerinin Türkçede teker teker karşılığı olmamasında değildir. Fransızca yazan Türk yazıcıları, Türkçede olduğu kadar yazmaktadırlar.

Medrese kültüründen koptuk; fakat üniversitemizi daha yeni kuruyoruz. Buhran bütün kafamız ölçüsündedir.

Bir dili, o dille düşünenler ve yaratanlar ilerletebilir. Garp kültür dünyası içinde Türk düşünüşünün ve Türk yaratışının yüksek yerini almağa savaşıyoruz. Dil devriminin en büyük değeri bundadır.

Az çok ve yalnız edebiyatta çalıştığımız için onun dili, henüz başkalarının fikirlerini çevirip tekrarlamaktan başka bir şey yapmadığımız ilimler dilinden ilerdedir. Eğer Avrupa lisanlarıyla Avrupa üniversitelerinde okuyanlarımız arasından hakikî bir âlim yetişmiş olsaydı, bırakınız ki bu ilmin dilini de yapacaktı, fakat böyle de olmasa yeni buluşlarını yaymak için o lisanlardan birini kullanmasına hiçbir engel de yoktu. Medresenin kendi kültürünün kamusunu yapmak için ne kadar terim uydurduğunu biliyoruz.

Dil bayramının asıl adı kültür bayramı olmak gerektir. Atatürk, Türke, hem geçmişteki, hem gelecekteki yerini aratmaktadır.

Bugün ilk iş, ilim ve devlet dilini, edebiyat diline yetiştirmektir. Medrese terimleri ile üniversite felsefesi okutulamaz. Halkçı cumuriyet, halk ile osmanlıca konuşamaz. 1928 denberi Arap ve Fars dilleri okutulmayan bu memlekette, ne devlet Babıali, ne Üniversite Medresetülkuzat, ne de başyazar Servetifünun dilini kullanabilir.

Türkiyenin yeni yeni anladığımız büyük kuvvetine dayanarak batı medeniyeti Türkiyesinin yeni kültür terimlerini bulmağa çalışmalıyız. Hendese okuyan çocuklarımızı her yıl terim değiştirmek sıkıntısından kurtarmak ve zamanlarını hendese öğrenmeğe hasrettirmek lâzımdır.

Bizde eskidenberi dil yalnız edebiyatla uğraşanların bilmesi gereken bir şey sanılırdı. Okul kitaplarımızın dil bozukluğunun bir sebebi de budur. Mühendis Türkçe bilmeğe lüzum görmezdi. Kitabının anlaşılmasında şaşılacak ne var? Türkiyenin her okulunda doğru Türkçe öğretmeğe ve doğru Türkçe yazmağa en büyük önem verilecek sıra gelmiştir. Derdini anlatmasını bilene hatip, gördüğünü yazabilene edip dendiği kara devirden hızla ve onu hatırlamıyacak kadar uzaklaşmalıyız.

Atatürk, bütün imkânları hazırlamıştır. Bütün fırsatları yaratmıştır. Devleti, bütün vasıta ve kuvvetlerle kültür hizmetine vermiştir. Bu imkânlardan, fırsatlardan ve hizmetten asiğlanı fikir ve san'at Türkiyesini yükseltmeğe çalışalım.

F. R. ATAY

26 Eyll 1935 Ulus gazetesinden :

BUGÜN DİL BAYRAMI

Bugün Eylülün 26 sıdır. Birinci Türk Dili Kurultayının verdiği bir karar, bugünü Türk ve kültür ve dil tarihine seçme bir bayram olarak armağan etti.

Bugün yurdun her yönünde dil bayramını kutlayacağız.

Yer yüzünün en eski tarihini yaratmış, en eski medeniyetini kurmuş olan Türk ulusu, coşgun zamanlarında fırtınalar gibi atılmış, durgun zamanlarında da esen fırtınaların, köpüren yellerin karşısına göğüs germiştir.

Türk devriminin büyük başarıcısı, ilk defa ulus mukadderatına el koyduğu zaman, Türk, yüz yıllarca süren bir bakımsızlığın, bilgisiz ve hain bir yönetimin etkisi altındaydı.

Yaratılışta fırtına olan en seçkin bir ulus, yüz yıllardır, esen yabancı fırtınaların karşısına göğüs germişti ve gğsnde içerdeki ve dışardaki yabancı kaynaklardan kopup gelmiş tozların, pasların ve sislerin izi vardır.

Türk kılıcına sindirilmış olan pasların Sakarya boylarında, Türk siyasal bilgisini örten uyυukluđu Lozan ufuklarında nasıl darmadağın olduğunu burada anlatmağa imkn bulunamaz.

Uğursuz yüz yıllar, bütün benliğimize ve varlığımıza bu kadar kıyarken, zengin ve uyumlu dilimiz de doğudan ve güneyden gelen yellerin savurduğu tozların ve kumların etkisi altına bırakılmıştı.

O dil ki, Altaylarda Dünyayı ele geçirmek ve Acunun alın yazısını değiştirmek dleniyle at sürenlerin destanını yazmak gücündeydi. Yabancı sözleri, ve kökünde yabancı olmadığı halde kılığı, biçimi değiştirilerek yabancılaştırılmış kelimeleri ona katık ederek uyumunu ve zenginliğini kaybettirdiler, onu çelimsiz ve uyυturucu bir doğu ninnisi haline getirmek istediler.

O dil ki Asyanın ve Avrupanın bütün ağlıyanlarındaki gr sesi kelimelerinin içinde; Asyanın ve Avrupanın en köklü medeniyetlerini cümlelerinin kurumunda anlatsın diye doğmuştu; ona bir yarı sömürge-

halkının ağızına yakışır bir boynu büküklük, bir sızlanma musikisi yamamak densizliğinde bulundular.

Bu yüzden güzelim Türk dili, uzun zaman yabancı pasların ve tozların altında kaldı.

Bakımsız Türk diline bakım, ışksız Türk yurduna ışık, yenilmiş orduya utku getiren Türk devriminin başardığı, başarmağa koyulduğu büyük utkulardan birisi de Türk diline köklerinde ve kaynaklarında gizli kalmış olan zenginliği ve enginliği vermek olmuştur.

Bugün kutlayacağımız dil bayramı işte bu başarının anılacağı gündür. İki yıldır, Türk Dili Araştırma Kurumu, Türk dilinin durulaştırılması ve özleştirilmesi yolunda durup dinlenmeden çalışıyor.

Bugün dil bayramını kutlarken onun adına söylenecek aytayı ve yurtdaşların bu konu üzerinde söyleyeceği sözleri dinliyecek, daha aydınlanacaksınız.

Türk Dili Araştırma Kurumu bu bayramda size uzun çalışmalarının yemişi olarak on binlerce bastırıldığı bir kılavuzu da armağan olarak sunacaktır.

Bu kılavuzda bulunan 8000 kadar kelimeyi üç bölüme ayırabiliriz:

Birincisi: Şimdiye kadar konuşma dilinde yaşadığı halde her nedense, yazma dilinde, sanki bir hünermiş gibi, yabancı karşılıklarını kullandığımız sözlerdir. Bunlarda yeni ve unutulmuş bir taraf yoktur.

İkincisi: İleri ve geniş kavramaları, anlam ve terimleri anlatabilmek için bir takım kelimeleri birleştirerek, yahut bir takım önek ve sonek getirerek yapılmış yeni kelimeler.

Uçüncüsü: Şimdiye kadar yabancı malı sanıldığı halde uzun araştırma ve incelemeler sonunda Türk kök ve kaynaklarından geldiği anlaşılan kelimeler.

26 Eylül bayramını kutlarken yaptıklarını beğenip yapacaklarını ümutla anacağımız bu kurumun çalışmasındaki geniş ve ilmî amaç, şimdiye kadar ilmin ya bilmediğinden, yahut istemediğinden aydınlatmadığı bir takım hakikatleri güneş gibi belirtmek, böylece hem Türk dilinin zenginliğindeki enginliği, hem de öteki dillerin Türkçeye ne kadar borçlu olduklarını ortaya koymaktır.

Kurumun hemen gerçekleştirmek istediği pratik amaç da şudur:

* Türkiye sınırları içinde yaşayan on sekiz milyon Türkün kolayca yazacağı, okuyacağı, anlayıp anlatacağı sağlam ve yetkili bir dile vücut vermek.

Osmanlı imparatorluğunun başındaki kapı kulları, uğulsuz bir parazit gibi çoğunluğu okuma, yazma bilmez bir halk kütlesinin sırtından geçirmek: yaptıklarını onlardan gizli tutmak dileğinde idiler.

Türk Cumhuriyeti, bu ulusun tecimini, ekonomisini, siyasasını, bilgisini, eğitimini ilerletmek ve geliştirmek için yıllardır savaşıyor.

Ulusun gelişmesinde, ve ilerlemesinde kullanılacak araçın dil olduğunda şüphe eder misiniz?

Durlaşan, arıtılan, enginleştirilen ve eski zengin kaynaklarıyla arasındaki ilgi uzun yıllardır kesilmişken şimdi yeniden diriltilen Türk dili.

Bilmediklerimizi bununla anlayacağız; ulusun duymadığını bununla ona duyuracağız.

Öz Türkçe, her Türkün gönlünden yurtdaşının gönlüne geçen bağıdır. Bu bağıdır ki bizim kültürümüzü çağdaş medeniyetler düzeyinin üzerine çıkaracaktır.

26 Eylül dil bayramı bugündür. Bu bayramı kutlarken hatırlayınız ki özleşmiş, durulmuş ve enginleşmiş bir Türkçe ile yüzlerce yıl sonra bu bayramı kutlayanlar, bizi, Atatürkün bu büyük başarıları başardığı günlerde yaşıyan bahtiyarlar diye anacak, ne mutlu onlara diyecekler.

İstanbul'da :

Kurun gazetesinin 26 Eylül günlü sayısından

DİL DEVRİMİNİN AMAÇLARI

Bugün dil bayramıdır. 1932 birinci dil kurultayı, ilk toplanış günü 26 Eylül dil bayramı olarak kabul etmişti. Türçe konuşan herkes, eli kalem tutan her Türk bugün kendini ve öz dilini kutlayacaktır. Türk gazeteleri dil devrimine uygun yeni bir hız alacak, herkes dil devriminin amaçlarını gerçekleştirmeğe çalışacaktır.

Türk ulusu adı altında toplanmış olan insanları birbirine bağlayan birçok düşünceler ve duygular vardır. Bütün bu düşüncelerin ve duyguların nakil vasıtası dildir. Onun için öz Türk dilini kutlamak doğrudan doğruya ulusun ulusal varlığını kutlamak demektir. Türk dilinin güzelleşmesine, yükselmesine çalışmak, Türk ulusunun fikirce, hisce, soysal ve sosyal bakımdan kuvvetlenmesine, yükselmesine çalışmak demektir.

Alfabe devriminden sonra dilin kendi üzerinde yapılacak ilk iş şu idi:

Ötedenberi bizde yazı dili ile konuşma dili arasında aykırılıklar vardı. Bu farkları kaldırmak birçok Türk yazarlarının amacı olmakla beraber ulusca bir devrim hareketine girişilmediği için ilerlemeler çok ağır oluyordu. Bu ağırlık bizim Kültür alanında ilerlememizi geciktiriyordu. Atatürkün önderliği ile Türk Dili Araştırma Kurumunun kılavuzluğu bu ağır ilerlemelere yeni bir hız vermişti.

Bugün elimize aldığımız kılavuz, Osmanlıca dediğimiz dili olabildiği kadar ana dilimize yaklaştırmak için yapılmış olan dil tecrübesinin müsabet bir eseridir. Bu eser, büyük Türk ulusunun yüksek jenesine sunulmuştur.

Kılavuza konulan karşılıklardan bir takımı halkın zaten bilip kullandığı kelimelerdir. Bir takımı eskiden varken ya dar bölgelerde kullanılır, yahut büsbütün kullanılmaz olmuş kelimelerden olmak üzere diriltilmesi istenmektedir. Üçüncü bir takımı da dilin öz kurallarından istifade edilerek yeniden yapıp katılmıştır.

Bu son iki takım içinden daha kılavuzun anket devrinde herkesin beğenerek benimsediği kelimeler çoktur.

Türk yazarları bu kılavuzu dikkatle araştırırlarsa orada pek çok değerli kıymetler bulacaklardır. Böylelikle ulusca başlanmış olan dil devrimi bundan faydalanacaktır. Bu eser bir kanun olarak ortaya konuluyor. Fakat halkın kullanışı, ısınışı, tutuşu, bir kelime ile halkın jenesi herhangi bir kelime üzerinde en isabetli kararı kendi verecektir.

Dil Araştırma Kurumunun bu son çalışmalarından bir hakikate daha varıldı ki şimdiye kadar Türkçe değildir sanılan kelimelerin kökü, Türkçe olarak bulunmuştur.

İlk dizgi ve Kılavuz çalışmaları başlarken osmanlıca lûgatlerde ve konuşma ile yazı dilimizde yer bulan bir çok kelimeler öz Türkçe sayılmıyor, tabii olarak bunlara da öz Türkçe lûgatinde yer verilmek istenilmiyerek karşılıkları aranıyordu.

Halbuki kılavuz üzerinde çalışmalar ilerledikçe yabancı köklerden gelme sanılan birçok osmanlıca kelimelerin öz Türkçe olduğu anlaşıldı. Bu suretle Türk dil devrimi için yeni bir faaliyet ufku açıldı. Şu halde Türk Tarihi araştırma kurumu nasıl geçmişlerin tozları ve dumanları altında kaybolan Türk eserlerini ortaya çıkarıyorsa Türk dili araştırma kurumu da yeni çalışmalarıyla kendi malımızken kendi tasarrufumuzdan el çektiğimiz kelimeleri meydana koyacak, bunlar dil bakımından hayata, aramıza dönmeseler bile Türk dilinin asilliğini isbat bakımından tarihimize bir hizmet olacaktır.

Asım Us

28 Eylül tarihli Kurun gazetesinden

DİL BAYRAMI İŞİ

Gerçek bayramlardan birini de dn kutladık. Gazetem, bu bayramın değerini belirtmek, kavuŐtuęumuz uğurlu gününü ne yüksek bir tanla aydınlandığını göstermek için bir Şeyi esirgememiŐ. Bir yandan yeni buluşların biriktirdiği bilgi verimlerini sıralarken, bir yandan tarih içinde, tozlu yapraklarda gömülü kalmış eski varlıkları bulup çıkarmıŐ. "Evliya elebi,, den alınan "Nuhun Gemisinde Türkçe,, parçası, mer Rızanın Kâşgarlı Mahmut'tan taŐıdıęı belgeler bunlardandır.

ağlar arasında vakit vakit hazırlanan dil atılıŐlarını durdurmak isteyenler de unutulmamış. Meğer "KureyŐ,, ile İstanbulu bir tutan "Allah,, ın yıkılıŐ gününe kadar "Tanrı,, olamıyacağını söyliyen, "Namus, din, iffet, fazilet,, ten sıyrılmadan bu sözlerin dilden ıkarılamıyacağını bağıran adamlar da varmıŐ. Namusu, iffeti, dini, fazileti ancak kelimelerde nefes alan bir Şey sanmak için adamın yalnız cahil olması yetmez. Bu azgın, Şahlanmış, düpedüz kapkara bir gönül ve gene aynı renkte bir vicdanın sırayıŐıdır.

GüneŐi ovadan, eteklerden önce gören tepeler gibi büyük doęmuŐ bir kaç kişi, dilin öz kaynağını sezmiŐlerdi. Fakat onlar, o kaynağa inemediler. Daha doğrusu ulusu, o duru ağlıyana indiremediler. BaŐımızın üstünde bayrakların en ŐanlıŐı dalgalanıırken dilde tutsak, pazarda tutsak, siyasadada tutsak, öz yurdumuzda tutsaktık.

Hgo, "Ernani,, nin önsözünde: "Romantizm edebiyatın özgürlüğüdür. Bütün zincirlerimizi kırdıktan sonra ona kavuştuk,, der. Onun gibi biz de dil bayramına kavuşmak için önümüze yığılan binlerce engeli devirdik. Bu engellerin en küçüğü bir çoklarınca aÇılmaz birer dağdı. "Deha,, nın bir çok tarifinden biri de, çevremin gücünü pertavsız gibi bir noktada toplayıp ateş yapmaktır; Türk lkesi, yüzlerce yıl bekledikten sonra ona erdi.

Bugün yurdu ikiye bölen dil ayrılı yoktur. Dil birliği, çok geçmeden gönül ve yürek birliklerini doğurur. Nitekim bugün Karstan İzmir kıyılarına kada damar vuruŐlarımızdaki aksamaz düzen, bu birliğin yavrusudur.

Yarın, bu düzen edebiyatımıza girecek, yerli dille yerli duygular söylenecek. Şimdi yalnız halk ozanlarında görüp imrendiğimiz o sıcak gönül rüzgârları, kültürle beslenmiş, incelmış menşurlardan geçerek şiiri doğuracak. Bu yüzdendir ki, dünkü bayramı, yalnız bir dil bayramı gibi kutlulamak yetmez diyorum. Onu bütün genişliğiyle kavramak gerektir.

S. Gezgin

Zaman gazetesinin 26 Eyll günkü sayısından :

DİL SAVAŞI

Bugün Türk Dili savaşının yıl dönümüdür. Üç yıl önce bugün, ilk «Türk Dili Kurultayı» Dolmabahçede Atatürk'ün yüksek himayesile açılmıştı. Üç yıldır Türk Dilinin egemenliği (hkimiyeti) için çalışıyoruz. Bu büyük işi başarabilmek için daha bir çok da çalışacağız.

Dil Savaşı ne yapmak istiyor, Türk diline nasıl bir egemenlik vermek istiyor, daha doğrusu dil devriminin güttüğü amaç nedir?

Bu soruya cevap verebilmek için, biraz geçmiş devirlere bakmak ve güzel türkçemizin tarihin akışı içinde geçirdiği değişiklikleri gözönünde tutmak çok faydalıdır.

Türkçe son zamanlara kadar, yabancı kuralların (kaidelerin) boyunduruğu altında idi. Bugün bile birçokları, alışkanlık yüzünden «memurlar» demiyor da «memurin» diyor. Zabıtlar yerine zabıtan kullanıyor: «Memurin lokantası, zabıtan kulübü» gibi.

Yabancı sözlerin ve kuralların Türk diline bu tahakkümü çok eski bir şey değildir. Türkler on ve on birinci asırlarda müslüman camiasına girinceye kadar, öz dillerinin ve bu öz dilin benliğinden doğan ona uygun kuralların vücude getirdiği, lehçe değişikliklerine rağmen bütün Türk dünyasında konuşulan, güzel ve öz türkçeyi kullanırlardı. Bu güzel ve o zamana göre - zengin - türkçeyi bize tanıtan belgeler (vesika) yok değildir. Türkçenin eskiliğinden, zenginliğinden ve güzelliğinden daha bizim haberimiz yokken Avrupalı oryantalistlerin gözlerimizin önüne sererek bize tanıttığı Orhon anıtları (bide) buna en güzel örnektir.

Türkçede İnan ve Arap dillerinin tesiri ve hkimiyeti yavaş yavaş on beşinci asra doğru yerleşmiştir. Bu yüzyıldan sonradır ki şair ve ediplerin elinde Türk Dili trkeliğini kaybetmiş ve medresede okuyanlar için yabancı bir dil, Osmanlıca halini almıştır.

On altıncı asrın Osmanlıcası, halk için bir bilmece dilidir. Ne yazık ki bu asır Türk edebiyatının ve Türk san'at ve kapasitesinin (kabiliyetinin) canlı birer rneği gibi tarihe kalan eserler Türk halkı için daima kapalı kalmış bu eserleri - bir kaç münevver istisna edilirse - büyük halk kütlesi ne okumuş, ne de anlıyabilmiştir.

Bakî'nin Kanunî Süleymanın ölümü üzerine yazdığı o meşhur ağıt (mersiye) den halk ne anlasın?

Ey payı bendi damgehi kaydi namü nenk
Ta key havayı meşgalei dehri bidrenk.

Tanzimat hareketi bu durumun önüne geçememiş, gitgide İran kültürünün tutsağı (esir) haline gelen Türkçeyi kurtaramamıştır. Tanzimatta, Türk Dili, eski devirler gözönüne alınırsa, sadeleşmedi, denemez. Bu devir gazetenin ve gazeteciliğin bizde de ilk başladığı devirdir. Halktan birer birer toplıyacağı para ile yaşayabilecek olan gazete ister istemez halka doğru inecek, yazdıklarını geniş bir halk kütlesinin anlayabilmesine çalışacaktı. Bu, batı (garp) medeniyetinin mekanik bir şekilde dil üzerinde sadeliğe doğru yaptığı bir tesirdir. Tanzimat edip ve şairleri içinde Türk Dilinin sadeliğini, İran boyunduruğundan kurtulmasını isteyenler de yok değildi. Fakat ancak gönüllerde yaşıyan bu dileğin Türk Diline pek faydası dokunmadığı da meydandadır.

Sözün kısası; Tanzimat hareketi, batı medeniyetinin tesirine rağmen münevverlerle halk arasında tam bir anlaşma yolu yaratamadı. Türk Dilinin Servetifünun şairleri elindeki feci haline bakmak, elli altmış senelik Tanzimat devrinin sade Türkçeye ne kadar hayrı dokunduğunu göstermek için yeter:

Kavafili beşeriyet şikeste saki tüvan
Yürür sükût ile faydayı zindegânide..

Bu durum (vaziyet), son devre kadar, az çok farklarla, böyle sürüp gitti.

Tanzimattan sonra da dilimizin benliğine, erginliğine (istiklâl) kavuşmayışının asıl sebebi erginlik «istiklâl» anlamının (mefhum) bizim için yabancılaşmasıdır. Cumhuriyet rejimine kadar gerçek erginliğe hangi sahada kavuşmuştuk? Siyasal hayatımızın bağları Avrupanın elinde değilmeydi? Ekonomik hayatımız; ulusal (millî), sosyal (içtimaî) bütün varlığımız kapitülasyon denilen dev tarafından yutulmuyormuydu? Siyasal, ekonomik hangi işte ancak kendimizi, kendi hayrımızı düşünerek hareket edebilirdik.

Bu vaziyet bizde hakikî egemenlik (hâkimiyet) ve istiklâle karşı bir uyuşkanlık, bir aldırmamazlık ruhu ve duygusu yaratmıştı. Bütün varlığımızı kemiren bu erginlik yoksulluğu, hayat ve varlığımızın can damarı olan dilimizi de boyunduruktan kurtarmayı elbette hatırlara getirmeyecekti. Bunun içindir ki İstiklâl Savaşı yurttan yabancı egemenliğini, kapitülasyon boyunduruğunu koparıp yeni ve canlı bir Türkiye yaratınca,

bu canlı türkiye, dil kapitülâsyonlarını parçalamış ve istiklâline sahip güzel Türkçeyi bulmak ihtiyacını içten ve candan duydu.

Bunun içindir ki, giriştiğimiz dil savaşı, başardığımız İstiklâl Savaşının bir parçasıdır.

26 Eylûl 1932 türkçe düşünüp, türkçe konuşmak için giriştiğimiz savaşın ilk günüdür.

A. SEDAT

Zaman gazetesinden :

DİL SEVGİSİ

Dilini sevmiyen bir ulus yoktur. Fakat her şey gibi sevginin de çeşitleri vardır. Kimi uludur, kimi canlıdır. Kimi bilgiye kavrayışa dayanır, kimi körükörüdür. Dil sevgisinde ise hem canlı, hem de uyanık olmak gerektir. Böyle olmazsa, öz sözler, birer birer unutulur.

Geçmişte de bizde dil sevgisi vardı. Fakat bu sevgi çok ölgündü. Bu yüzden yabancı sözler gözümüzü kamaştırıyordu : dilimizde güzel karşılıkları olan sözleri bile, hemen alıp dilimize sokarlar, o yabancı sözlerle konuşmamazlıkla kalmazlar, rast geldikleri her sözü dile sokarlar, ve bu yolda birbirleriyle yarış ederler ve bu yarışla öz dili batırdıklarının farkına varmazlardı.

Dedik a... Dil sevgileri ölgündü. Bugün, Türk, dil sevgisinin canlı ve uyanık devrini yaşıyor.

Dili özleştirmek, Türkçede karşılığı olan yabancı sözleri söküp atmak, öz türkçe ile konuşmak, öz türkçe ile yazmak bunun en canlı nişanesidir.

Öz dile kavuşmak, öz dili diriltmek, öz dilin egemenliğini sağlamlamak bir rönesansın başlangıcıdır.

Bu rönesans, Türkün kendini bulması, kendi ruhunu bulması demektir; özünü ve ruhunu anlatacak dili süslediğimizi, yazımızı güzelleştirdiğimizi sanıyorduk.

Bu yüzden çok büyük zararlara uğradık. Türk Türkü anlayamaz, Türk okur yazarı ve düşünürü ile Türk halkı anlaşamaz olmuştu. Ortaya öyle sahte, öyle yapma, öyle dermeçatma bir dil çıkmıştı ki ona «üç dilin karışmasından türeme» bir dil derlerdi de böyle ne idüğü belirsiz, soyu bozuk bir dil kullanmaktan utanmazlardı.

Çünkü dil sevgileri ölgündü.

Dünyada başka dillerden söz almıyan bir dil yoktur, denilebilir.

Fakat başka dillerden söz almak başka, bir dili baştan başa yabancı yabancı sözlerle doldurup o dili unutturmak ve kaybettirmek başkadır.

Bizimkiler, karşılığını bulamadıkları sözü bulmak ile sonsuz bir ilerleme ve yükselme devri açacaktır.

Henüz bu devrin ilk yıllarındayız. Dilimizi özleştirme yolunda önemli adımlar atmış bulunuyoruz. Kendi dilimize kavuştuktan sonra bu dil ile ölmez anıtlar yaratacağımıza şüphe etmiyoruz.

Çünkü dil sevgisi yaratıcıdır.

26 Eyll 1935, Cumhuriyetten :

KUTLU DİL, KUTLU GÜN

Bugün, Büyük nderin bize, dilimizin evrensel bir kaynak olduğunu öğrettiği gündür.

Yazan: M. Turhan Tan

Bugün, dil bayramı. Her bayram gibi bu da iimize sevinç veriyor, gözümüze ışık getiriyor. Biz bu durumda sevgili dilimizin bir bayram günü kazanıncıya değin geçirdiği üzüntülü yılları da düşünmekten geri kalamayız. Bunu yapmakla bayramımızın değerini daha derin ve daha engin bir biçimde duymuş olunuz.

Bütün okur yazarlarımız bilirler ki Türk Dili - Türklüğü unutmuş Türkler elinde - bambaşka bir şey olmuştu. Yabancı deyimler, kurallar bu güzel dili anlaşılmaz etmişti, enikonu irkinleştirmişti.

Köylüler kendi ana dillerini konuşuyorlardı. İstanbuldan üreyen bilginler, ozanlar ise kendi yarattıkları karışık dili kullanıp Anadolu, Rumeli ağzına bıyık altından gülüyorlardı. Bu durum, Trk ikiye bölüyordu, bilginlerle ve bilgin geinenlerle halk arasına bir uçurum koyuyordu.

İkilik, ne biçimde olursa olsun, ayrılıktır. Bir kurumun düzenini bozmak için araya ilkin ikilik sokarlar. Bu düzene kapılan ulusların ne düzeni kalır, ne gücü.

Ulusun geçmiş ve artık tarihe karışmiş günlerinde de böyle oldu. Dil ayrılığı ister istemez gönül ayrılığı doğurdu. Türk ili bir türlü soysal bir yücelik elde edemedi. Nasıl etsin ki dili baskı altında idi. Bu dille yad dillerden organlar rlyordu.

Gün geldi, dil üzerinde işlemek, onu arıklamak istiyenler ıktı. Ahmet Vefik Paşa gibi. şu var ki onlar ayrı ayrı yollarda yürüyorlardı, güçleri de bu büyük işi başarmıya pek yetmiyordu. İş başında bulunanlar ise yeni yüz gösteren bu ulusal düşünceleri beğermiyorlardı. O gibilere yan gözle bakıyorlardı. Seçkin tanılmış nice kişiler de bu önemli yoldan yan çiziyorlardı, ağız açmaktan çekiniyorlardı.

Atalarımız her işin olacak günü vardır, beklemeli, derler. Doğrudur. Tohumun yeşermesi, fidan olması, çiçek açması, yemiş dökmesi birden olmaz. Dil işi de genel bir değer almak, her yürekte yaşar bir ülkü- biçimine girmek için gününü bekledi. Türk yurdunu saran sıra sıra bu- lutlar, parlak bir güneşin ışığı önünde birer birer eridikten, ulusun elini kolunu bağlayan köstekler, kelepçeler, birer birer kırıldıktan ve bütün dünyaya parmak ısırtan o eşsiz yenilikler ardarda yapıldıktan sonra kesik dil düzenine geldi. Büyük Önder gene öne geçti, Türk Dilinin pırıl pırıl parlıyan bir kaynak, evrensel bir kaynak olduğunu, o kaynağa atılan çakılların, çörçöpün artık toplanıp çıkarılacağını haykırdı.

1932 yılı eylülünün yirmi altıncı günü açılan birinci Dil Kurultayı işte bu buyruk üzerine toplanmıştı. O gündenbergi her dil seven Türk, bütün gücile çalışmayı borç bildi ve türkçe serpilip açıldı, yabancı deyimlerden yavaş yavaş sıyrıldı, öz güzelliğini bulmak yoluna girdi.

Bugünü işte o ilk Kurultayın açıldığı gün olduğundan dolayı kutlu- yoruz. Bugünün böyle bir tanıışa değeri vardır. Nasıl ki çörçöpten, dikenden, yosundan kurtulan her dilin anası olduğu anlaşılın dilimiz de artık kutludur.

Dünün dili dirilmiş olsa bugüne imrenişini kimbilir nasıl haykırırdı?

26 Eylül 1935, Cumhuriyetten :

ÜNLÜ VE MUTLU BİR GÜNÜMÜZ

Bugün Ulusal Dil bayramını kutluyoruz

Bugünkü bayram ve genel sekreterliğin duyguları

Dil değişiminin ve ilk Türk Dili Kurultayının toplandığı 26 Eylül, Ankarada, yurdun her tarafında olduğu gibi şehrimizde de Halkevlerinde ve Üniversitede törenle kutlulanacaktır.

Bu mutlu gün hakkındaki düşüncelerini öğrenmek üzere kendisini gören bir muharririmize Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi duygularını şöyle anlatmıştır:

«—26 Eylül, Dil Kurumunun tüzüğüne (nizamnamesine) göre kurum üyelerinin kendi aralarında kutluluyacakları yatuluşal (gayriresmî) bir bayramdır, Ancak Atatürkün kutsal elile kurduğu her şeye candan bağlanan Türk Ulusu kendisini toptan Dil Kurumunun da üyeleri arasına koymuştur. Onun için büyük sevinçle görüyorum ki her yerde her Türk Dil bayramını ulusal bir sevinç günü olarak bayramaktadır. Halkevlerinin ve bütün Türk basınının bu özel bayramı bütün ulusa yaygın bir şekilde kutlamalarından pek büyük sevinç duyuyorum ve bu duygularımı kendilerine bildirmek fırsatını bulmakla seviniyorum.

26 Eylül Birinci Türk Dili Kurultayının Dolmabahçe sarayının muayede salonunda ilk toplandığı gündür ve şimdi gözümün önünde gene o topluluğun angıları (hatıraları) canlanmış gibi duruyor. Kürsünün üzerinde rahmetli Samih Rifatı görüyorum. O hasta vücuttan nasıl çıktığına inanılmıyacak gür sesile üç yıl önce bize Türk Dilinin nasıl bütün dillere kök salmış bir ana dil olduğunu anlatıyordu. Ne yazık üç ay geçmeden kendisini toprağa verdik. Sağ olmalıydı da bu bayram gününde üç yıllık çalışmalarla vardığımız sonuçları görmeliydi ve göğsü kabara kabara bize kendisi anlatmalıydı.

Gene o günün başka acıklı bir angısı da Reşit Galipdir. Kültür Bakanı olarak kürsüden Kurultaya söylediği sözler hâlâ kulağımda çın-lıyor. Ne yazık o da bugünleri göremedi. Bu bayram gününün tatlı

sevinçleri arasına bu iki acıyı katmaktan kendimi alamadım. Çünkü yaşıyanların ölenlere karşı da bir borcu vardır sanırım.

Bu acıya karşı şununla övünüyorum ki gene dile varlıklarını vermiş bir çok bilgin bayramımıza ortaklık etmektedir. Velet Çelebiler, Necip Asımlar, Yusuf Ziyalar, Naim Hazımlar, Ahmet Cevatlar, Saim Aliler, Besim Atalaylar... bu bayramın sevincini duyanlar içindedir. Kurumun ilk genel sekreteri Ruşen Eşrefin Atınada, Yakup Kadrinin Tiranda, Celâl Sahirin hasta döşeğinde hep bu sevinçle yürekleri oynadığında şüphem yoktur.

Falih Rıfkı, Fazıl Ahmet, Ali Canip, Hasan Reşit, Refet, İzzet Ulvi, Hasan Âli, İshak Refet, Hâmit Zübeyr, Hasan Fehmi... hangi birini sayayım. Bütün dilseverler hep bu bayramın yürek genişletici sevincine ortaklık ediyorlar. Ve bu dil emekçilerinin yanbaşında bütün Türk gençliği yarının dilcileri, bilginleri, artistleri ve çalışıcıları olarak kaynaşıp duruyor. Bunu böyle görmek yalnız kaybettiklerimizin acısını unutturmağa değil, verdiğimiz ve vereceğimiz bütün emeklerin karşılığını almış olarak sevinmeğe de yeter.»

İzmirde:

Yeni Asır gazetesinin 26 Eylül sayısından:

DİL BAYRAMI

KÜLTÜR BAYRAMIDIR

Devrim çocukları, bugün övünçle göğüslerinizi kabartabilirsiniz. Zira Türkiye tükenmez zenginliklerin, ölmez varlıkların kaynağı önündedir. Üç yıl önce bugün dil devriminin temeli atılmıştı. Yurdu kurtaran, ulusumuzun siyasal yapısını sağlam temeller üzerinde kuran Büyük Şef, bize ümit fışkıran yeni bir evren (âlem) gösteriyordu. Orada sosyal varlığımızın benzersiz hazneleri saklı bulunuyordu. Oraya dımağımızı, oraya kalbimizi verdik. On binlerce yıllık ulusal kültürümüzün kaynağına bu yoldan varacağımızı anladık.

26 Eylül 1932 de toplanan ilk Dil Kurultayının amacı, temeli öz türkçe olan ulusal bir dil yaratmaktı. Böylece dilimiz kültürümüzün eksiksiz bir ifade aracı olacak, çağdaş medeniyetin önümüze yığıdığı bütün ihtiyaçları kolaylıkla karşılayabilecek bir tükelliğe (mükemmeliyete) erişecekti.

Atatürkün direktifleri altında çalışmalar başladı. O günden bugüne çok yol aldığımızdan şüphe edilemez. Henüz bütün zorluklar yenilmemiş, yol büsbütün temizlenmemiştir. Bu kadar geniş bir devrim hareketinin olgunlaşması için çok yıllar çalışmaya ihtiyaç vardır. Entellektüel sınıf başta olmak üzere bütün ulusun dil devrimine canla başla sarılmış olması, kulağa yumuşak, tatlı gelen öz türkçe sözlerin içli bir sevgiyle benimsenmesi bu işi de yüzde yüz başaracağımızın delilidir. Medenî uluslar ailesi arasında şerefle yaşamak isteyen bir ulus için bundan başka yol da yoktur.

Bir kez şunu düşünelim: Türk, acunun en eski ve en büyük medeniyetini yaratmıştır. Ortaya konulan tarihsel belgelerle inkâr edilmez surette gösterilmiştir ki dilimiz yer yüzündeki bütün kültür dillerinin kaynağı olmuştur. Hepsi dilimizden faydalanmışlardır. Bunu yalnız biz söylemiyoruz. Tanınmış bir çok filoloji bilginleri aynı kanaati ortaya koymuşlardır. Bu kadar eski ve geniş bir kültür varlığından ayrılarak

nasıl olup ta yabancı dillerin baskısı altına girmişiz. Buna şaşmamak elden gelmez.

Son yüz yıllık tarihimize göz atalım: orada bu şuursuz gidişin tip-lerini bulabiliriz. Arap ve Fars dillerine olan düşkünlük çılgınlık derecesine çıkarılmıştı. Daha sonraları dilimizi sadeleştirmek için bir çok gayretler yapıldı. Fakat bütün bunlar entellektüel geçinenlerin dili ile halk dili arasındaki uçurumları dolduramadı. Kültürsüz bir ulus olmuştuk. Dünya uluslarına dil verdiğimiz halde kendi dilimiz kalmamıştı. Bundan daha kötü, daha yürek tırmalıyıcı bir durum olamazdı. Atatürk bu sonuca parmağını koydu. Karanlıkları yardı. Bize yolumuzu gösterdi. Şimdi ulusal kültürümüzün ifade aracı olan dile doğru gidiyoruz. Dilimiz eski şekle, kültür dillerindeki bir çok fikirleri anlatmaya yetmiyen bir dildi. Yabancı dil bilenlerimiz Fransızca, Almanca veya İngilizceden yaptıkları çevrimlerde bu zorluğu, hattâ imkânsızlığı şiddetle duymakta idiler. Dil devrimi olmasaydı daha çok yıllar bu çoraklıkta kıvranacak, tarihsel varlığımızdan uzak kalacaktık. Kültürel hayatımızı gelişim yoluna sokamıyacaktık. Halbuki bir ulusun en büyük ergisi (mazhariyeti) kültürel varlığına dayanır. Her şeyi yaratan odur. Bir Alman bilgininin dediği gibi «hiçbir ulus kültür belgelerinden fazla yaşamaz.» Başka şekilde diyebiliriz ki kültür belgeleri ölümsüzdürler. Uluslar ancak kültür belgelerile sonsuz (ebedî) bir hayat sırrına ererler.

Bu kadar canlı hakikatler karşısında dil devriminin önemliğini kavramıyacak vatandaş bulunamaz. Her Türk bugünkü dil bayramını coşkun bir sevinçle kutlarken öz dilimizin temiz kaynaklarına atılmaktan derin bir zevk duyacaktır.

ŞEVKET BİLGİN

Adanada:

Türk Sözü Gazetesinin 26 Eylül sayısında :

DİL ÜLKÜSÜ

Bugün dil bayramını kutlayacağız.

Türk dilini yabancı dillerden kurtarma ve arıtma savaşı Büyük Türk devriminin en önemli bir yönüdür.

Osmanlı hükûmetinin savsası (ihmal) yüzünden güzel Türk dilinin verimi azaldı, birliği dağıldı. İçine karıştırılan yabancı kelimeler, onun güzelliğini bir kurt gibi kemirdi, yedi, bitirdi. Çok geçmedi, ortaya yabancı kelimelerden kurulan karma karışık bir dil çıktı. Bu dil, artık yüzlerce yıldanberi acuna zenginliği ile ün salan Türk Dili değildi ve olamazdı da..

Türk ulusu: bu çetrefil, karışık «Osmanlı Dili» ni hiç bir vakit benimsemedi, hep yadırgadı. Ve işte bugün, Ulu Önderin işareti ile «Osmanlı Dili» nin kelimelerinden pek çoğunu yurt sınırlarından dışarı atmış bulunuyor.

Türk Ulusunun, öz dilinin temiz kaynağından kana kana içeceği, içinin ve dudaklarının yüz, yıllarca yıllık yanışını söndüreceği günler uzak değil, pek yakındır. Çünkü, her savaşta olduğu gibi, dil savaşında da bu ulus; sarsılmaz inanı ve şaşmaz ülküsü ile ileri atıldı. Elbet, yine amacına en kısa yoldan varacaktır.

Biz, şimdiden ülküsüne varanların duyduğu büyük ve sonsuz sevinç içindeyiz.

Yurdun diğer İl ve İlçelerinde çıkan gazete ve dergilerdeki (Dil Bayramı) yazılarından gözümüze çarpanlar

Adı	Çıktığı yer	Yazının başlığı
Türk Sözü	Adana	1 — Anadil kendini buldu. 2 — Yeni Türkçenin temelleri sağlam kuruluyor.
Duyum	Afyon	Dilimiz
Taş Pınar	»	1 — Dil bayramı 2 — Dilini kurtaran ulus
İnci	Aydın	Dil bayramı
Balıkesir	Balıkesir	Dil bayramı
Bafra	Bafra	Dil bayramı
Bartın	Bartın	Dil devrimi
Bilecik	Bilecik	Dil devrimimiz
Bolu	Bolu	Dil bayramı
Bursa	Bursa	Dil devrimi
Kardeş	»	Dil bayramı
Yeşil Yurt	»	Dil Bayramı
Yeni Fikir	»	Dil devrimi
Çoruh	Çoruh	Dil bayramı
Duygu	Çankırı	{ 1 — İl, dil, din 2 — Dil bayramı
Çorum	Çorum	Ulusal dilimiz ve bayram
Erzurum	Erzurum	Ulusumuzun dil bayramı
Sakarya	Eskişehir	Türkçeye kavuş yıldönümü gününde
Millî Gazete	Edirne	Dil bayramı
Türk Dili	»	Dil bayramı
Gazi Antep	Gazi Antep	Dil bayramı
Halk Dili	»	Dil bayramı
Gümüş İli	Gümüşane	Dil devrimi
Ak Gün	Giresun	Dil bayramı
Isparta	Isparta	Öz dilimiz
Yeni Asır	İzmir	Dil bayramı

Adı	Çıktığı yer	Yazının başlığı
Anadolu	İzmir	Yurtdaş! Dil bayramın kutlu olsun 5
Türk Yolu Kastamonu	İzmit Kastamonu	Dil bayramımız Dil devrimimizin üçüncü yıl dönümü
Kayseri Yeşil Yurt Varlık Ekekon	Kayseri Kırklareli Konya »	Dil bayramı Dil bayramı Sarf, yazı ve dil devrimi 1— Bir günde iki bayram 2— Bize öz dilimizi de veren, Türk ulusunun Ata- sıdır.
Kütahya Fırat	Kütahya Malatya	Dilimiz 1— Yenilmez Türk dili 2— Ergin Türkiyede ergin Türkçe.
Malatya Ulus	» Mardin	Dil bayramı Dil savaşı Türklük sava- şıdır.
Yeni Mersin	Mersin	Dil devrimimizin harekete geçiş günü.
Ahali Samsun Kızılırmak Tekirdağ Dilek Halk Ulusal Birlik Yenilik Zonguldak	Samsun » Sivas Tekirdağ Tosya Trabzon Urfa » Zonguldak	Dilimizin utkusu Dilimizin eskiliği Dil devrimi Dil bayramı Dil bayramı Kutlu bir günün yıldönümü Dilimizi kurtaracağız Dil bayramımız Dil bayramı

ÖZ TÜRKÇE ŞİİRLER

(Dil Bayramı) için Halkevlerinde ve gazetelerde öz türkçe yazılmış güzel şiirler, koşmalar ve destanlar çıkmıştır. Bunlardan bazılarını alıyoruz.

GÜZEL TÜRKÇE

İlk yazın ormanlarda ağaçlar yeşerirken
Kuytu yerlerden keskin, uyanık sesler gelir.
Bu şakıyan ses beni titretir yüreğimden;
Bülbül sesi değil o : benim güzel Türkçemdir.

Yağmurlar yağar, olur bir serin ince dere,
Bir gümüş kemer gibi ovadan akıverir;
Kıvrılır, döner, gider, getirir bolluk yere;
Çağlıyan dere değil : benim güzel Türkçemdir.

Gökyüzü geceleri ışıl ışıl parıldar,
Aya göz kırpan yıldız, bakarsın birden erir.
Bu kutlu görünüşte, dersiniz, bir ses mi var?
Parlıyan bir sestir o : benim güzel Türkçemdir.

Yüksek yaylalardaki yörüğün curasından,
Çobanın kavalından işte o ses belirir.
Yurdumun orasından, yurdumun burasından
Bana : "Türküz biz!," diyen : benim güzel Türkçemdir.

Beni bağlıyan sana, seni bağlıyan bana,
Bu sestir ki bizlere Türk tanrısından gelir.
O, öz ana sesidir, bir ses benzemez ona;
Dinle, iyi dinle! O : benim güzel Türkçemdir.

Başını alıp gitsen en uzak doğulara,
Geçtiğin yerlerde hep o tatlı ses yükselir.
Bulamıyorsan eğer kendini onda ara;
Türk Ulusunun bağı : benim güzel Türkçemdir.!

Severim onu eşsiz, pek derin bir sevgiyle;
Onu duydukça gönlüm varlığıyla sevinir.
İstemem başka bir ses, sen durma onu söyle!
Tanrının sesidir o: benim güzel Türkçemdir.

Kâzım Nami Duru

DEVİRİMCİNİN TÜRKÜSÜ

Bugün yine içimiz, bin sevinçle coşuyor.
Türk, yeni bir devrimden, bir devrime koşuyor....
Dün bu yurdun ulçayı, yine kararmıştı.
Fakat Önder yetişti... Dört bir yanı ışıdı...
Şimdi nasıl değmesin, Türkün göklere başı.
Ünle sona eriyor... Artık öz dil savaşı...
Öz dile dönüş demek: özüne dönüş demek,
Atatürkün onurlu, sözüne dönüş demek.....
Türk dilinin değeri, her dilden çok... çok derin
Koşuyoruz peşinden, güneş yüzlü Önderin.....
İçimizde çırpınan, sevinç kanatlanıyor.
Çünkü ulusun bağı, öz dil için yanıyor....
Türkün kalbi Ankarada, Ankaranın kalbi bizde,
Koşuyoruz Önderin, açtığı yeni izde....
Kamumuzun yolu bu, bizde ayrı gayrı yok,
Ülkümüzün yolunu, gösteriyor Altı Ok....
Ülkümüz aynı ülkü, Türkümüz aynı Türkü,
Türk ulusu taşıyor, bağrında ATATÜRKÜ.....

Ahmet Kemal Vural — Samsun

DİL VARLIĞIN TEMELİDİR

Sönmez bir ateş yaktık amaca giden yolda
Fıskırıyor devrimin kökleri sağda solda
Kazdığımız toprakta öz izi görüyoruz
Ülküyü dokuyoruz, ülküyü örüyoruz.

Benliğimiz Türklüktür gelişmez hiç bölüme
Vargıya ermek için can verimiz ölüme
Gösterilen ereğe yel gibi koşuyoruz
Türkçe düşünüyoruz, Türkçe konuşuyoruz.

Yüce soy kültürüdür Acuna ışık saçan
Türk dili kaynağıdır soysallığa yol açan
Eski tarihimize gururla bakıyoruz
Yeni tarihimize son hızla akıyoruz.

Bizi bizden ayıran yok oldu içimizden
Artık kımıldatamaz hiçbir güç yerimizden
Ulus içinden çıktık ulusa gidiyoruz
Ulusa giden yolda utkuya eriyoruz.

Ulusal bir varlığa temeldir dil birliği
Aynı duygu hazırlar buduna her birliği
Bu güvenin içinde inanla yaşıyoruz
Kalbimizde Atatürk aşkını taşıyoruz.

Münir Müeyyet Bekman

ÖZ DİLİMİZ

Ey hızını güneşten, şimşeklerden alan Türk
Sonsuz devrimlerle acuna ün salan Türk
Türk gençliği: dinleyin sonsuz yapılan işler
Saymakla tükenmiyor yapılanların adı
Yel olduk uçuyoruz sanki açıp kanadı
Nasıl olur bir Ulus yabancı dille yaşar?
Türk gençliği: çabuk ol bu ödevi de başar
Ne mutlu Türk olana bugün dil bayramımız
Hız aldı damarlarda yalazlanan kanımız
Bugün bayram yapıyor övünçle her ilimiz
Onu da sen kurtardın, bu bizim öz dilimiz
On beş yılın içinde bir tarih değişiyor
Türk ufku gündün güne durmadan genişliyor
Sevinçle benziyoruz kabaran bir ırmağa
Kim korkmadan kalkacak gücümüzü kırmağa
Öz dille konuşuyor her yanı yurdun bugün
Kutlu olsun bu bayram, kutlu olsun bu düğün.

2

Dinleyin yurtdaşlarım: devrimlerimiz sonsuz
Biri de öz dilimiz, nasıl yaşarız onsuz
Bir damardan gelerek bir pınara aktık biz
Şimşeklerle koşuştuk karanlığı yaktık biz

Acun kımıldanıyor adımızı duydukça
Ülke aydınlanıyor biz ülkeye uydukça
Bugün yıllar önünde asırlar iğiliyor
Türkiyeye doğan güneş Çankayadan geliyor
Bu günlerin üstüne başka gün doğmıyacak.
İçimize sığmıyan sevinçler böyle taşı
Her engelle koca Türk durmıyarak savaştı
Ey Sakarya soyunun Dumlu pınar erleri
Akin edin göklere, bırakarak yerleri.

3

Alın tunçtan yapılı, gözleri mavi güneş
Sensin ısıtan bizi... Sensin gönüllere eş
Ülküden ayrılmayız, yine ant içeceğiz
Yürüdüğün yollardan, sen gibi geçeceğiz.
Ta gönülden bağlıyız sevgimizin sonu yok
Yürüyoruz ardından elimizde altı ok
Konuşuruz öz dille, katışıksız kanımız
Atatürk adı bizim sönmiyecek tanımız.

Aziz Eryalaz — Ankara

ÖZ DİLİMİZ

Ey Asyanın ortasından, Anayurttan doğan dil,
Şu soysallık evrenini yaltırığa boğan dil;
Türkün kültür kaynağısın, gözbebeği, gözüsün;
Türk demek te, sen demektir. Sen de Türkün özüsün.
Bir zamanlar doğularda, batılarda ve Hintde
Sen söylenir, dinlenirdin Altayda, Çin sedinde.
O çağlarda atalarım hep seninle buyurmuş,
Yarlık yazmış hakanlara, buyruğunu duyurmuş,
Yazık sonra bu tatlı dil özlüğünü unutmuş,
Kaç asırdır Türk ulusu bundan ötrü yas tutmuş;
Koşmuş Arap ülkesinde, Fars ilinde dolaşmış,
Ara, sıra batı yurdu dillerine el açmış;
Şurdan, burdan devşirdiği bir karmaca dil demiş,
Türkün köylü, şarlısına bunu öğren, bil demiş;

Koca budun bu yabancı dile kafa patlatmış,
Kaç genç nesil bu uğurda saçlarını ağartmış.

Fakat bir gün Tanyerinin tüllerini yırtan el,
Yurtda devrim çağı açıp çağlıyarak akan sel

Bu gün bize hayat verdi, bir tap taze il verdi;
Bir ölgüsüz erklik verdi, bir yep yeni dil verdi.

Kolaylıkla okur şimdi on heş milyon, dilini
Söyler, yazar öz diliyle tarihini, dinini.

Bu günkü soy Tanrısına öz diliyle yalvarır,
Sevincini, kaygısını öz diliyle anladır.

Ey tatlı dil, Altayların, Uralların Şen kızı,
Ey acuna şeref veren parıltılı yıldız!

Kopup düştün dilimize, Atatürkün bağrından,
Sevimli dil! ne tathısın, tat mı aldın Tanrıdan?

Türkülerin, manilerin düşmez halkın dilinden
Varlık gibi sarmak ister seni gelse elinden...

Ey Asyanın ortasından, Anayurtdan doğan dil
Şu soysallık evrenini yaltırığa boğan dil..

Atatü kün armağanı, yol gösteren sözsün;
Türk demek se: sen demektir. Sen de Türkün özüsün.

Raif N. Giray — İzmir

SAVAŞ VAR

Savaş var, yine savaş! düne dek haksız yere
Aramıza sokulup yer bulan yad ellere,

Öz dilin özlemini gönülden duya duya;
Savaş açtık bugün biz, Arapça ve Farsçaya.

El dilini kökünden çıkarıp atacağız,
Yerine dilimizin özünü katacağız

Başta Türkün en büyük ve en güçlü bir oğlu
ki onun tuttuğu yol, utku dolu şan dolu,

Bir yıl var ki tutmuşuz gidiyoruz biz yine,
O başın gösterdiği yolların birisine.

Giriyoruz yine biz bu yolda hep baş başa
Dilin erkinliği için ulusal bir savaşa,

Bugün savaşmak için yabancı dillerle biz
Her birimiz her yönde gönüllü birer eriz.

— Arkadaş: öz diline doğru yürü, yaklaş, var
Ve bil ki bundan sonra yad ellere savaş var,

El dilini kökünden çıkarıp atacağız,
Yerine dilimizin özünü katacağız.

Öz dilin özlemine gönülden duya duya,
Savaş açtık biz bu Arapça ve Farsçaya.

Savaş var yine savaş, düne dek haksız yere,
Aramıza sokulup yer bulan yad ellere...

Mustafa Gündüz — Malatya

TÜRK DİLİ

Sayın tüm: Kurultayın toplantı dönüm başı,
Amaç, genel bir kalkım, ulusal dil savaşı.
Her alanda yücelmek yükselmek için benlik,
(Siyasa kadar gerek) dilde de egemenlik.

Öz dili her kaynaktan topladı kurultay
Büyük Türk Ulusuna temiz Türk dili onay,
Biz ki her bir savaşta dönümleri devirdik,
Devirim çığırında acuna sınaç verdik.

Attık öz dil içinden Arap Acem sözünü,
Anladık Türk dilinin arıklığı özünü,
Bir dil ki kaynağı saf, doğuşu da evrensel,
Ey Türk bil ki öz dilin bütün dillerden güzel.

Büyüklüğüne senin yer üstü altı kanık,
Dilinin değerine ister mi bilmem anık.
Bu önemli savaşta ödev almalı, çok, az;
Yurtdaş sen Türkçe konuş, Türkçe anlaş, Türkçe yaz.

İyi bil, varlığına tarih bile baş eğer,
Büyük Önder buyurdu (Bir Türk bir acun değer)
O Büyüğü analım saygıyla baş eğerek,
Yurtdaş, sen büyük Türksün, sana Türk dili gerek...

Ziya Atılgan — Malatya

YENİ DİL SAVAŞIMIZ İÇİN

Ölmez Türkün soyundanım, soyum uludur benim
Tuttuğum yol erkinliğin yoludur benim.
Dinim, dilim bağınsızdır yurdumda artık.
Gözüm, özüm egemenlik erkinlikle doludur benim.

Yedi yüz yıl aldatılmış, avutulmuş ulusun
Tanrısına yakarırken bile yedi dil konuşmuş
Mehmet, Ahmet deyivermişler Timurtaşın Bilgelerin torunlarına
Yeter artık yad ellerinde tutsak uluşum.

Uyanalım beş bin yıllık bizim geçmişimiz var.
Şen dilimiz egemendi yüz yıllarca ta Hinde Çine kadar
Unuttuk mu Atillayı, Cengizi.
Üç bölgede her Çamlıbel bizden bir andaç saklar.

Her savaşta at kişneyip mızrak mızrak tokuşmaz
İşte bugün en önemli bir savaşın ortasındayız.
Bundan sonra Türk ilinde yabancı söz yaraşmaz.
Öz Türk öz dil diyen yüksek bir ülkünün arkasındayız.

Ey yıllardır utkulardan utkulara seğirten.
Yüce erler işte size bir savaş daha
Çekinsizce ilerleyin bu süreğen savaşa
Bu süreğen bir devrimdir bağlanın ona içten

Ölmez türkün soyundanım soyum uludur benim.
Tuttuğum yol erkinliğin yoludur benim.
Dinim, Dilim bağınsızdır yurdumda artık.
Gözüm, özüm egemenlik eğinlikle doludur benim.

Orhan Cura — Adana

DİLİMİZ

Türkçe isteriz Türkçe, Türk dili gerek Türke.
Eski dil kocadı da onu bürüdük kürke.

Türkler bugün her yolda, her kalkında taştilar;
Çünkü onlar eskiden yeniye ulaştılar.

Yazı sağa yön aldı, fesimiz şapka oldu;
Sadelikte ün aldı Türk dili Türkçe oldu.

Yurdun tunç başkanları şu dünle savaştılar.
Bir çelik inanladır bugüne ulaştılar.

Aptal kağanlar gelmiş unutmuş özlü bir dil;
Artık at yabancıyı, dilinle kendini bil.

Her yurtdaşa yakışan öz Türkçe konuşmaktır.
Öz Türkçeyle konuşmak köylüye ulaşmaktır.

Ülkemiz bir birliktir, birlikse bir diriliktir;
Birlikten doğan bize ölmeyen bir benliktir

Elleri elimizden, dilleri dilimizden
Olupta; özke kalan yağıdır gitsin bizden.

Öz Türkçeyle öz benlik: bunlar yürür yan yana,
Bu Bayram kutlu olsun diliyle konuşana.

Recep — Adana

DİL BAYRAMI İÇİN

Birinci yıl dönümü Dil bayramı
Öz Türke öz dilin verdi Atatürk
Açık yaramızın yok iken emi
Erdem ve yördemle sürdü Atatürk

Yılmaz Türküz hiç gelmeyiz yatmıya
Ant içtik Atamla adım atmıya
Ulusumun önlediği utmıya
Onuk sinesini gerdi Atatürk

Kutlu olsun dilimiz Türk dölleri
Dil Bayramı cennet yapsın illeri
Ağzımızdaki yabancı dilleri
Erdem ve yördemle kırdı Atatürk

Tapalım ülküsüne yüce dehanın
En büyük Ulusuyuz biz bu cihanın
Cennet gibi olan yurdun her yanın
Çelik ağlarla ördü Atatürk

Yaşa öz dilinle Türk Ulusum yaşa
Yaşa dil kurultayım sen binler yaşa
Aşık Memed kutlar dil bayramın
Yaşa Cumur Başkanım yaşa

Aşık Memet

DİL BAYRAMI İÇİN

Kutlu olsun Ulusum Dil bayramı
Ana dilimize kavuştuk bugün
Arabın Acemin attık dillerin
Benlikle öz Türkçe konuştuk bugün

Türk ilinde duran hep Türk oğludur
Öz yolumuz Atatürkün yoludur
Kalbimizde dil sevinci doludur
Memur köylü dilde birleştik bugün

Öz dilimizi verdi yüce şefimiz
Kana kana bayram yapak hepimiz
Ulusumun durağı Ulus evimiz
Kol kola yan yana yanaştık bugün

Ana dilimizi bulduktan keri
Yabancı dilleri kırdıktan keri
Başta yüce Atam olduktan keri
Acun Ulusların savuştuk bugün

Aşık Memed der ki, bu Bayram bize
Dil hürriyetini saçtı ilimize
Çok esen olsun Ulu Atamıza
Ana dilimize kavuştuk bugün

Aşık Memet

ALTI OK

Atatürk güneşimiz
Aydınlık Maraşımız
Acunda yok eşimiz
Biz Cumuriyetçiyiz

El ele veririz biz
Çalışırız hepimiz
Gürsesimizle deriz
Bizler Milliyetçiyiz

Ulu Başbuğumuz var
Bizlere iyi bakar
Ulusal ülkümüz var
Biz Türkler hep Halkçiyiz

Savaşa döş vereniz
Ülküsüne ereniz
Düşmana ders vereniz
Biz Türkler Devletçiyiz

Türk savaştan yorulmaz
Çelik kolu kırılmaz
Halk Hükûmetten ayrılmaz
Biz Türkler hep lâikiz

Aşık Memedin sazına
Kulak verin sözüne
Gidin Atatürkün izine
Biz Türkler devrimciyiz.

Aşık Memet